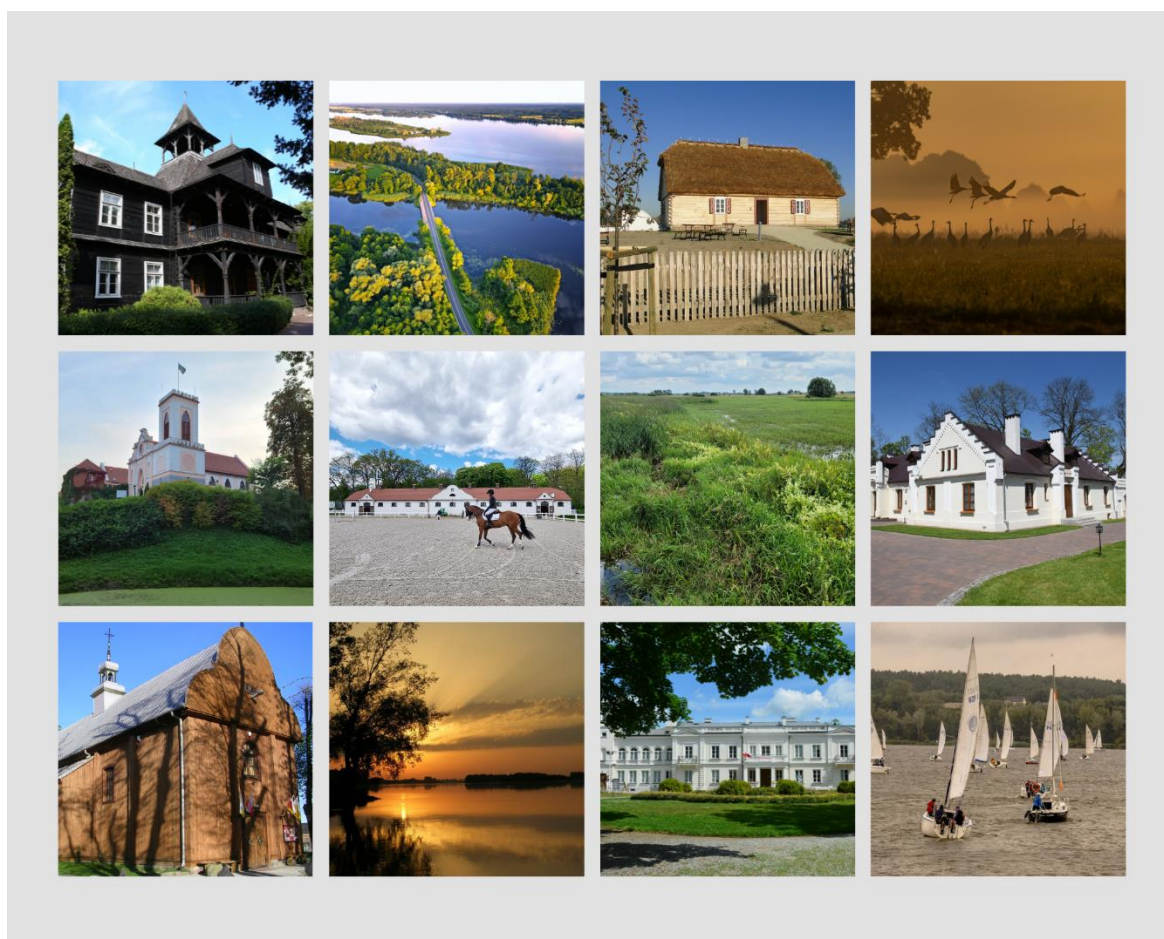

STRATEGIA ROZWOJU LOKALNEGO KIEROWANEGO PRZEZ SPOŁECZNOŚĆ NA LATA 2024-2027

Spis treści

Rozdział I Charakterystyka partnerstwa lokalnego	3
1. Nazwa LGD i forma prawna	3
2. Opis procesu tworzenia partnerstwa	3
3. Ogólny opis struktury LGD	5
4. Ogólna informacja o składzie organu decyzyjnego	8
5. Zwięzła charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym	8
6. Wskazanie dokumentów regulujących funkcjonowanie LGD	9
Rozdział II Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR	10
1. Zwięzły opis obszaru	10
2. Mapa obszaru objętego LSR	11
3. Wyjaśnienie, dlaczego dany obszar jest odpowiedni dla strategii	11
Rozdział III Partycypacyjny charakter LSR	12
Rozdział IV Analiza potrzeb i potencjału LSR	14
Kapitał ludzki i społeczny - Charakterystyka demograficzna	14
Sektor społeczny	17
Aktywność zawodowa mieszkańców obszaru LGD AKTYWNI RAZEM	21
Poziom przedsiębiorczości mieszkańców obszaru LGD AKTYWNI RAZEM	22
Problemy społeczności obszaru LGD Aktywni Razem	23
Jakość życia na obszarze LGD AKTYWNI RAZEM	24
Walory przyrodnicze, kulturowe i potencjał turystyczny obszaru LGD AKTYWNI RAZEM	25
Gospodarka obszaru LGD AKTYWNI RAZEM	30
Kierunki specjalizacji gospodarki obszaru LGD AKTYWNI RAZEM	32
Rynek pracy	34
Grupy docelowe szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji LSR, w tym osoby w niekorzystnej sytuacji	36
Sposoby wspierania inicjatyw lokalnych i ponadlokalnych przez LGD AKTYWNI RAZEM	37
Rozdział V Spójność, komplementarność i synergia	37
Zgodność celów i przedsięwzięć LSR LGD AKTYWNI RAZEM z innymi dokumentami planistycznymi/strategiami	39
Wartość dodana podejścia LEADER w realizacji LSR i jego wpływ na rozwój społeczny	49
Rozdział VI Cele i wskaźniki	49
1. Specyfikacja i opis celów, przypisanych im przedsięwzięć oraz ich uzasadnienie	49
2. Przedstawienie celów z podziałem na źródła finansowania	50
3. Przedstawienie przedsięwzięć realizowanych w ramach RLKS	50
4. Przypisanie wskaźników przypisanych do celów i przedsięwzięć	52
Rozdział VII Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru	54
Rozdział VIII Plan działania	56
Rozdział IX Plan finansowy LSR	57
Rozdział X Monitoring i ewaluacja	58
Wykaz wykorzystanej literatury	58
Załączniki do LSR	
1. Cele i przedsięwzięcia	61
2. Plan działania	62
3. Budżet LSR	68
4. Plan wykorzystania budżetu LSR	68

ROZDZIAŁ I. Charakterystyka partnerstwa lokalnego

1. Nazwa LGD i forma prawna

Za wdrażanie Strategii Rozwoju Lokalnego kierowanego przez społeczność jest odpowiedzialne Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania AKTYWNI RAZEM wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego pod nr 0000549944 w dniu 27 marca 2015 r.

2. Opis procesu tworzenia partnerstwa

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania AKTYWNI RAZEM zostało utworzone w dniu 16 grudnia 2014 roku.

Inicjatorem powstania Stowarzyszenia była Fundacja AKTYWNI RAZEM działająca jako Lokalna Grupa Działania i wdrażająca Inicjatywę Leader w latach 2006-2008 w ramach II Schematu Pilotażowego Programu Leader+ oraz w latach 2009-2015 w ramach Osi 4 Leader objętej Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013. Stowarzyszenie w ramach swej działalności czerpie i korzysta z doświadczenia, potencjału oraz relacji wypracowanych przez Fundację AKTYWNI RAZEM. Wśród członków nowej LGD większość członków stanowią partnerzy Fundacji, którzy uczestniczyli w realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju Nadwiślańskiego Pogranicza Mazowiecko-Kujawskiego w latach 2009-2015. W Stowarzyszeniu pracują pracownicy poprzedniej LGD. Stowarzyszenie dysponuje dobrze przygotowanym i doświadczonym zespołem osób, które będą pracowały przy wdrażaniu nowej LSR.

Lokalna Grupa Działania AKTYWNI RAZEM jest dobrowolnym, samorządnym i trwałym zrzeszeniem osób fizycznych i prawnych, w tym jednostek samorządu terytorialnego, o celach niezarobkowych.

Stowarzyszenie jest partnerstwem trójsektorowym, składającym się z przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego i społecznego, w tym:

- a) władz publicznych, władz miejskich i innych instytucji publicznych,
- b) partnerów gospodarczych i społecznych
- c) mieszkańców, podmiotów reprezentujących społeczeństwo obywatelskie, w tym działających na rzecz ochrony środowiska, organizacji pozarządowych oraz podmiotów odpowiedzialnych za promowanie włączenia społecznego, równouprawnienia płci i niedyskryminacji.

Celami Stowarzyszenia są: zrównoważony rozwój obszarów wiejskich i małych miast objętych działaniem Stowarzyszenia, poprawa ich konkurencyjności jako miejsca zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej oraz aktywna, współdziałająca społeczność obszaru.

Dotychczasowe doświadczenia grupy/jej członków we wdrażaniu podejścia RLKS/Leader, w szczególności dotyczące realizacji projektów o zakresie podobnym do zakresu wsparcia przewidzianego w LSR.

Osoby zaangażowane w opracowanie i realizację LSR posiadają wieloletnie doświadczenie w tym zakresie, bowiem zajmowały się przygotowaniem i wdrażaniem LSR oraz obsługą organizacyjną LGD Fundacji AKTYWNI RAZEM już w Pilotażowym Programie Leader+ w latach 2006-2007. To właśnie, w dużej mierze, dzięki ich pracy Lokalna Grupa Działania Fundacja AKTYWNI RAZEM mogła z takim powodzeniem realizować swoje cele, przyczyniając się do społeczno-gospodarczego rozwoju obszaru Nadwiślańskiego Pogranicza Mazowiecko-Kujawskiego. Zakres zadań Biura Fundacji był bardzo szeroki. Obejmował nie tylko wszelkie obowiązki związane z przygotowaniem i wspieraniem procesu realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju (przygotowanie i złożenie wniosków o wybór Lokalnej Grupy Działania do realizacji Lokalnej Strategii Rozwoju Nadwiślańskiego Pogranicza Mazowiecko-Kujawskiego (LSR) w ramach Programu Leader na lata 2007-2015, przygotowywanie i przeprowadzanie naborów wniosków o przyznanie dofinansowania oraz przygotowywanie i obsługa posiedzeń Komisji Programowej, doradztwo w zakresie przygotowania wniosku o przyznanie pomocy na realizację operacji), ale także informowaniem o obszarze objętym LSR, prowadzeniem i aktualizacją strony internetowej LGD, opracowywaniem, przygotowaniem, drukiem oraz powielaniem i dystrybucją materiałów informacyjnych, zamieszczaniem materiałów informacyjnych w prasie, realizacją oraz współudziałem w organizacji wydarzeń promocyjnych, tworzeniem i obsługą baz danych, w szczególności baz informacji turystycznej, szkoleniem kadr biorących udział we wdrażaniu LSR oraz lokalnych liderów, realizacją różnych form aktywizowania społeczności lokalnej, kontaktami z członkami LGD i dużą liczbą interesariuszy procesu społeczno-gospodarczego rozwoju obszaru, obsługą informacyjną

Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi oraz Urzędu Marszałkowskiego, monitoringiem i bieżącą sprawozdawczością dotyczącą wdrażania LSR, funkcjonowania biura, aktywizacji i nabywania umiejętności oraz wdrażania projektów współpracy, a także bieżącą działalnością administracyjną Fundacji.

Doświadczenie Fundacji AKTYWNI RAZEM

Fundacja posiada znaczące doświadczenie we wdrażaniu projektów związanych z rozwojem obszarów wiejskich, podobnych do zakresu realizacji LSR. Ważniejsze projekty wymieniono poniżej.

- *Festiwal Folkloru i Kultury Ziemi Kujawskiej i Mazowieckiej* (6 edycji w latach 2006-2011). Festiwale były otwartymi imprezami mającymi na celu promocję dziedzictwa kulturowego ziemi kujawskiej i mazowieckiej
- Zadania ujęte w projekcie „*Metamorfoza regionu gąbińsko-włocławskiego*” objętym Zintegrowaną Strategią Rozwoju Obszarów Wiejskich Regionu Gąbińsko-Włocławskiego w ramach Schematu II Pilotażowego Programu Leader + w latach 2006-2007: *Od pomysłu do przemysłu, Terenowy System Informacji, Słomiane, gliniane, drewniane, malowane, Plener malarski, Festiwale i dożynki, Zielona energia, Rolnicy naturze, Koalicja na rzecz Wisły, Turystyka 2007 – na wakacje tylko do nas, Film promocyjny Malownicze Pojezierze, Komputer nie gryzie, Kto pyta nie błądzi*
- Międzynarodowe projekty współpracy realizowane w ramach PROW 2007-2013: „*ROOTS - Korzenie - Rozwój lokalny oparty na dziedzictwie kulturowym i przyrodniczym*” oraz „*TERRA - Turystyka dla ożywienia gospodarczego obszarów wiejskich*”
- Projekty ekologiczne dofinansowane z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska w Warszawie: „*Stworzenie potencjalnych miejsc lęgowych dla rybitw i mew na terenie Pojezierza Gostynińskiego*” i „*Aktywna ochrona ptaków wodno-błotnych na terenie Pojezierza Gostynińskiego*” oraz wydanie „*Ilustrowanej Księgi Ptaków Północno-Zachodniego Mazowsza*”.

Doświadczenie LGD Aktywni Razem w latach wdrażania PROW 2014-2020

Budżet LGD AKTYWNI RAZEM w latach 2016-2024, obejmujący wsparcie finansowe PROW, współpracę, koszty bieżące i aktywizację wyniósł 3 902 740,00 euro. W grudniu 2022 roku wartość podpisanych umów o przyznaniu pomocy w ramach działania 19.2 „Wdrażanie operacji w ramach Lokalnej Strategii Rozwoju” przekroczyła 10 mln zł dla ponad 120 beneficjentów, w tym ponad 2 mln zł na 22 projekty grantowe dla ponad 240 grantobiorców.

Projekty grantowe zrealizowane/realizowane przez LGD:

- 1) *Rozwój oferty i infrastruktury rekreacyjnej* (8 zadań)
- 2) *Działanie edukacyjne i rozwojowe dla dzieci i młodzieży, w tym z grup defaworyzowanych* (10 zadań)
- 3) *Zachowanie, rozwój i promocja dziedzictwa kulturowego oraz rozwój infrastruktury kulturalnej obszaru Lokalnej Grupy Działania AKTYWNI RAZEM* (9 zadań)
- 4) *Kształcenie lokalnych liderów, kształcenie animatorów społecznych* (9 zadań)
- 5) *Organizacja tematycznych wydarzeń integracyjnych z aktywnym udziałem mieszkańców oraz wykorzystaniem animatorów społecznych* (16 zadań)
- 6) *Realizacja projektów współpracy podmiotów w obrębie sektorów i między nimi, w tym JST i NGO* (16 zadań)
- 7) *Promocja i rozwój wolontariatu, tworzenie grup samopomocy, tworzenie grup wsparcia; wsparcie psychologiczne i pedagogiczne grup defaworyzowanych, działania edukacyjne dotyczące zapobiegania i rozwiązywania problemów społecznych* (10 zadań)
- 8) *Integracja osób niepełnosprawnych ze społecznością lokalną (usuwanie barier architektonicznych)* (5 zadań)
- 9) *Archiwizacja społeczna, tworzenie i rozwój gminnych izb pamięci* (12 zadań)
- 10) *Rozwój imprez i innych instrumentów promujących dziedzictwo kulturowe obszaru LGD* (10 zadań)
- 11) *Szkolenie i zatrudnianie animatorów kultury, tworzenie i realizacja programów kulturalnych dla świetlic* (13 zadań)
- 12) *Organizacja forów tematycznych dotyczących innowacji społecznych, szkolenia tematyczne dotyczące innowacji społecznych, tematyczne wizyty studyjne* (10 zadań)

- 13) *Lokalne projekty współpracy dotyczące problemów społecznych, innowacyjne projekty pilotażowe dotyczące problemów społecznych (10 zadań)*
- 14) *Działania rozwijające kompetencje kluczowe, społeczne i obywatelskie mieszkańców (15 zadań)*
- 15) *Działania rozwijające kompetencje zawodowe mieszkańców (19 zadań)*
- 16) *Promocja ekonomii społecznej - opracowanie i dystrybucja informacji, szkolenia i wizyty studyjne (10 zadań)*
- 17) *Promocja lokalnych wyrobów spożywczych, artystycznych i rzemieślniczych (10 zadań)*
- 18) *Promocja rolnictwa ekologicznego i rolnictwa wspieranego przez społeczność, szkolenia, wizyty studyjne (10 zadań)*
- 19) *Konkursy, szkolenia, wizyty studyjne, wydarzenia w zakresie edukacji mieszkańców i podmiotów w tematyce ekologii i ochrony klimatu (14 zadań)*
- 20) *Realizacja projektów międzypokoleniowych (11 zadań)*
- 21) *Promocja młodzieży i grupy 50+ w środowisku pracy (10 zadań)*
- 22) *Realizacja materiałów i kampanii promujących całościowo ofertę turystyczną obszaru, opracowywanie nowych produktów turystycznych obszaru (8 zadań)*

Projekty współpracy zrealizowane/realizowane przez LGD:

- 1) Międzynarodowy projekt współpracy pn. *Dziedzictwo dla przyszłości*
- 2) Międzynarodowy projekt współpracy pn. *HESTIA - Culinary & Natural Heritage for Tourism and Identity / HESTIA - Dziedzictwo kulinarne i przyrodnicze dla turystyki i tożsamości*
- 3) Krajowy projekt współpracy pn. *MAZOWIECKIE MAZURY*
- 4) Krajowy projekt współpracy pn. *Mazowsze Płockie świetne na weekend*

Doświadczenie pozostałych partnerów LGD

Członkowie LGD, w szczególności samorządy i podmioty sektora społecznego i gospodarczego mają bogate doświadczenie w realizacji projektów na rzecz rozwoju obszarów wiejskich, takie jak: projekty z zakresu aktywizacji zawodowej, projekty infrastrukturalne, projekty z zakresu kultury i tradycji regionu, projekty skierowane do dzieci i młodzieży, projekty z zakresu szkoleń informatycznych, projekty z zakresu turystyki i promocji regionu oraz projekty przyczyniające do wzrostu przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.

3. Ogólny opis struktury LGD

W chwili powstania Stowarzyszenie liczyło 40 członków. Po 9 latach działalności liczba członków LGD wynosi 72.

Krótką charakterystyka członków, skład reprezentatywny dla lokalnej społeczności

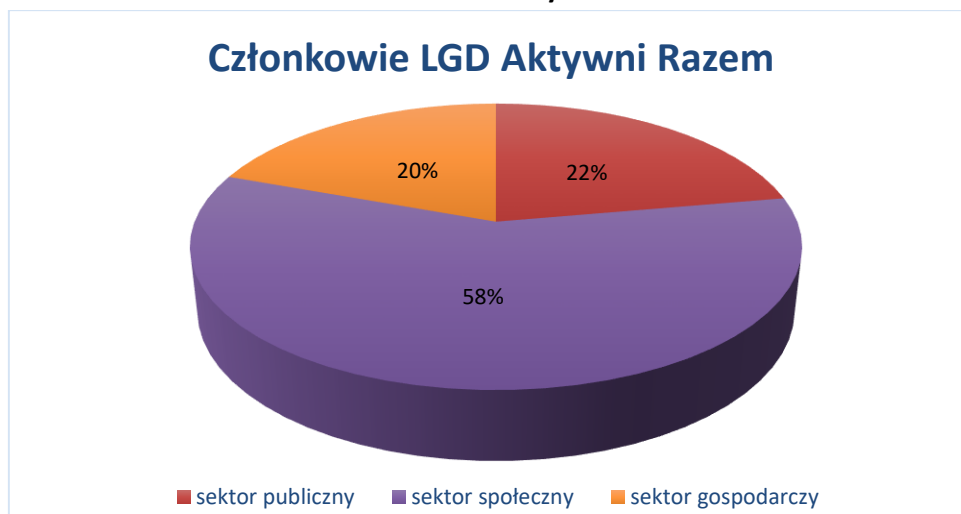
Członkami Stowarzyszenia reprezentującymi sektor publiczny (16 członków) są przedstawiciele: 12 miast i gmin, 2 powiaty, stowarzyszenie j.s.t., gminny ośrodek kultury i izba rolnicza. Sektor społeczny (42 członków) obejmujący mieszkańców reprezentowany jest przez fundację, stowarzyszenia, towarzystwa, klub sportowy, OSP, LOP, centra edukacji ekologicznej oraz mieszkańców z terenu LGD i osoby fizyczne spoza obszaru LGD posiadające wiedzę i doświadczenie z zakresu ochrony przyrody i agroturystyki. Sektor gospodarczy (14 członków) reprezentowany jest przez: przedsiębiorców z branży turystycznej, w tym agroturystycznej, przetwórstwa owoców i warzyw, firmy usługowe i produkcyjne, gospodarstwa rolne i sadownicze, osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą.

Stowarzyszenie zapewnia równomierny udział przedstawicieli kluczowych sektorów z obszaru LGD. Sektor publiczny reprezentują nie tylko jednostki samorządu terytorialnego szczebla gminnego, ale także powiatowego, a ponadto ich partnerstwo. Wysoka liczba przedstawicieli sektora społecznego wynika z wypracowanego na przestrzeni lat wysokiego poziomu widoczności LGD w środowiskach lokalnych LGD i doceniania jej roli i znaczenia, potwierdzonych jej dokonaniem. Sektor gospodarczy jest relatywnie liczny, biorąc pod uwagę jego specyfikę – firmy w Polsce niezbyt często angażują się w działania wykraczające poza ich bezpośrednie cele.

Co ważne, powyższy skład zapewnia także właściwą reprezentację lokalnej społeczności, w tym grup docelowych planowanych do realizacji w ramach LSR przedsięwzięć, które dotyczą w dużej mierze aktywizacji społecznej

i zielonej gospodarki, w tym turystyki opartej na wykorzystaniu dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego obszaru LGD.

Wykres 1. Podział członków LGD AKTYWNI RAZEM na sektory

Wypracowane relacje między członkami LGD są oparte na pogłębionym partnerstwie i skutecznej komunikacji. Zarówno w składzie Zarządu jak i Rady – organu decyzyjnego LGD reprezentowane są wszystkie sektory jak i społeczności gminne tworzące LGD. Składy te są od wielu lat akceptowane przez członków LGD, o czym świadczy ich ograniczona zmienność. Sprzyja temu efektywność działań obu ciał LGD - o czym świadczą dobre wyniki realizacji LSR przez LGD na przestrzeni ponad 15 lat. Wyniki te nie były by możliwe, bez skutecznej komunikacji. Obok standardowych narzędzi i kanałów (e-maile, informacje na stronie www, telefony), obejmuje ona liczne bezpośrednie kontakty członków Zarządu, Rady i pracowników Biura LGD nie tylko z członkami stowarzyszenia, ale też z lokalnymi społecznościami obszaru LGD. Są one realizowane między innymi przez uczestnictwo przedstawicieli tych ciał w lokalnych imprezach (z wykorzystaniem namiotu i stoiska LGD), organizację tematycznych wyjazdów studyjnych dla zainteresowanych mieszkańców), ale przede wszystkim – przez zorientowanie działań LGD AKTYWNI RAZEM na potrzeby lokalnych społeczności – realizację projektów grantowych, których liczba (22), pomimo ich olbrzymiej pracochłonności, jest udziałem tylko nielicznych polskich LGD.

Warsztaty w inkubatorze kuchennym

Stoisko LGD podczas wydarzenia promocyjnego

Statut Stowarzyszenia potwierdza inkluzywny charakter jego działalności, zapewnia możliwość ciągłego rozszerzania składu o nowe grupy interesów, środowisk społecznych i zawodowych oraz poszerzania o przedstawicieli tych grup i środowisk, tak aby LGD w sposób ciągły mogła dostosowywać się do specyfiki lokalnej. Zarząd liczy 11 osób, w tym seniorów (wpis w regulaminie Zarządu). Statut w § 22 przewiduje kadencyjność organów stowarzyszenia.

Zarząd spotyka się najczęściej kilka razy w roku, ale częstotliwość spotkań uzależniona jest od ilości realizowanych działań bieżących i konieczności podejmowania decyzji (w nagłych sytuacjach stosowane jest też obiegowe podejmowanie decyzji). W posiedzeniach Zarządu biorą udział osoby reprezentujące wszystkie gminy należące do LGD, przedstawiciele komisji rewizyjnej i zaproszeni goście. Działania podejmowane przez LGD, jej partnerów i członków, komunikowane są za pośrednictwem strony internetowej, konsultowane za pomocą ankiet, wiadomości mailowych z ewentualną prośbą o przekazanie np. softysom czy zamieszczeniem na stronach internetowych, oraz z wykorzystaniem bezpośrednich kontaktów telefonicznych, a także mediów społecznych. W LGD stosowane są różnorodne kanały komunikacji (nie tylko formalne), dobierane w zależności od rodzaju informacji, celu i docelowego odbiorcy. Członkowie LGD korzystają z możliwości zgłaszania swoich propozycji i inicjatyw zarówno podczas posiedzeń Zarządu, spotkań indywidualnych w biurze LGD, rozmów telefonicznych, rozmów w trakcie organizacji stoisk promocyjno-informacyjnych podczas wydarzeń kulturalnych w regionie oraz w formule oficjalnej podczas Walnego Zebrania Członków. Zgłaszane propozycje omawiane są w zależności od ich rodzaju podczas posiedzeń Zarządu, spotkań refleksyjnych/zespołów roboczych lub Walnego Zebrania Członków, a stanowisko wraz z uzasadnieniem przekazywane wnioskodawcom.

Zrealizowane przez ponad 15 lat działania LGD AKTYWNI RAZEM nie tylko przyczyniły się (w stopniu określonym otrzymanymi środkami finansowymi, ale - jak pokazują badania - znacznie większym niż analogiczne działania innych instytucji) do rozwoju gospodarczego i społecznego obszaru LGD, ale też poskutkowały włączeniem w proces rozwoju (poprzez dotacje dla podejmujących działalność gospodarczą i granty dla organizacji społecznych) osób i podmiotów dotychczas w nich nie uczestniczących. LGD jest też, na swoim obszarze, jedyną organizacją stanowiącą platformę efektywnej współpracy trzech sektorów: publicznego, społecznego i gospodarczego. Cechy te sprawiają, że rozwój społeczno-gospodarczy będący efektem dotychczasowych działań LGD AKTYWNI RAZEM ma charakter bardziej trwały (zrównoważony), gdyż w większym stopniu bazuje na wewnętrznym kapitale społecznym, który jednocześnie jest powiększany. Bazuje też na lokalnych zasobach przyrodniczych i kulturowych, co także jest cechą trwałego (zrównoważonego rozwoju).

Ponieważ rozwój jest procesem długotrwałym (w zasadzie ciągłym), istnieje potrzeba jego kontynuacji (w miarę możliwości z większymi środkami finansowymi) w kolejnym okresie programowania 2023-2027. Takie też są oczekiwania społeczne, rozbudzone przez dotychczasowe wsparcie umożliwiające zrealizowanie wielu wartościowych projektów, wielokrotnie artykułowane przez mieszkańców w kontaktach z LGD.

Aby wyjść im naprzeciw, LGD AKTYWNI RAZEM planuje wielokierunkowe działania aktywizujące społeczny i gospodarczy potencjał obszaru przy jednoczesnej ochronie jego zasobów przyrodniczych i kulturowych. Złożą się na nie m.in.: kampania informacyjna oparta na stałym dwukierunkowym przepływie informacji, różnorodne działania aktywizujące i rozwijające kapitał społeczny - m.in. konkursy w ramach projektów grantowych, projekty własne przybliżające społeczności obszaru istotne dla jej rozwoju zagadnienia, wizyty studyjne o charakterze integracyjnym, motywacyjnym i edukacyjnym - pozwalające poznać dokonania innych społeczności, ale też dające mieszkańcom obszaru i członkom LGD możliwość (czas i miejsce) interakcji o charakterze merytorycznym.

Efektywnym, instrumentem komunikacji, edukacji i motywacji, a przez to pogłębiającym zaangażowanie zarówno członków LGD jak i lokalnej społeczności we wdrażanie LSR, będą artykuły w wydawanych lokalnie gazetkach/prasie/mediach internetowych (wydania tradycyjne papierowe i elektroniczne) informujące o bieżących i planowanych działaniach LGD, przybliżające procesy i zjawiska, ważne z punktu widzenia społeczno-gospodarczego rozwoju lokalnego (np. zmiany klimatyczne, zielona gospodarka, gospodarka obiegu zamkniętego, bioróżnorodność itp.) oraz prezentujące dobre praktyki, mogące być inspiracją dla społeczności obszaru LGD AKTYWNI RAZEM. Artykuły te, będąc dla społeczności obszaru źródłem informacji o aktywności LGD, będą instrumentem działań na rzecz pozyskania nowych członków.

Dodatkowym kanałem służącym pogłębianiu współpracy i zaangażowania członków będzie wykorzystanie kanałów komunikacji elektronicznej (media społeczne, system powiadamiania sms) w celu powiadamiania o bieżących działaniach LGD oraz jej członków i partnerów (zsieciovanie organizacji i podmiotów).

Innym instrumentem angażowania zarówno członków jak i mieszkańców w realizację LSR będą (w ramach projektów grantowych lub własnych) tematyczne fora, dotyczące zagadnień objętych LSR LGD AKTYWNI RAZEM

i organizowane z zaangażowaniem członków LGD. Będzie to instrument motywacyjny, edukacyjny, ale także służący identyfikacji podmiotów mogących realizować założone w LSR kierunki działań.

4. Ogólna informacja o składzie organu decyzyjnego

Rada - organ decyzyjny LGD liczy 15 członków. Zasady poszerzania składu Rady reguluje § 14 Statutu. Do wyłącznej kompetencji Rady należy wybór operacji i ustalanie kwoty wsparcia oraz, w stosownych przypadkach, przedkładanie wniosków do podmiotu odpowiedzialnego za ostateczną weryfikację kwalifikowalności przed ich zatwierdzeniem. Podstawowym obowiązkiem członków Rady jest bezstronność i rzetelność w ocenie wniosków o przyznanie pomocy w ramach realizacji LSR.

Za przesłanki świadczące o możliwym braku bezstronności bądź konflikcie interesów uznaje się:

- a) pozostawanie z wnioskodawcą w związku małżeńskim oraz w stosunku pokrewieństwa, powinowactwa w linii prostej, pokrewieństwa lub powinowactwa w linii bocznej do drugiego stopnia albo zwiążanie z tytułu przysposobienia, opieki lub kurateli, lub współwłasności, zależności służbowej lub
- b) ubieganie się przez członka organu decyzyjnego o wybór jego operacji bądź operacji z urzędu/instytucji, w którym pracuje w ramach wdrażania LSR, a także w przypadku gdy członek Rady jako osoba fizyczna reprezentuje przedsiębiorstwo powiązane z przedsiębiorstwem reprezentowanym przez wnioskodawcę.

Skład Rady oraz podejmowane przez nią uchwały muszą spełniać następujące wymogi:

- a) ani władze publiczne, ani żadna pojedyncza grupa interesu nie mogą mieć więcej niż 49% praw głosu,
- b) co najmniej połowę członków Rady stanowią podmioty lub przedstawiciele reprezentujący: partnerów gospodarczych i społecznych oraz mieszkańców, podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie, w tym działające na rzecz ochrony środowiska, organizacje pozarządowe oraz podmioty odpowiedzialne za promowanie włączenia społecznego, równouprawnienia płci i niedyskryminacji,
- c) co najmniej 50% głosów w decyzjach dotyczących wyboru operacji pochodzi od partnerów niebędących instytucjami publicznymi.

Skład Rady zapewnia, że proces decyzyjny nie będzie zdominowany przez władze publiczne ani żadną z grup interesów. Członkami Rady są przedstawiciele wszystkich sektorów.

Skład organu decyzyjnego przedstawia się następująco:

sektor publiczny – 47 % ; sektor społeczny – 33 %; sektor gospodarczy – 20 %

W składzie organu decyzyjnego znajduje się 3 przedsiębiorców, 7 kobiet i 2 osoby powyżej 60. roku życia.

5. Zwięzła charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym.

Władzami Stowarzyszenia są: Walne Zebranie Członków, Rada, Zarząd i Komisja Rewizyjna. Nie można jednocześnie łączyć pełnienia funkcji w Zarządzie, Komisji Rewizyjnej oraz Radzie.

Decyzje organów władzy Stowarzyszenia podejmowane są w postaci uchwał. W głosowaniach biorą udział członkowie zwyczajni Stowarzyszenia. Proces decyzyjny opiera się o naczelną zasadę quorum, rozumianego jako obecność co najmniej połowy członków (reprezentowanych członków zwyczajnych organów decyzyjnych LGD – Walnego Zebrania Członków, Zarządu, Komisji Rewizyjnej i Rady) uprawnionych do głosowania w trakcie obradowania tych organów. Taka liczebność pozwala na podejmowanie większości decyzji w głosowaniu jawnym zwykłą większością głosów bez uwzględniania głosów wstrzymujących się. W głosowaniu w Radzie, Zarządzie i Komisji Rewizyjnej w przypadku równości głosów decyduje głos przewodniczącego (prezesa) danego organu. Wyjątkiem od tej reguły jest podejmowanie decyzji (uchwał) w sprawie odwołania członków Zarządu, Komisji Rewizyjnej i Rady oraz rozwiązania Stowarzyszenia, z uwzględnieniem treści § 25 statutu, wymaga większości kwalifikowanej 2/3 głosów bez uwzględnienia głosów wstrzymujących się. Z kolei w przypadku podejmowania decyzji przez Radę LGD ani władze publiczne, ani żadna z grup interesu (sektora) nie może posiadać więcej niż 49% prawa głosu.

Koordynowaniem prac organów decyzyjnych LGD zajmuje się Biuro LGD. Organy decyzyjne LGD wybierane są spośród członków LGD potwierdzając zasadę partycypacyjnego charakteru LGD. Potwierdza ją także zasada inicjatywy uchwałodawczej, którą ma każdy członek organów decyzyjnych LGD.

W Stowarzyszeniu LGD AKTYWNI RAZEM organem odpowiedzialnym za podejmowanie decyzji w sprawie wyboru operacji jest Rada Stowarzyszenia. Członkowie Rady stanowią w części osoby, które pełniły tę funkcję w okresie programowania 2007-2013 oraz 2014-2020 i posiadają doświadczenie w zakresie oceny i wyboru wniosków o przyznanie pomocy.

W procesie decyzyjnym dla zapewnienia transparentności i przejrzystości przy wyborze operacji wprowadzono następujące rozwiązania:

- opracowano Regulamin Pracy Rady,
- założono opracowanie planu szkolenia członków Rady,
- założono określenie mierzalnych i przejrzystych kryteriów wyboru operacji, a w przypadku kryteriów jakościowych opisanie podejścia do ich oceny,
- wybór operacji będzie odbywać się w drodze uchwał Rady,
- zapewniono zachowanie parytetu w poszczególnych głosowaniach organu decyzyjnego gwarantującego, że co najmniej 50% głosów podczas dokonywania wyboru operacji nie pochodzi od przedstawicieli sektora publicznego,
- założono prowadzenie rejestru interesów członków Rady,
- założono opracowanie procedur wyboru wniosków oraz wskazanie sposobu udostępnienia ich do wiadomości publicznej,
- w procedurach wyboru operacji zostaną opisane sposoby oceny zgodności operacji z LSR i wyboru operacji do dofinansowania zapobiegające rozbieżnym ocenom tych samych kryteriów, przyznawaniu błędnej punktacji itp.,
- określono zadania i zakres odpowiedzialności osób/organów biorących udział w ocenie operacji,
- założono opisanie zasad wnoszenia i rozpatrywania odwołań/protestów od decyzji organu decyzyjnego;
- założono upowszechnianie protokołów z oceny wraz z informacją o wykluczeniu z oceny poszczególnych członków Rady i pracowników biura.

LGD AKTYWNI RAZEM dysponuje znaczącym, potwierdzonym przez dotychczasowe wyniki, potencjałem w zakresie zarządzania procesem realizacji LSR. Składają się nań: spełniający wymogi ustawowe potencjał instytucjonalny – jako warunek konieczny, ale nie wystarczający. Uzupełnieniem tego potencjału, spełniającym wymogi merytoryczne jest kapitał ludzki LGD AKTYWNI RAZEM: wieloletnie, różnorodne doświadczenie Zarządu, Biura, Rady i członków LGD, bardzo dobra znajomość obszaru, zrozumienie procesów lokalnego rozwoju społecznego i gospodarczego. Efektywnej realizacji LSR służy też dobra, wieloletnia współpraca z członkowskimi jednostkami samorządu terytorialnego, jak również dobre relacje i doświadczenia ze współpracy z szeregiem instytucji i organizacji z obszaru LGD, m.in.: Muzeum Mazowieckim /Skansenem Osadnictwa Nadwiślańskiego (utworzonym z inicjatywy i przy wsparciu środkami LGD), Stowarzyszeniem Ekologiczno-Kulturalnym „Ziarno” w Grzybowie, Nadleśnictwem Łąck, Gostynińsko-Włocławskim Parkiem Krajobrazowym, Brudzeńskim Parkiem Krajobrazowym, Zespołem Szkół w Gąbinie, samorządami, wytwórcami lokalnego przetwórstwa, przedstawicielami branży turystycznej, twórcami ludowymi, kołami gospodyń wiejskich i innych organizacji społecznych regionu, będących Grantobiorcami zrealizowanych projektów grantowych. Zbudowanie tych relacji było możliwe dzięki sprawnemu, z dużym udziałem bezpośrednich kontaktów, systemowi komunikacji - między organami, członkami LGD, jak i ze społecznością obszaru. Duże znaczenie dla sprawnego realizacji LSR mają także: doświadczenie Biura LGD we współpracy z instytucją pośredniczącą, doświadczona Rada oraz sprawny, sprawdzony system oceny projektów (OMIKRON).

6. Wskazanie dokumentów regulujących funkcjonowanie LGD.

Podstawowe dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD to:

- statut (określa cele LGD i sposób ich realizacji, podstawę prawną działalności, zasady działania i funkcjonowania, informacje o członkach LGD oraz ich prawach i obowiązkach, określa władze LGD wraz z ich kompetencjami a także zapisy dotyczące majątku LGD),

- regulamin pracy Zarządu (określa skład i kompetencje Zarządu, sposób reprezentowania i kierowania jego pracami, procedurę podejmowania decyzji, w tym uchwał oraz zasady obejmujące zarządzaniem środkami finansowymi LGD),
- regulamin pracy Biura (określa zasady funkcjonowania Biura, ramowy zakres działania, kompetencje Dyrektora Biura i pracowników biura, organizację i porządek w procesie pracy oraz związane z tym prawa i obowiązki pracodawcy i pracowników, a także inne postanowienia związane z działalnością biura Stowarzyszenia),
- instrukcja kancelaryjna Biura i regulamin postępowania w sprawach zamówień,
- polityka bezpieczeństwa i polityka rachunkowości,
- regulamin pracy Rady Stowarzyszenia,
- procedury wyboru grantobiorców, operacji własnych i operacji realizowanych przez podmioty inne niż LGD,
- plan szkoleń członków Rady.

Powyższe dokumenty zapewniają przejrzystość i jawność funkcjonowania i podejmowania decyzji przez LGD.

ROZDZIAŁ II. Charakterystyka obszaru i ludności objętej wdrażaniem LSR

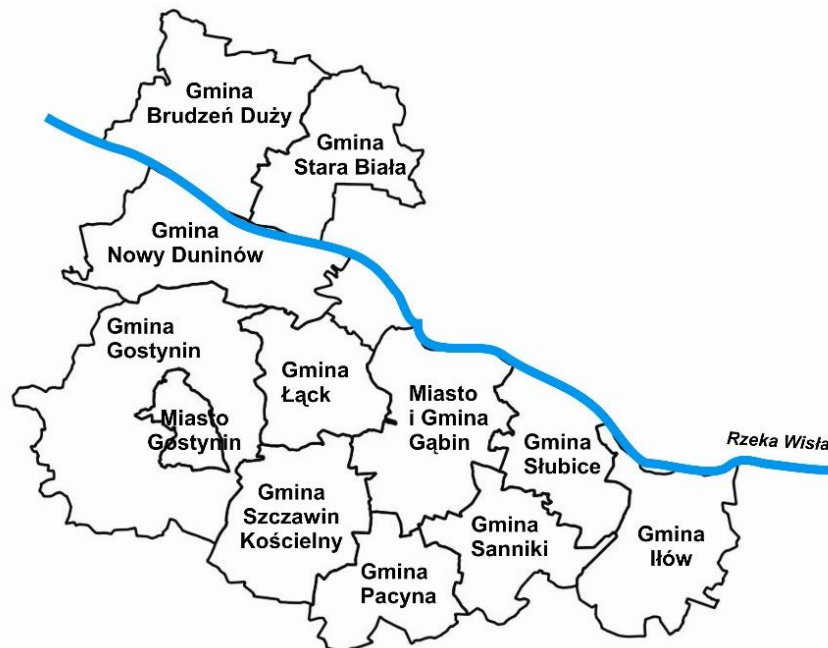
1. Zwięzły opis obszaru

Teren działania Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania AKTYWNI RAZEM obejmuje 12 gmin północno-zachodniego Mazowsza: Brudzeń Duży, Gąbin (gmina miejsko-wiejska), Gostynin (gmina wiejska), Gostynin (gmina miejska), Iłów, Łąck, Nowy Duninów, Pacyna, Sanniki (gmina miejsko-wiejska), Słubice, Stara Biała, Szczawin Kościelny. Łączna powierzchnia obszaru objętego LSR wynosi 1496 km².

Tabela 1. Obszar i ludność objęte LSR

Lp.	Nazwa gminy	Rodzaj gminy	Powierzchnia gminy (km ²)	Liczba mieszkańców
1	Łąck	wiejska	94	5 388
2	Nowy Duninów	wiejska	146	3 995
3	Brudzeń Duży	wiejska	159	8 271
4	Gąbin	miejsko-wiejska	146	11 084
5	Słubice	wiejska	96	4 207
6	Gostynin	miejska	32	17 674
7	Gostynin	wiejska	271	11 836
8	Szczawin Kościelny	wiejska	127	4 747
9	Pacyna	wiejska	90	3 422
10	Sanniki	miejsko-wiejska	95	5 822
11	Iłów	wiejska	129	6 047
12	Stara Biała	wiejska	111	12 180
Razem			1 496	94 673

2. Mapa obszaru objętego LSR

3. Wyjaśnienie, dlaczego dany obszar jest odpowiedni dla strategii

Obszar objęty LSR spełnia kryteria spójności - przestrzennej, środowiskowej, społecznej i gospodarczej. Ma charakter zwarty, obejmując sąsiadujące ze sobą powiaty: gostyniński (w całości), płocki (część południową i zachodnią) i sochaczewski (sąsiadującą z powiatami płockim i gostynińskim gminę Łódź). Cały obszar wchodził przez szereg lat w skład województwa płockiego, a obecnie (poza gminą Łódź) stanowi południową i zachodnią część subregionu płockiego.

Z uwagi na fakt, że gminy wchodzące w skład LGD sąsiadują ze sobą i położone są w jednym historycznie ukształtowanym obszarze, ich rozwój ekonomiczny i społeczny przebiega w podobny sposób. Warunki produkcji rolniczej na całym terenie są generalnie mało korzystne z powodu bardzo dużego udziału najłagodniejszych gleb (głównie V i VI klasy), a także rosnącego deficytu wody. O spójności obszaru stanowi także fakt funkcjonalnego powiązania z sąsiadującym ośrodkiem miejskim, jakim jest Płock, ważny dla mieszkańców obszaru LGD rynek pracy i usług, publicznych i komercyjnych. Pod względem demograficznym istnieją znaczne podobieństwa w strukturze wieku, wykształcenia, zatrudnienia czy działalności lokalnych przedsiębiorstw.

Bardzo ważnym czynnikiem łączącym teren LGD AKTYWNI RAZEM są niewątpliwie uwarunkowania związane z jego osią przyrodniczą, jaką jest pradolina Wisły, zajmująca blisko 2/3 powierzchni obszaru w aż 7 z 12 gmin LGD. Z pozostałymi 5 gminami jest zaś powiązana korytarzami ekologicznymi.

W związku z tym cechą wspólną wszystkich gmin obszaru LGD jest jego atrakcyjność krajobrazowa i przyrodnicza. Potwierdzeniem tego jest fakt objęcia blisko połowy powierzchni obszaru różnymi formami ochrony przyrody: obszarami Natura 2000 (2 obszary ptasie, 5 obszarów siedliskowych), obszarami chronionego krajobrazu, parkami krajobrazowymi (Gostynińsko-Włocławski PK i Brudzeński PK) i rezerwatami (w liczbie aż 23).

Wisła we wschodniej części obszaru zachowuje swój naturalny charakter, z licznymi wyspami, stanowiącymi ostoję ptactwa i innej fauny oraz flory i jako takie są objęte ochroną w ramach systemu Natura 2000, a w części zachodniej rozlewa się w Jezioro Włocławskie, niezwykle atrakcyjny akwen dla miłośników sportów wodnych, a jednocześnie siedlisko fauny, która nauczyła się współegzystować z człowiekiem. Część zachodnia obszaru, będąca w zasięgu najmłodszego zlodowacenia, to najbliższe Warszawie i Łodzi pojezierze o bardzo urozmaiconej rzeźbie, tworzonej m.in. przez wzgórza morenowe, ozy i wydmy piaskowe, oraz z kilkudziesięcioma jeziorami. W jej północnej części dominantami krajobrazowymi i przyrodniczymi są głęboko wcięta dolina Skrzy Prowej oraz wysoki, strome zbocza doliny Wisły, którym ten obszar zawdzięcza swoje określenie Mazowieckiej Szwajcarii. Południowy fragment obszaru ma bardziej rolniczy charakter, ale także nie jest pozbawiony walorów przyrodniczych i krajobrazowych, tu

znajdują się m.in.: Jezioro Szczawińskie, rezerwat Dolina Skrwy, obszary chronionego krajobrazu Dolina Skrwy Lewej i Dolina Przysowy i Słudwi.

Cały obszar LGD ma także znaczące, materialne i niematerialne, dziedzictwo kulturowe, związane z miejscami i wydarzeniami historycznymi, kulturą ziemiańską i ludową, osadnictwem nadwiślańskim i historyczną rolą mniejszości narodowych i religijnych.

W związku z tymi walorami obszar LGD ma bardzo duży, a nie w pełni jeszcze wykorzystany potencjał turystyczny, oferujący bogatą gamę walorów i atrakcji, mogących usatysfakcjonować prawie każdego miłośnika rekreacji i wypoczynku: biernego, czynnego i wzbogaconego o elementy kultury i edukacji.

Obszar planowany do objęcia LSR leży w całości na terenie województwa mazowieckiego, w niedużej odległości (60 – 130 km) od wielkich aglomeracji: warszawskiej i łódzkiej oraz w sąsiedztwie Płocka – dużego miejskiego ośrodka o znaczeniu regionalnym.

Wykorzystanie potencjału obszaru, a także eliminacja lub ograniczenie negatywnych zjawisk, wymagają, z racji występujących powiązań funkcjonalnych, współpracy w ramach wszystkich trzech sektorów, a także międzysektorowej. Możliwość takiej współpracy stworzy realizacja Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalnej Grupy Działania AKTYWNI RAZEM w okresie programowania 2021-2027.

Rozdział III. Partycypacyjny charakter LSR

Lokalna Strategia Rozwoju dla obszaru działania Stowarzyszenia LGD Aktywni Razem została wypracowana przy czynnym udziale przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego i społecznego. W proces planowania strategicznego zaangażowani byli przede wszystkim lokalni liderzy, beneficjenci PROW 2014-2020, mieszkańcy i potencjalni wnioskodawcy w nowym programowaniu.

Proces planowania LSR koordynowany był przez Biuro LGD. W zakres koordynacji wchodziło przygotowywanie niezbędnych badań, planowanie i kierowanie procesem angażowania społeczności lokalnej, organizowanie spotkań konsultacyjnych, zapewnienie technicznego zaplecza spotkań i zlecenia przygotowywania analiz, zatrudnianie osób analizujących i wyciągających wnioski ze zrealizowanych badań, szkoleń i zebranych danych oraz przekazywanie informacji na temat przebiegu przygotowania LSR wszystkim zainteresowanym poprzez korespondencję z partnerami LGD, spotkania oraz stronę internetową. Zespół przygotowujący LSR posiadał odpowiednie kwalifikacje i doświadczenie w zakresie technik badawczych, rozwoju terytorialnego, problematyki organizacji i funkcjonowania lokalnych grup działania oraz wdrażania mechanizmu Leader. Przeprowadzona przez zespół przygotowujący LSR diagnoza polegała na identyfikacji, gromadzeniu i analizie danych na temat obszaru i podmiotów objętych planowaniem. Zawiera w sobie elementy oceniające potencjały wewnętrzne obszaru oraz uwarunkowania o charakterze zewnętrznym obejmujące prognozy międzynarodowe, krajowe, regionalne, powiatowe wreszcie gminne, w zakresie ich wpływu (potencjalnego lub realnego) na działania LGD. Pozyskanie danych do diagnozy przez zespół przygotowujący LSR przebiegało wielotorowo: - na podstawie analizy danych i innych źródeł informacji (źródła własne, dane GUS, dane członków LGD, informacje o inicjatywach, plany i strategie dotyczące obszaru, zarówno jako potencjalne źródło informacji, jak i w zakresie zapewniania komplementarności), pozyskano wiarygodne i aktualne dane liczbowe charakteryzujące poszczególne potencjały analizowanego obszaru. W procesie przygotowania LSR wykorzystano dane i wnioski zebrane i wypracowane podczas przeprowadzonej ewaluacji zewnętrznej funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania oraz realizacji Strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność.

Do opracowania LSR wykorzystano dane z szerokich konsultacji społecznych przeprowadzonych na obszarze objętym LSR oraz dokonano analizy przyjęcia bądź odrzucenia wniosków z konsultacji i uwzględniono wyniki badań własnych i ewaluacji śródkresowej dla wdrażania LSR w okresie programowania 2014-2020.

Lokalna Grupa Działania zapewniła aby na każdym z kluczowych etapów budowy LSR umożliwić jak największy udział społeczności obszaru LGD. Poniżej przedstawiono partycypacyjne metody konsultacji zastosowane na każdym z etapów wraz ze wskazaniem materiałów opracowanych w wyniku konsultacji społecznych i analiz własnych.

Każdy etap powstawania strategii oparty był o współpracę z mieszkańcami, dzięki temu dokument ma partycypacyjny charakter uwzględniający interesy mieszkańców obszaru, zarówno w aspekcie terytorialnym jak i poszczególnych grup interesariuszy, w tym osób w niekorzystnej sytuacji. W procesie opracowania LSR

wykorzystywane były zróżnicowane środki komunikacji, w tym elektronicznej, takie jak: strona internetowa, poczta elektroniczna, komunikatory, spotkania on-line. W procesie przygotowania LSR uwzględnione zostały partycypacyjne metody konsultacji z mieszkańcami, m.in.: zespół roboczy, warsztaty przyszłościowe, punkt konsultacyjny w biurze LGD, badanie ankietowe, zogniskowany wywiad grupowy, konsultacje pisemne.

Etap I. Analiza potrzeb i potencjału LSR

- 1) Otwarte spotkania konsultacyjne z mieszkańcami każdej z gmin - kluczowe zagadnienia: podsumowanie wdrażania LSR na terenie działania LGD oraz w odniesieniu do poszczególnych gmin, założenia PROW 2023-2027 i planowane zakresy wsparcia, analiza SWOT, propozycje mieszkańców dotyczące przyszłych projektów (IX 2022).
- 2) Badanie ankietowe wśród członków i beneficjentów LGD; kluczowe bloki tematyczne: badanie potrzeb, problemów i oczekiwań społeczności zamieszkujących obszar LGD, określenie grup defaworyzowanych w gminie (IX - X 2022)
- 3) Badanie ankietowe dot. oceny funkcjonowania LGD dla wnioskodawców, beneficjentów i członków LGD – wybrane kluczowe zagadnienia: wnioski dot. wdrażania LSR w latach 2016-2022, określenie problemów społecznych i propozycje ich rozwiązania (IX-X 2022),
- 4) Badanie ankietowe wśród mieszkańców LGD; realizacja potrzeb, warunki życia, ocena gmin/miast (atrakcje, infrastruktura, działania, przedsiębiorczość, zaangażowanie w życie społ. Lokalnych, znajomość okolicy), potrzeby (V - VII 2022),
- 5) Wywiady pogłębione z wnioskodawcami/beneficjentami/przedstawicielami gmin; wybrane kluczowe zagadnienia: proces wdrażania LSR, doświadczenia, ocena aktywności NGO, przedsiębiorczości, kapitału społecznego, osoby w niekorzystnej sytuacji, efektywność współpracy, zalety działania LGD (VII-VIII 2022),
- 6) Zogniskowany wywiad grupowy wśród pracowników biura LGD, członków Zarządu, członków Rady wnioskodawców oraz członków Partnerstwa; wybrane kluczowe zagadnienia: kapitał społeczny, przedsiębiorczość, turystyka i dziedzictwo kulturowe, osoby w niekorzystnej sytuacji, poziom ubóstwa i wykluczenie społeczne, innowacyjność, funkcjonowanie LGD, termin: X 2022,
- 7) Badanie źródeł zastanych (*desk research*), dane statystyczne, dane urzędowe, dane gromadzone na portalach społecznościowych, dane zastane w Lokalnej Grupie Działania, dane ankiet doradztwa i ankiet oceny szkolenia, dane realizacji planu komunikacji, dane z ankiet zadowolenia mieszkańców, rozpoznawalności LGD i funkcjonowania LGD systematycznie gromadzone przez biuro LGD, termin: VI – XII 2022,
- 8) Punkt informacyjno-konsultacyjny w biurze LGD Aktywni Razem, funkcjonujący w okresie przygotowywania Lokalnej Strategii Rozwoju na terenie LGD w Łącku przy ulicy Brzozowej 1 i w Gąbinie przy ul. Stary Rynek 15. Został on otwarty dla tych wszystkich osób, którzy z różnych przyczyn nie mogli uczestniczyć w otwartych spotkaniach organizowanych w każdej z gmin objętych Strategią, a chcieli przedstawić własne sugestie dotyczące diagnozy obszaru, wskazania osób w niekorzystnej sytuacji i konstruowania celów strategicznych. Został uruchomiony ze względu na to, że większość mieszkańców i tym samym potencjalnych beneficjentów znało biuro LGD, która wdrażała Inicjatywę Leader w poprzednim i bieżącym okresie programowania.

Etap II. Cele, planowane rezultaty (wskaźniki) i przedsięwzięcia oraz kryteria wyboru

- 1) Spotkania konsultacyjne w gminach z obszaru LGD (opis w I. etapie) (IX 2022),
- 2) Badanie ankietowe poświęcone określeniu celów rozwojowych LSR (II 2023),
- 3) Wywiady pogłębione z liderami lokalnymi różnych sektorów (II - IV 2023),
- 4) Konsultacje z członkami LGD podczas posiedzenia Zarządu i warsztatu refleksyjnego (II, IV 2023)
- 5) Punkt konsultacyjny w biurze LGD (opis w I. etapie) – 5 dni w tygodniu

Wykorzystano:

- wnioski z badania ewaluacyjnego Wdrażania LSR w latach 2016-2022 (XII 2022),
- Rola Lokalnych Grup Działania w angażowaniu społeczności lokalnych w proces transformacji energetycznej (LAGinET) – raport z badania (III 2022),

- wnioski i wytyczne ze szkoleń dotyczące wdrażania Inicjatywy Leader w nowym okresie programowania przy wykorzystaniu instrumentu RLKS (III 2022 - IV 2023).

Etap III. Budżet LSR, plan działania i finansowy, monitoring i ewaluacja, oddziaływanie, spójność, komplementarność i synergia LSR

- 1) Wywiady pogłębione z liderami lokalnymi różnych sektorów (V 2023),
- 2) Konsultacje z członkami LGD podczas posiedzenia Zarządu i Walnego Zebrania Członków LGD (V – VI 2023),
- 3) Konsultacje za pośrednictwem strony internetowej LGD - możliwość konsultacji telefonicznej, e-mail, bezpośrednie spotkania z mieszkańcami, możliwość wniesienia ewentualnych uwag (IV-V 2023)
- 4) Punkt konsultacyjny w biurze dotychczasowej LGD (opis w I. etapie) – 5 dni w tygodniu

Spółeczność lokalna angażowana była także podczas monitorowania, ewaluacji i oceny realizacji strategii, aktualizacji strategii oraz opracowania i zmiany lokalnych kryteriów wyboru. Szczegółowe zapisy dotyczące procedury włączenia społeczności lokalnej w te ważne elementy wdrażania LSR zawierają odpowiednie części LSR.

Rozdział IV. Analiza potrzeb i potencjału obszaru wdrażania LSR

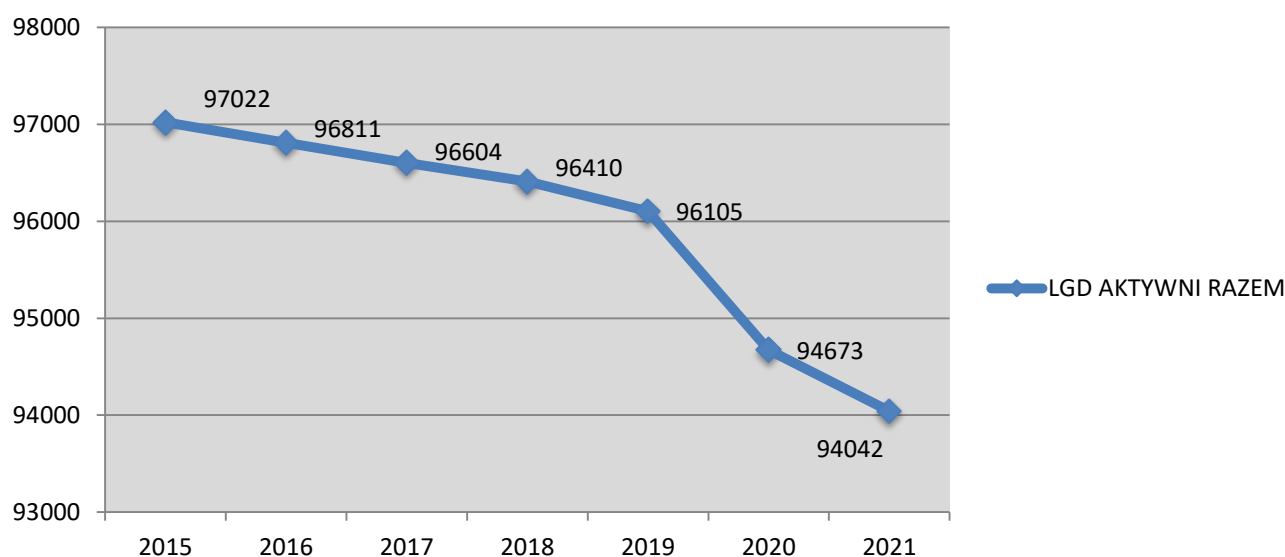
Kapitał ludzki i społeczny

Charakterystyka demograficzna

Ekspertsi zajmujący się rozwojem są zgodni: to człowiek jest głównym czynnikiem sprawczym rozwoju. Nie są nim bogactwa naturalne, o czym świadczą liczne przykłady słabo rozwiniętych krajów, dysponujących takimi zasobami. Środki finansowe są czynnikiem wtórnym, gdyż dysponowanie nimi jest pochodną jakości zasobów ludzkich: to ludzie je tworzą i ludzie mogą je wykorzystać dobrze lub źle. Dlatego to jakość zasobów ludzkich oraz, w mniejszym stopniu, ich ilość są kluczem do rozwoju obszaru - decydują o jego tempie i, w efekcie, poziomie.

Pomimo sąsiedztwa dość dużego ośrodka miejskiego – Płocka, zapewniającego mieszkańcom obszaru LGD AKTYWNI RAZEM relatywnie dobry dostęp do szerokiej gamy usług, zarówno publicznych jak i komercyjnych, populacja obszaru ma od wielu lat tendencję malejącą. W relatywnie krótkim okresie 2015-2021, mimo napływu mieszkańców z miast, głównie Płocka, zmniejszyła się o nieco ponad 3%. W tym samym okresie populacja wiejskich obszarów Mazowsza wzrosła o nieco ponad 2%.

Wykres 2. Liczba ludności obszaru LGD ogółem w okresie 2015-2021

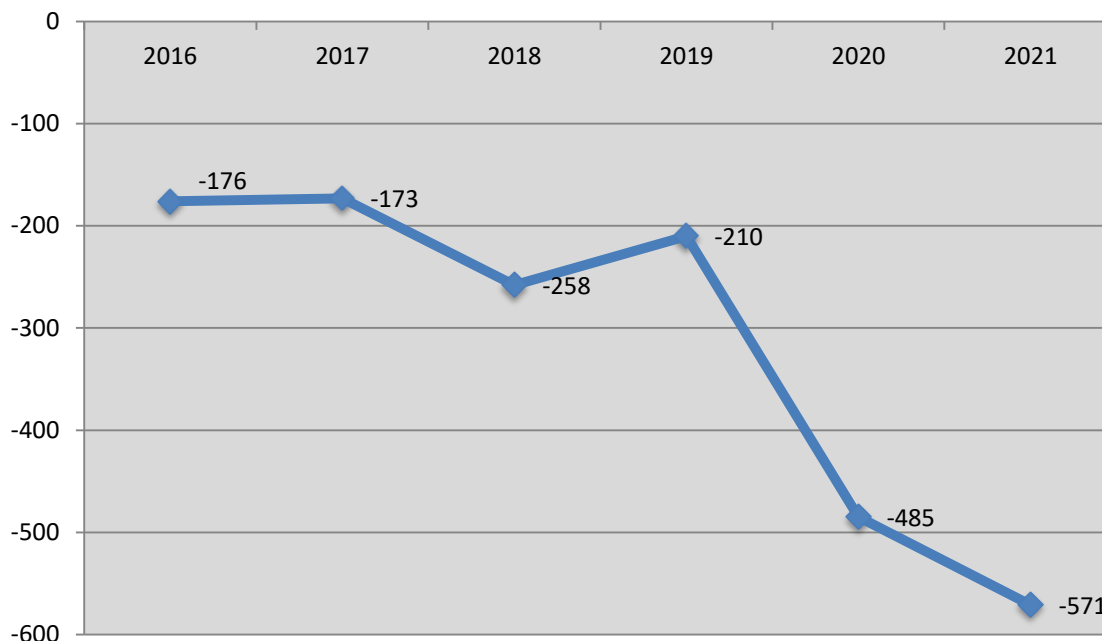

Opracowanie własne, źródło danych: GUS, Bank Danych Lokalnych

Proces ten zachodzi na całym obszarze LGD, nawet w gminach podmiejskich, poza gminą Stara Biała. Świadczy to o niskiej atrakcyjności większości obszaru LGD jako miejsca do życia. Nie jest to cecha szczególna tego obszaru, gdyż z problemem depopulacji boryka się w Polsce olbrzymia większość obszarów wiejskich i małych miast oraz

większość miast średniej wielkości. Powodem kurczenia się populacji obszaru są przede wszystkim negatywne wartości ruchu naturalnego (ujemne saldo urodzeń i zgonów). W żadnym z lat analizowanego okresu przyrost naturalny na obszarze nie miał wartości dodatniej. W latach 2016-2019 było to spowodowane niskim i malejącym wskaźnikiem urodzeń. W kolejnych dwóch latach, 2020 i 2021, na ten negatywny trend nałożyły się skutki pandemii COVID-19 w postaci gwałtownie zwiększonej umieralności – liczba zgonów wzrosła ponad dwukrotnie.

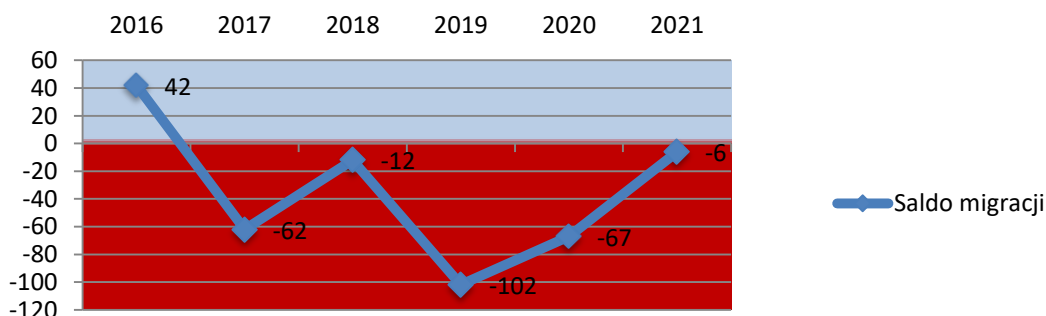
Wykres 3. Ruch naturalny ludności (saldo urodzeń i zgonów) w okresie 2016-2021

Opracowanie własne, źródło danych: GUS, Bank Danych Lokalnych

W badanym okresie więcej osób opuściło obszar LGD niż na nim zamieszkało. Nie dotyczy to wszystkich gmin. Dodatni bilans migracji we wszystkich latach badanego okresu miały gminy Stara Biała i Gąbin. Pozytywne saldo za cały okres (sumarycznie) miały też gminy Łąck, Brudzeń Duży i Nowy Duninów. Wszystkie te gminy graniczą z Płockiem. Dodatkowo saldo, chociaż o niezbyt wielkiej wartości, miała też gmina wiejska Gostynin otaczająca miasto Gostynin. Zdecydowanym „migracyjnym liderem”, o kilka długości wyprzedzającym kolejne gminy, jest Stara Biała, sąsiadująca nie tylko z Płockiem, ale też z PKN ORLEN (część zakładów koncernu znajduje się na terenie gminy) i Płockim Parkiem Przemysłowo-Technologicznym. Takie usytuowanie zapewnia dobry dostęp do rynku pracy oraz wpływy do budżetu gminy. Najbardziej niekorzystny bilans migracji mają peryferyjnie położone gminy: Iłów, Słubice i Pacyna oraz, co może zaskakiwać, miasto Gostynin.

Wykres 4. Saldo migracji na obszarze LGD w ruchu wewnętrznym i zagranicznym w okresie 2016-2021

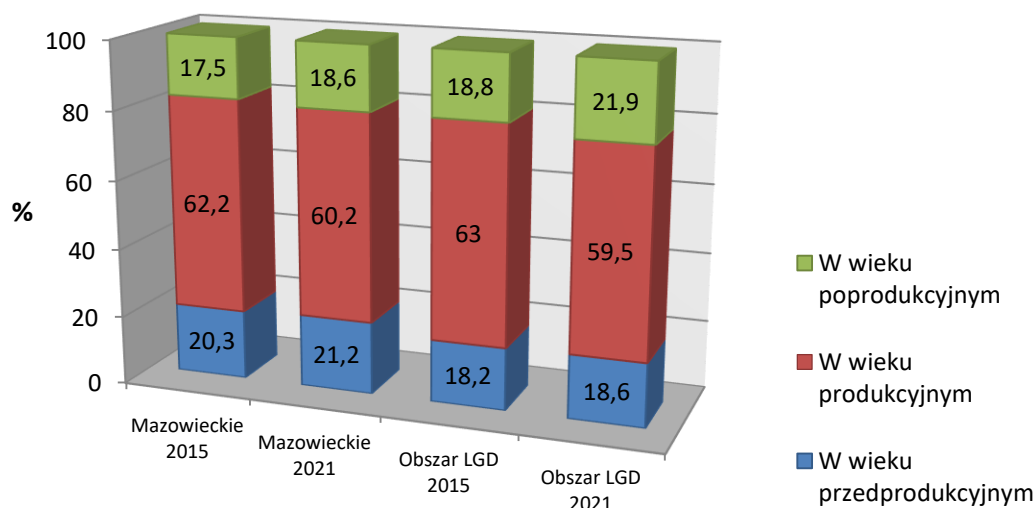

Opracowanie własne, źródło danych: GUS, Bank Danych Lokalnych

W 2021 roku średni udział populacji obszaru LGD w wieku produkcyjnym wynosił 60,8%. To więcej, niż średni wynik województwa (59,0%). Relatywnie najwięcej osób w tej grupie mieszka w gminach Stara Biała (62,1%) i gminie

wiejskiej Gostynin (62,5%). Najmniej osób w wieku produkcyjnym, wyraźnie poniżej wartości średniej dla województwa mazowieckiego, mieszka w gminie miejskiej Gostynin (56,9%). W okresie 2015-2021 wyraźnie, o ponad 3 punkty procentowe, wzrósł średni udział mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. Wzrósł też średni udział ludności w wieku przedprodukcyjnym.

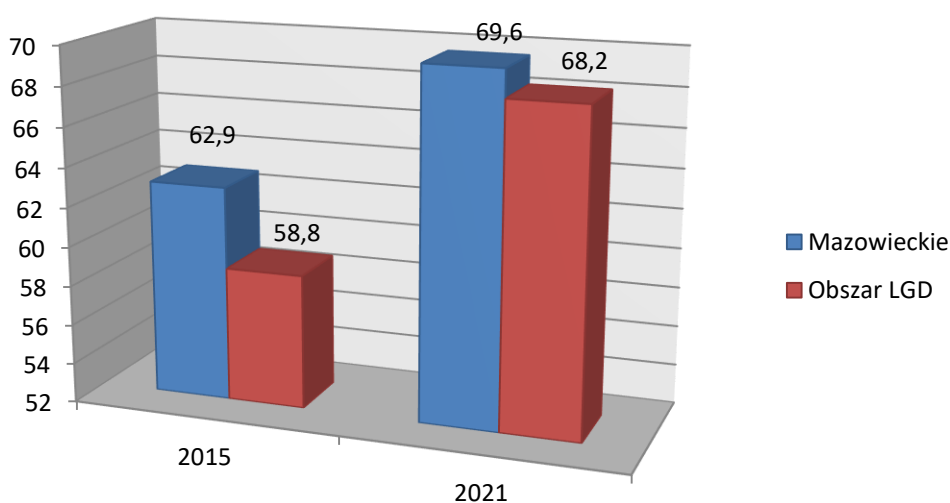
Wykres 5. Udział ekonomicznych grup wiekowych na obszarze LGD na tle regionu w roku 2015 i 2021

Opracowanie własne, źródło danych: GUS, Bank Danych Lokalnych

Konsekwencją zmian w nieprodukcyjnych grupach wiekowych jest bardzo duży wskaźnik obciążenia demograficznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym). Ciągłe jest on niższy niż wskaźnik dla całego Mazowsza (głównie dlatego, że ludność miast starzeje się szybciej), ale, o ile wskaźnik dla całego Mazowsza wzrósł w latach 2015-2021 o 10,7%, to wskaźnik dla obszaru LGD aż o 16%. Ma to negatywne konsekwencje dla finansów państwa i JST.

Wykres 6. Wskaźnik obciążenia demograficznego na obszarze LGD na tle województwa w latach 2015 i 2021

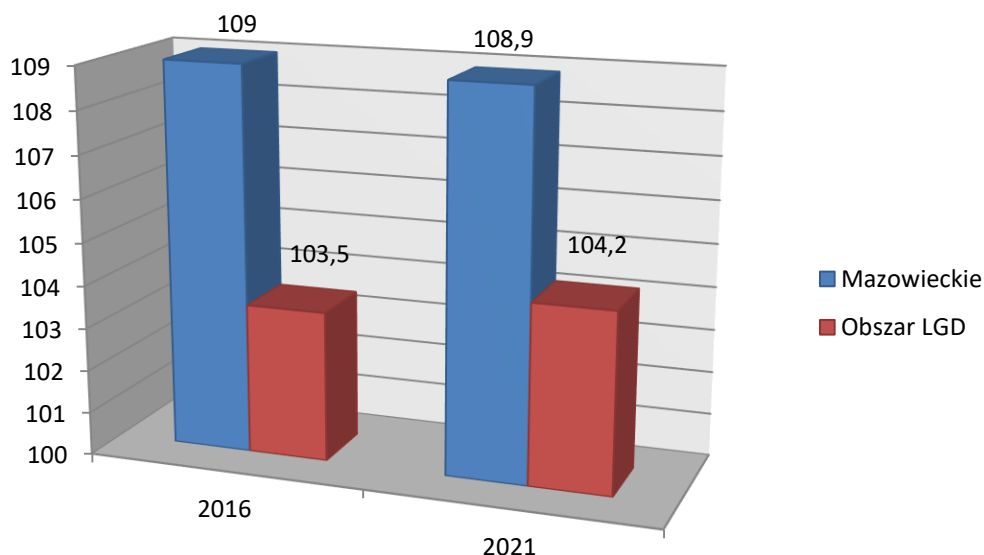
Opracowanie własne. Źródło danych: GUS, Bank Danych Lokalnych

Podczas gdy gminy wiejskie obszaru LGD AKTYWNI RAZEM (poza gminą Łąck) cechuje względna równowaga płci, to gminy miejsko-wiejskie, a jeszcze bardziej - gminę miejską Gostynin, charakteryzuje typowa przewaga liczby kobiet nad liczbą mężczyzn. Szczególnie duża jest ona w starszych rocznikach.

Wskaźnik feminizacji dla całego obszaru LGD w okresie 2016-2021 wzrósł ze 103,5 do 104,2. Oznacza to, że na obszarze LGD wzrasta deficyt osób płci męskiej. Proces postępował najszybciej w gminach Brudzeń Duży i miejskiej Gostynin. W gminach Gąbin, Sanniki i Szczawin Kościelny miał miejsce proces odwrotny – współczynnik feminizacji zmniejszał się. Dla porównania, współczynnik dla Mazowsza, dotyczący także dużych ośrodków miejskich jest wyraźnie wyższy niż dla obszaru LGD (miasta przyciągają kobiety, które bardziej niż mężczyźni cenią ich walory), ale nie wzrósł, a nawet minimalnie się zmniejszył (o 0,18) w badanym okresie.

Wykres 7. Współczynnik feminizacji obszaru LGD w latach 2016 i 2021 na tle regionu

Opracowanie własne; źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS

Sytuacja demograficzna w opinii mieszkańców

Przedstawiciele społeczności obszaru LGD dostrzegają słabe strony sytuacji demograficznej obszaru. Do najistotniejszych zaliczają starzejące się społeczeństwo – problem wymieniony m.in. w Sannikach i Szczawinie Kościelnym, ale dotyczący całego obszaru. W Gostyniu jest on przyczyną (obok migracji) wyludniania się miasta.

W nawiązaniu do problemu starzenia się społeczności obszaru LGD zwracano uwagę na brak oferty zagospodarowania czasu dla osób starszych (Sanniki) i brak ośrodka dziennego pobytu dla osób starszych (Słubice), a także na niewystarczającą ofertę dla osób starszych dotyczącą zabiegów rehabilitacyjnych (Łąck).

Odnotowano (przedstawiciele społeczności gminy Łąck, ale problem ma bez wątpienia szerszy zasięg) brak lekarzy POZ oraz stomatologa (w ramach NFZ) i brak dostępu do lekarzy specjalistów (Łąck, Sanniki, Słubice i zapewne pozostałe gminy obszaru).

Relatywnie duża ilość uwag dotyczyła braku warunków dla rozwoju młodych mieszkańców, w tym: braku miejsca spotkań i oferty dla młodzieży (Gostynin, Brudzeń Duży, Słubice, Sanniki), braku możliwości rozwoju talentów u dzieci i braku animatorów pracujących z dziećmi (Pacyna, Brudzeń Duży), ubogiej oferty dla dzieci i młodzieży i braku otwartego klubu młodzieżowego (Gąbin), braku możliwości rozwijania zainteresowań dla młodzieży i niewystarczających środków na rozwój oferty kulturalnej dla uzdolnionych dzieci i młodzieży (Sanniki).

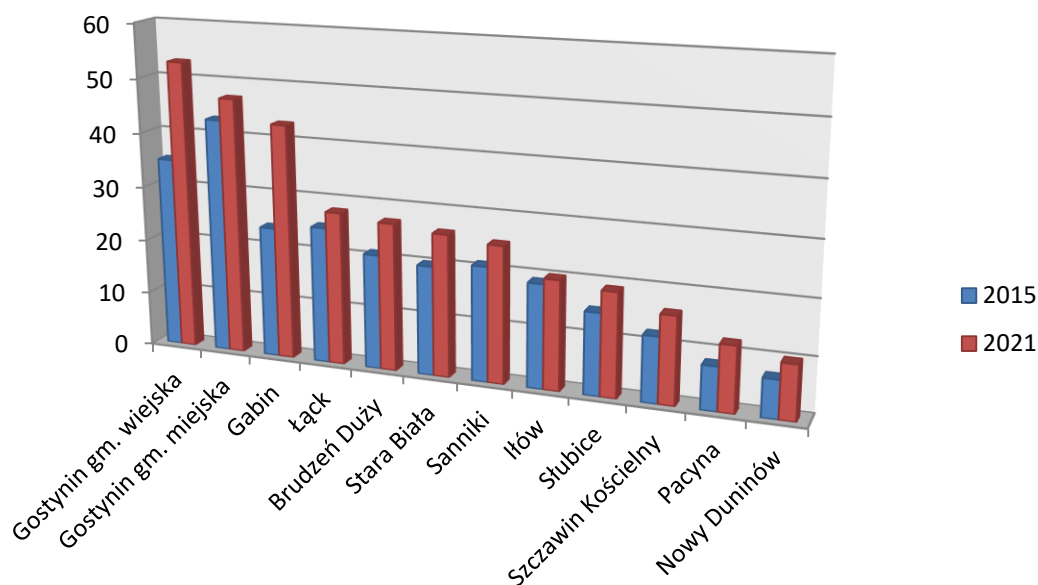
W części gmin obszaru (m.in. gminie Brudzeń Duży i Sanniki) nie ma miejsca opieki nad dziećmi do lat 3, co utrudnia ich rodzicom (z reguły – matkom) powrót do aktywności zawodowej.

Sektor społeczny

Na obszarze LGD AKTYWNI RAZEM działa ponad 300 formalnych i nieformalnych organizacji pozarządowych. Wśród nich dominują liczebnie ochotnicze straże pożarne, liczne są też koła gospodyń wiejskich i kluby sportowe. Łącznie stanowią ponad połowę ogólnej liczby organizacji i odgrywają ogromną rolę w integrowaniu społeczności lokalnych. Powoli, lecz stale wzrasta liczba organizacji o innych profilach, w tym charytatywnych, ekologicznych, kulturalnych,

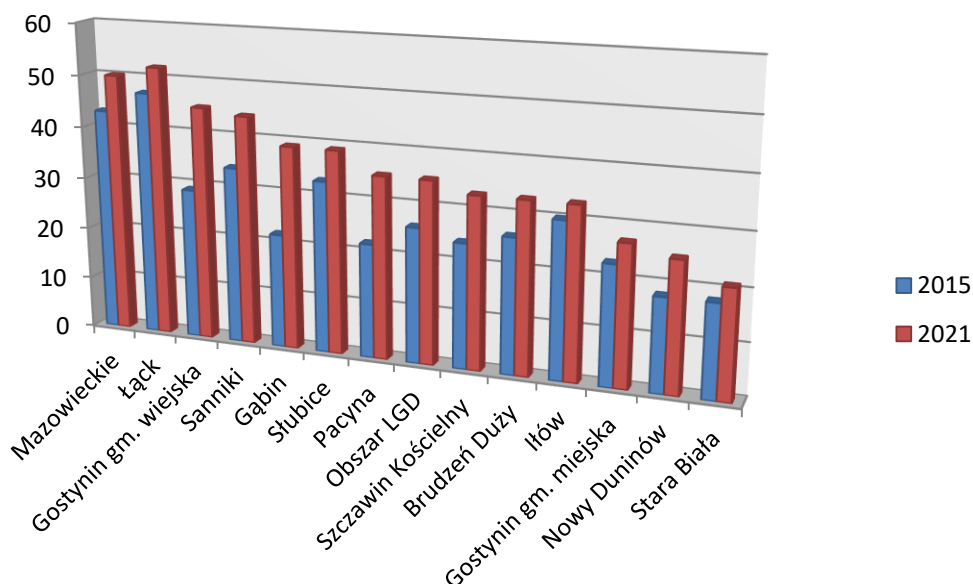
organizacji turystycznych, gospodarczych oraz lokalnych stowarzyszeń na rzecz rozwoju. Liczba organizacji społecznych w poszczególnych gminach jest jednak bardzo zróżnicowana. W przeliczeniu na 10 tysięcy mieszkańców w 2021 roku wahała się od 21 w gminie Stara Biała do 52 w gminie Łąck (wynik lepszy od średniej dla Mazowsza).

Wykres 8. Liczba organizacji społecznych w gminach obszaru LGD AKTYWNI RAZEM w 2015 i 2021 roku

Opracowanie własne; źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS

Wykres 9. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców w gminach obszaru LGD AKTYWNI RAZEM w 2015 i 2021 roku

Opracowanie własne; źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS

Wśród bardzo wielu realizowanych przez nie działań warto wymienić realizowane od 30 lat przez Stowarzyszenie Ekologiczno-Kulturalne ZIARNO z Grzybowa w gminie Słubice inicjatywy na rzecz zrównoważonego rozwoju i rolnictwa ekologicznego i integracyjnym jak *Święto Michała*, czy długoterminowe pionierskie w skali regionu przedsięwzięcie, jakim jest Ekologiczny Uniwersytet Ludowy. Inicjatywą ZIARNA było też doroczne, promujące

dialog międzykulturowy, *Święto Jana*, obecnie organizowane przez Skansen Osadnictwa Nadwiślańskiego w Wiączemnie Polskim.

Równie ciekawe, wykorzystujące dziedzictwo kulturowe, inicjatywy to nawiązujące do tradycji osadników olenderskich, utworzenie przez pana Jarosława Piotra Kaczana tradycyjnego warsztatu stolarskiego *Olender* – ośrodka kultywowania zawodu stolarza oraz produkcja powideł z buraków cukrowych i organizacja imprezy folklorystycznej pod nazwą *Olender Fest* przez pana Andrzeja Ciołkowskiego, obie w gminie Iłów.

Aktywność społeczna przejawia się nie tylko poprzez działalność organizacji pozarządowych, ale także w ramach działalności placówek samorządowych. W regionie corocznie urządza się ponad sto różnych otwartych imprez takich, jak przeglądy artystyczne, zawody sportowe, święta ludowe, spotkania integracyjne itp., w których członkowie społeczności lokalnych uczestniczą nie tylko jako widzowie, ale także jako ich współorganizatorzy – wolontariusze.

Wśród tej dużej liczby imprez wyróżniają się te, które już „wrosły w krajobraz”, oczekiwane przez mieszkańców i gości stałe, specyficzne dla obszaru, imprezy – promujące jego dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe: *Regaty Żeglarskie w Nowym Duninowie*, *Jarmark Gąbiński*, Festiwal Folkloru i Kultury Ziemi Kujawskiej i Mazowieckiej *Od Kujawiaka do Oberka w Łącku*, *Niedziela Sannicka*, wspomniane *Święto Jana*, międzynarodowa konferencja ekologiczna *Dobre Żniwa*.

Jednym ze wskaźników rozwoju społeczeństwa obywatelskiego może być funkcjonowanie funduszy sołeckich/budżetów obywatelskich. Stopniowo wzrasta ich liczba – obecnie funkcjonują one w 7 spośród 12 gmin obszaru LGD.

Rozwój społeczny i obywatelski obszaru LGD ograniczają niewystarczające w stosunku do potrzeb i aspiracji mieszkańców zasoby finansowe i kadrowe sektora publicznego oraz, z czego nie zawsze przedstawiciele tego sektora sobie zdają sprawę, często także umiejętności, wiedza i świadomość (np. potrzeba współpracy z innymi sektorami). Ograniczają je również: brak środków finansowych, odpowiedniej liczby aktywnych członków organizacji społecznych, a często także ograniczone umiejętności tych organizacji w sferze zarządzania, pozyskiwania środków, a także współpracy. Wiele dobrego w tej kwestii zrobiły zrealizowane przez LGD AKTYWNI RAZEM w perspektywie finansowej 2014-2020 projekty grantowe. 247 grantów w ramach 22 projektów, udzielonych organizacjom i wspartych doradztwem pracowników Biura LGD wiązało się z wielkim wysiłkiem, zarówno Biura jak i Rady, ale poskutkowało znacznym zwiększeniem aktywności społecznej na obszarze. Jednocześnie, jak pokazują ankiety i warsztaty aktywizujące w trakcie tworzenia tej strategii, zwiększyło oczekiwania mieszkańców, dotyczące wsparcia kolejnych inicjatyw społecznych.

Sektor społeczny w opinii mieszkańców obszaru LGD

Za mocną stroną obszaru LGD AKTYWNI RAZEM, a w zasadzie – jego społeczności, uczestnicy spotkań aktywizujących i respondenci ankiet uznają przede wszystkim aktywność (niektórzy określili ją nawet mianem wysokiej) i chęć do działania jej członków, chociaż mają też świadomość, że liczba takich osób jest mała w stosunku do ogółu populacji. Dostrzegają, co cieszy, aktywność seniorów – relatywnie nowe i bardzo pozytywne zjawisko, chociaż o zróżnicowanym poziomie w poszczególnych gminach. Podkreślane jest znaczenie lokalnych liderów jako czynnika uruchamiającego tę aktywność.

Dostrzegana i doceniana jest pozytywna rola samorządów w procesie aktywizacji społecznej – wsparcie dla i współpraca z organizacjami pozarządowymi, otwartość urzędników gminnych na organizacje pozarządowe, chociaż poziom tych pozytywnych zjawisk jest zróżnicowany w poszczególnych gminach.

Doceniane jest znaczenie funduszy sołeckich jako narzędzia integracji i animacji społeczności sołectw, chociaż fundusze te nie funkcjonują jeszcze we wszystkich gminach obszaru i jest to zauważane przez mieszkańców.

Efektom powyższych zjawisk, a także wsparcia rządowego oraz zrealizowania przez LGD AKTYWNI RAZEM bardzo wielu projektów grantowych, jest wyraźny rozwój organizacji pozarządowych na obszarze. Ten pozytywny proces objął wszystkie społeczności gminne obszaru LGD, także te dotychczas mniej aktywne.

Potwierdzają ten fakt takie opinie mieszkańców jak: „aktywne organizacje pozarządowe (KGW, OSP, stowarzyszenia)”, „prężnie funkcjonujące parafie”, „prężnie działające koła gospodyń wiejskich”,

„dużo mocnych działających organizacji pozarządowych”, „prężnie działające organizacje pozarządowe”. Podkreślana jest różnorodność organizacji pozarządowych. Jako dobre przykłady aktywności, obok najbardziej popularnych, tradycyjnych organizacji, takich jak Koła Gospodyń Wiejskich czy Ochotnicze Straże Pożarne, wymieniane są, mniej dotychczas powszechne, czy wręcz nieobecne, inicjatywy jak „działający klub seniora”, „działający klub AA”. Wśród dobrych, wartych naśladowania praktyk wymieniana jest reaktywacja harcerstwa w gminie Szczawin Kościelny.

Podkreślane są: „współpraca i integracja celem wspólnego działania”, „dobry przepływ informacji”, „lokalne więzy współpracy (KGW, OSP, szkoły, stowarzyszenia), a także „współpraca międzypokoleniowa”. Wszystko to są nowe zjawiska, jeśli mowa o większej, mającej istotny wpływ na rozwój społeczny obszaru, skali.

Mieszkańcy doceniają też aktywność i otwartość na organizacje społeczne instytucji kultury, np. MCK i Zamku w Gostyninie jako miejsc, w których realizowane są przedsięwzięcia kulturalne przez różne, współpracujące organizacje dla realizacji wspólnych celów. Podkreślany jest dobry przepływ informacji pomiędzy tymi wszystkimi podmiotami. Doceniana też jest oferta samorządowych (także szczebla regionalnego) instytucji kultury i oświaty dla dzieci i młodzieży, np. MGOK i Europejskiego Centrum Artystycznego w Sannikach, Gminnych Ośrodków Kultury i Gminnych Bibliotek Publicznych, szkół i przedszkoli.

Jednocześnie, w wielu miejscach obszaru ciągle słaba jest społeczna baza dla III sektora, o czym świadczą uwagi typu: „brak entuzjazmu do działania w ludziach”(miasto Gostynin), „brak aktywności ze strony mieszkańców” (Słubice), „brak chęci włączania się młodzieży w działania OSP” (Sanniki). Jest to fragment szerszego obrazu kondycji społeczeństwa polskiego, obok innych jego mankamentów, o których mówią inne spostrzeżenia: „brak równości szans kobiet i mężczyzn w gminie” (Słubice), „brak współpracy pomiędzy szkołą a GOK” (Szczawin Kościelny), „zawiść ludzka” (Szczawin Kościelny), czy nawet „za krótko czynne świetlice przy szkołach” (gmina wiejska Gostynin).

Mimo, że sytuacja w sektorze pozarządowym na obszarze LGD uległa wyraźnej poprawie, to ze spostrzeżeń mieszkańców obszaru wynika, że nadal boryka się on z różnymi słabościami. Najczęściej wymienianą jest brak funduszy, zarówno własnych - „brak środków na wkład własny dla organizacji pozarządowych”, jak i zewnętrznych - „brak funduszy dla stowarzyszeń, mała pomoc dla organizacji zajmujących się bezdomnymi zwierzętami, brak wyposażenia dla NGO”. Opinie te świadczą też o, występującym też w innych miejscach w Polsce, nieco roszczeniowym podejściu przedstawicieli sektora, ze swojej natury opartego na własnym zaangażowaniu (także finansowym) obywateli.

Inną wzmiankowaną słabością części sektora (bo są też przykłady pozytywne) jest, ogólnie rzecz ujmując, słaby przepływ informacji między organizacjami („brak komunikacji pomiędzy organizacjami, jeśli chodzi o organizację imprez”, „brak przepływu informacji”).

Ich zdaniem, ważną rolę w procesie integracji i aktywizacji mieszkańców obszaru odegrały różnorodne działania integracyjne i imprezy środowiskowe, realizowane zarówno przez instytucje samorządowe, jak i organizacje społeczne, w tym imprezy budujące tożsamość i lokalny patriotyzm.

Efektom tych wszystkich działań i procesów była wielka liczba zrealizowanych projektów, czyniących obszar LGD AKTYWNI RAZEM lepszym miejscem do życia i spędzania wolnego czasu, zarówno dla jego mieszkańców, jak i gości. W opinii mieszkańców, nastąpiła znacząca poprawa bazy lokalowej dla działalności dla organizacji, m.in. obiektów OSP i świetlic wiejskich.

Nie tylko fizycznej, aktywności mieszkańców obszaru LGD AKTYWNI RAZEM sprzyja rozwinięta infrastruktura sportowo-rekreacyjna w praktycznie wszystkich gminach. Na przykład, hala sportowa w Łącku gości nie tylko różne imprezy sportowe, ale także organizowany od kilkunastu lat festiwal folkloru „Od Kujawiaka do Oberka”. Ale dobra infrastruktura służy przede wszystkim „prężnie działającym klubom sportowym” i ogółowi mieszkańców. W opinii mieszkańców, poprawia się opieka nad dziećmi do lat 3, m.in. dzięki uruchomieniu żłobka w gminie Łów. Dobrze, na ogół, funkcjonują przedszkola, na przykład w Sannikach czy Gąbinie.

Na spotkaniach i w ankietach dał się też zauważyć dwugłós dotyczący działań integrujących i aktywizujących społeczności lokalne, a także infrastruktury społecznej. Generalnie doceniane są pozytywne zmiany, które w ostatnich latach zaszły w tych obszarach, jednak sytuacja i dynamika zmian różnią się w poszczególnych gminach, a sukcesy sąsiadów często uwypuklają niedostatki we własnej gminie. Integracji, a co za tym idzie – zaangażowaniu

mieszkańców obszaru nie służy niewystarczająca ilość dużych imprez integrujących społeczność gminną oraz integracji ze społeczeństwem miejskim (gmina wiejska Gostynin) oraz niewystarczająca liczba spotkań integrujących pokolenia (miasto Gostynin).

Wiele uwag, mimo faktu, że inwestycje infrastrukturalne stanowią „oczko w głowie” samorządów lokalnych, dotyczyło właśnie infrastruktury. W Gostyninie zwracano uwagę na ogólny niedostatek przestrzeni publicznej oraz brak środków na rewitalizację starych budynków, stanowiących o charakterze i świadczących o bogatej historii miasta; w Słubicach – na brak ogólnodostępnego parku, skweru (niegdyś tę funkcję pełnił park pałacowy); w Łącku – na brak placów zabaw przy osiedlach, w Gąbinie – na brak toalety publicznej w centrum miasta. Mimo relatywnie dobrego stanu infrastruktury sportowej, ciągle występują potrzeby w tym zakresie, jak na przykład zaplecze sportowe szkoły podstawowej w Sannikach, czy siłownia zewnętrzna w Słubicach.

Wśród braków infrastruktury społecznej wymieniono również: brak gminnego ośrodka kultury (Brudzeń Duży), brak miejsca spotkań dla społeczeństwa (Brudzeń Duży, Słubice), brak miejsc spędzania wolnego czasu (Pacyna), świetlice do remontu i wyposażenia (Szczawin Kościelny), słabe finansowanie ludzi rozwijających swoje pasje (Gąbin), brak ogólnodostępnej infrastruktury kulturalnej na organizację wystaw, przedstawień itp. (Gąbin), brak miejsca dla prowadzenia prób dla zespołów (Słubice), niedoinwestowana orkiestra dęta (Brudzeń Duży), brak spotkań autorskich (Gostynin).

W opinii mieszkańców obszaru LGD, jego korzystną cechą jest bliskość miast, zarówno wchodzących w jego skład - Gostynina, Gąbina, Sannik, jak i sąsiadującego Płocka. Ułatwia ona mieszkańcom obszaru dostęp do oferty kulturalnej i edukacyjnej, niedostępnej na obszarze, jak również do innych usług, w tym zwłaszcza medycznych. Pozwala też na połączenie z Płockiem przyległych części obszaru rowerem publicznym, z czego skorzystała gmina Łąck.

Inną korzystną cechą to relatywnie dobra dostępność komunikacyjna głównych miejscowości obszaru z racji ich położenia przy głównych szlakach komunikacyjnych. W części gmin obszaru przekłada się ona na dobrą ofertę autobusowej komunikacji publicznej. Tak jest na przykład w gminie Łów.

W opinii części uczestników spotkań, atutem ich gmin jest wysoki dochód na mieszkańca i zadbana i czysta gmina (w obu przypadkach chodzi o Łąck) oraz bezpieczne miasto (Gąbin).

Na spotkaniach i w ankietach zgłaszano również uwagi krytyczne dotyczące bezpieczeństwa komunikacyjnego, jak: „dużo pojazdów poruszających się szybko główną ulicą miasta (Jana Pawła II i Kościuszki)” – w Gostyninie, „brak ścieżek rowerowych” - w Słubicach, Sannikach, Szczawinie Kościelnym, Pacynie, „mało ścieżek rowerowych i chodników” - w Łącku, „brak ścieżek rowerowych i zła jakość ścieżek istniejących” oraz „brak bezpieczeństwa dla mieszkańców (przy drodze krajowej nr 62) – w Nowym Duninowie.

Więcej niż pozytywnych opinii dotyczących transportu publicznego było tych negatywnych jak: ‘brak transportu wewnętrznego w gminie oraz komunikacji z miastem (Nowy Duninów), „brak komunikacji autobusowej - wewnątrz gminy oraz komunikacji z miastem (gmina wiejska Gostynin), „słabe połączenie komunikacyjne” (Słubice), „brak komunikacji do większych miast (głównie weekend)” (Sanniki).

Aktywność zawodowa mieszkańców obszaru LGD AKTYWNI RAZEM

Analiza liczby pracujących na obszarze LGD (przy wszystkich ograniczeniach tego wskaźnika, nie obejmującego wielu kategorii podmiotów gospodarczych) wskazuje na dość powolny (ale szybszy niż w całym województwie: o 17% versus 12%), ale systematyczny wzrost liczby pracujących na obszarze. Nie powinien dziwić dużo niższy poziom wskaźnika dla obszaru LGD niż dla Mazowsza, gdyż nie obejmuje on najmniejszych firm, a głównie takie występują w wiejskich gminach. Tezę tę potwierdza wartość wskaźnika dla miasta Gostynina - bardzo zbliżona do wartości dla Mazowsza. Poza Gostyninem, najwyższe wartości miały gminy Stara Białą i Łów. W tych dwóch gminach wskaźnik też wzrósł najbardziej: o imponujące 60% w Starej Białej i o 32% w Łowie (także bardzo dobry wynik). Bez wątplenia, w dużej mierze wiąże się to z bliskością rynków pracy: w Płocku (w przypadku Starej Białej) i Sochaczewie (w przypadku Łowa). W dwóch gminach, Łącku i Nowym Duninowie, liczba pracujących na 1000 mieszkańców uległa w okresie 2015-2021 zmniejszeniu.

Tabela 2. Pracujący na 1000 mieszkańców

(bez pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, duchownych oraz pracujących w organizacjach, fundacjach i związkach; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, wg faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności)

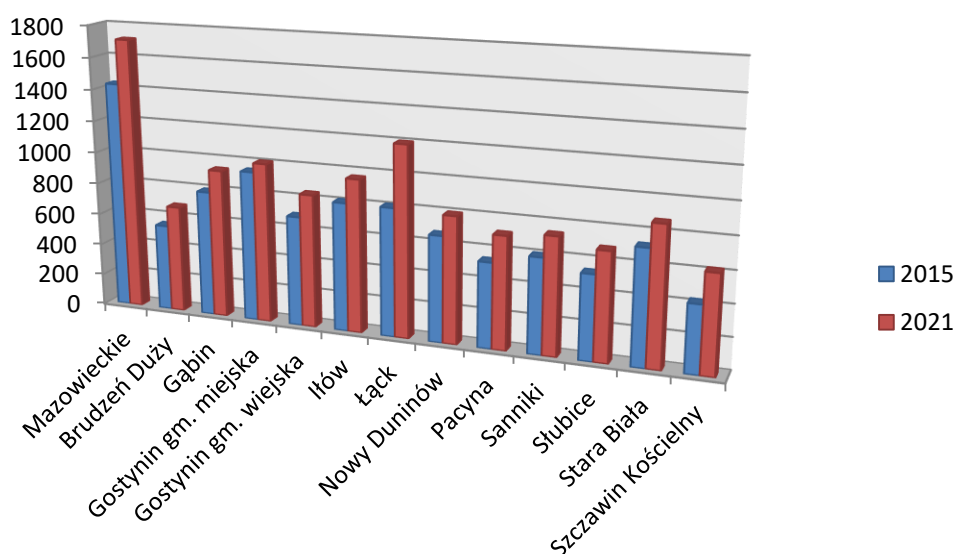
Obszar	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	283	295	305	309	316	308	318
Obszar LGD – wartość średnia	98	100	104	103	106	109	115

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Poziom przedsiębiorczości mieszkańców obszaru LGD AKTYWNI RAZEM

Miarą przedsiębiorczości mieszkańców obszaru LGD AKTYWNI RAZEM może być liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tysięcy ludności. Jest ona, niestety, wyraźnie niższa niż średnia dla Mazowsza. Poczucie jest, że rośnie nieco szybciej niż w całym województwie. Dynamika wzrostu w latach 2015 – 2021 wyniosła 23,8%, a Mazowszu 19,6%. Najszybciej przybywa zarejestrowanych podmiotów w gminie Szczawin Kościelny i Łąck (ponad 40%). Najniższy wzrost widzimy w gminie miejskiej Gostynin (+6%).

Wykres 10. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w okresie 2015-2021

Opracowanie własne; źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS

Jeszcze lepszą ilustracją poziomu przedsiębiorczości jest liczba nowo rejestrowanych podmiotów na 10 tysięcy ludności w wieku produkcyjnym. Dla obszaru LGD średnia z 12 gmin wynosi 118 podmiotów rocznie. Dla porównania średnia dla gmin Mazowsza to ponad 200. W 2021 roku najwięcej nowo rejestrowanych podmiotów było w gminie Łąck (194 na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym), a najmniej w gminie Szczawin Kościelny (82).

Tabela 3. Podmioty nowo rejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym w okresie 2015-2021

Obszar	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	208	208	207	225	221	195	224
Średnia dla gmin LGD	120	105	113	126	141	116	118

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Problemy społeczności obszaru LGD Aktywni Razem

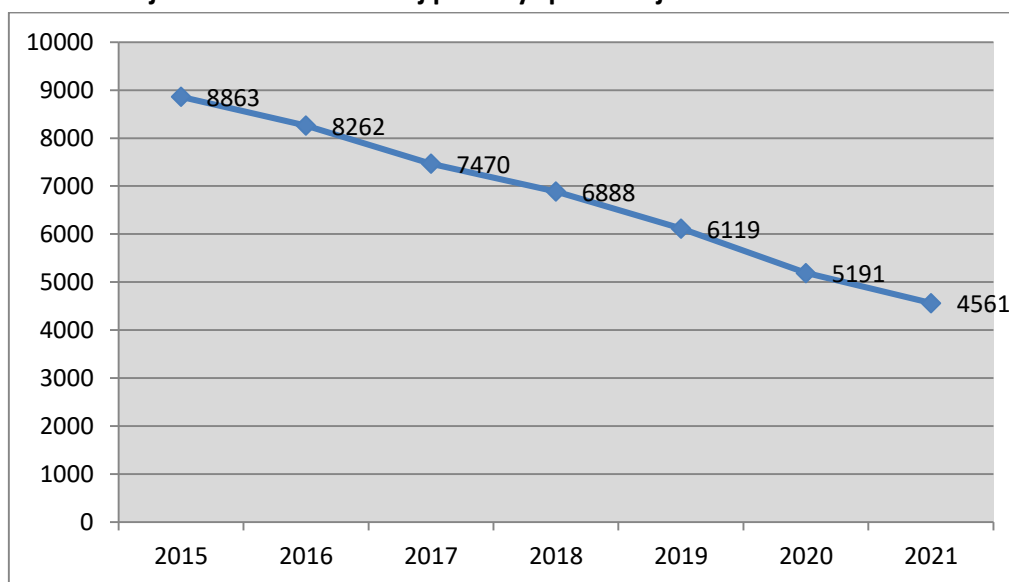
Podstawowym problemem mieszkańców większości gmin obszaru LGD Aktywni Razem jest niedostatek miejsc pracy w pobliżu miejsca zamieszkania. Jest to problem o charakterze zarówno ekonomicznym jak i społecznym. Istotna jest także niska jakość oferowanego zatrudnienia: niskie wynagrodzenie, brak satysfakcji zawodowej, toksyczne relacje w miejscu zatrudnienia. Oba te niedostatki negatywnie wpływają na sytuację materialną (ubóstwo lub bieda), samopoczucie i zdrowie mieszkańców i ich rodzin. Skutkują także wykluczeniem społecznym osób w dłuższym okresie pozostających bez pracy lub zatrudnionych na stanowiskach niskiej jakości. Często prowadzą także do patologii społecznych (alkoholizm, używki, przemoc domowa, przestępczość).

Innym problemem, na który wskazywali sami mieszkańcy, jest ubóstwo duchowe dość znacznej części społeczności obszaru. Jest ono związane z niskim poziomem kultury i wykształcenia, często dziedzicznym, wynikającym z niskiej efektywności procesów wychowawczych realizowanych przez dom, szkołę, Kościół i społeczność lokalną. Problem ten stanowi także jedną z przyczyn wysokiego poziomu bezrobocia, gdyż osoby te, mają niską motywację do podnoszenia kwalifikacji i podejmowania stałej pracy. Region charakteryzuje się także relatywnie niskim, chociaż rosnącym, poziomem aktywności społecznej mieszkańców.

W rezultacie realizowanej przez rząd polityki transferów finansowych, z roku na rok zmniejsza się na obszarze LGD liczba osób objętych pomocą społeczną. W okresie 2015 – 2021 liczba beneficjentów pomocy społecznej zmalała aż o 48,5%, z 8863 do 4561. Dla porównania, spadek na Mazowszu był minimalnie mniejszy – o 48,1%. Największy spadek odnotowała gmina Stara Biała – aż o 63,3%. O ponad połowę spadła też liczba beneficjentów pomocy w gminach; Sanniki (o 58,9%), Gostynin (gmina wiejska – o 56,5%), Szczawin Kościelny (o 54,2%) i Gąbin (o 52,9%). W najmniejszym stopniu ich ubyło w mieście Gostyninie – tylko 28,7%.

Jednak udział osób potrzebujących pomocy w populacji obszaru Lokalnej Grupy Działania AKTYWNI RAZEM jest wyraźnie wyższy (o blisko 60%) niż analogiczny wskaźnik dla całego województwa mazowieckiego - wynosi 4,85% wobec 3,04%.

Wykres 11. Liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na obszarze LGD w latach 2015-2021

Opracowanie własne; źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS

Należy pamiętać, że poprawa sytuacji ekonomicznej mieszkańców niekoniecznie oznacza ograniczenie problemów życiowych, takich jak inwalidztwo, choroba, nieporadność w prowadzeniu gospodarstwa domowego i sprawach wychowawczych, patologie – nałogi, przemoc domowa, czy też, często będąca udziałem osób starszych, samotność. To właśnie, towarzyszące często starości, samotność, choroby, inwalidztwo czy nieporadność życiowa, są jedną z przyczyn małego spadku w Gostyninie. Druga zapewne jest związana z wysokim wskaźnikiem bezrobocia w mieście.

Uciążliwości dla mieszkańców, związane z tymi problemami, starają się ograniczyć, obok ośrodków pomocy społecznej, relatywnie liczne na obszarze LGD, inne instytucje i organizacje. Są wśród nich: domy pomocy społecznej w Koszelewie (gm. Gąbin), Czarnowie (gm. Pacyna), Gostyninie, Rogożewku (gm. Gostynin), Sannikach, Brwilnie (gm. Stara Biała), świetlice środowiskowe w Troszynie Nowym i Kamieniu Nowym (gm. Gąbin), świetlica socjoterapeutyczna w Soczewce (gm. Nowy Duninów), Warsztaty Terapii Zajęciowej w Gostyninie przy Rzymskokatolickiej Parafii p.w. św. Marcina, Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy im. Jana Pawła II w Gostyninie, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Gostyninie, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Gostyninie, Dom Dziecka w Gostyninie, Polski Czerwony Krzyż w Gostyninie, Polski Komitet Pomocy Społecznej w Gostyninie, Miejski Punkt Wsparcia Dziennego „Bartek”, Stowarzyszenie Rodzinny Klub Abstynenta „Przystań Życia”, Grupa Rodzina Al.-Anon „Nadzieja” – także w Gostyninie, Placówka opiekuńczo-wychowawcza typu rodzinnego „Nowy Start” i „Nasz Nowy Dom” w Ruszkowie (gm. Gostynin), prywatny dom seniora „Dom nad jeziorem” w Budach Lucieńskich.

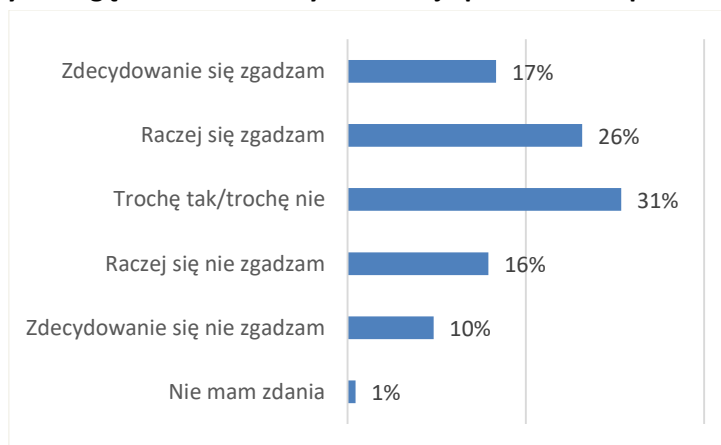
Ich możliwości objęcia wsparciem osób potrzebujących są jednak mniejsze niż potrzeby w tym zakresie.

Pozytywnym zjawiskiem jest to, że coraz częściej różnego typu projekty, zorientowane na przeciwdziałania i ograniczanie problemów społeczności lokalnej, realizują organizacje pozarządowe. W swojej działalności napotykają jednak na bariery: niedostatecznych (na ogół) środków, niedostatecznych kadr i ich umiejętności (które zmniejszają efektywność ich działań i dostęp do wsparcia zewnętrznego) oraz niedostatecznego poziomu współpracy (z sektorem publicznym, gospodarczym – potencjalni sponsorzy i w obrębie własnego sektora).

Jakość życia na obszarze LGD AKTYWNI RAZEM

Negatywne wartości przyrostu naturalnego, spowodowane przede wszystkim (poza okresem pandemii COVID-19) niską liczbą urodzeń w całym badanym okresie, a także negatywny bilans migracji – równie trwały jak w przypadku przyrostu, ciągle wysoki wskaźnik mieszkańców wymagających pomocy, ilościowo i jakościowo ograniczona oferta pracy i związane z nią relatywnie wysokie wskaźniki bezrobocia, mimo ewidentnie poprawiających się przychodów, infrastruktury technicznej i społecznej, świadczą, że jakość na obszarze LGD nie jest wystarczająco dobra.

Wykres 12. W jakim stopniu zgadza się Pan/i lub nie zgadza ze stwierdzeniem „moja gmina jest dobrym miejscem do życia, w którym mogę realizować wszystkie swoje podstawowe potrzeby”?

Źródło: badanie firmy OMIKRON, 2021

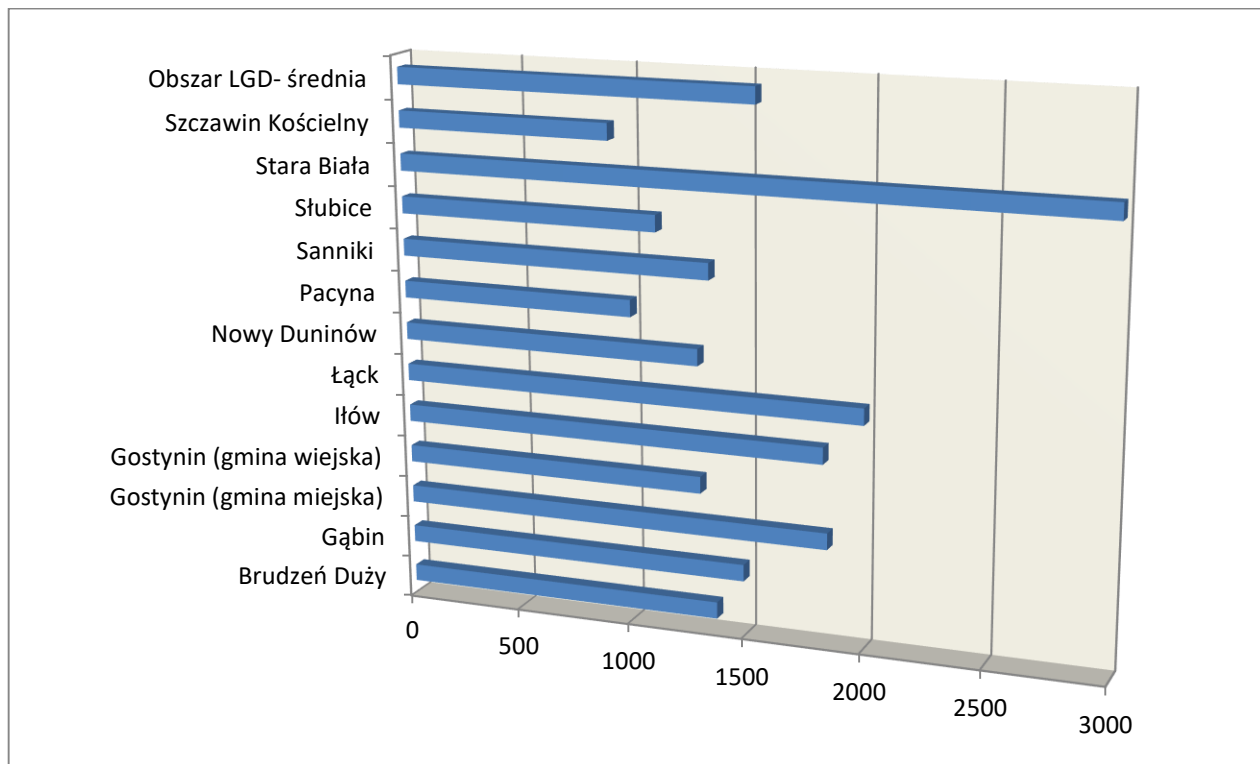
Tę konkluzję potwierdzają wyniki badania przeprowadzonego w 2021 roku przez firmę OMIKRON. Został nim objęty cały obszar LGD poza gminą Stara Biała, wówczas nie wchodzącą jeszcze w skład LGD. Aż ponad jedna czwarta (26%) respondentów nie uważa, że ich gmina jest dobrym miejscem do życia, a kolejna liczna grupa, prawie jedna trzecia, ma mieszane odczucia w tej kwestii. Za zdecydowanie dobre miejsce do życia uważa swoją gminę zaledwie 17% (kolejne 26% uznaje ją za raczej dobre miejsce).

Miarą sytuacji materialnej mieszkańców obszaru może być też wartość wskaźnika G dla każdej gminy. Oblicza się go, dzieląc kwotę dochodów podatkowych (m.in. z tytułu podatków – od nieruchomości, rolnego, leśnego, od

środków transportowych, od czynności cywilnoprawnych, a także wpływy z CIT i PIT) za rok poprzedzający rok bazowy przez liczbę mieszkańców gminy.

Wykres 13. Wskaźnik G na 2023 rok dla gmin obszaru LGD AKTYWNI RAZEM

Opracowanie własne; źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS

Średnia wartość wskaźnika G dla obszaru LGD AKTYWNI RAZEM na 2023 rok wynosi 1543,58 zł (i jest to wartość zawyżona przez wynik gminy Stara Biała, dla pozostałych gmin byłaby wyraźnie niższa). Jest ona aż o jedną trzecią niższa niż wyliczona przez Ministerstwo Finansów wartość dla wszystkich gmin w kraju - 2246,66 zł.

Dwie gminy obszaru, z powiatu gostynińskiego, Sanniki i Szczawin Kościelny zostały zaliczone w perspektywie finansowej 2021-2027 do trwale zagrożonych marginalizacją.

Liczba zarejestrowanych na obszarze bezrobotnych w 2021 roku wynosiła 3 416 na ogólną liczbę 66 885 osób w wieku produkcyjnym, co stanowiło 6,67%. Był to wysoki wskaźnik w sytuacji relatywnie dobrej koniunktury na rynku pracy, wyższy o ponad połowę od wskaźnika dla Mazowsza, który wynosił 4,1%.

Walory przyrodnicze, kulturowe i potencjał turystyczny obszaru LGD AKTYWNI RAZEM

Obszar LGD AKTYWNI RAZEM to, mimo upływu lat i realizowanych działań promocyjnych, ciągle nie w pełni odkryty, potencjalnie niezwykle atrakcyjny obszar turystyczny, oferujący bogatą gamę walorów i atrakcji, mogących usatysfakcjonować prawie każdego miłośnika rekreacji i wypoczynku: biernego i czynnego, w tym także wzbogaconego o elementy kultury i edukacji.

Do największych atutów turystycznych należą Pojezierze Gostynińskie, rzeka Wisła oraz rzeka Skrwa Prawa. Pojezierze Gostynińskie to najbliższy Warszawie i Łodzi obszar z kilkudziesięcioma jeziorami, dużymi kompleksami leśnymi i bardzo urozmaiconą rzeźbą, tworzoną m.in. przez wzgórza morenowe, ozy i wydmy piaskowe.

Przecinająca obszar, rzeka Wisła we wschodniej części swego biegu ma naturalny charakter, z licznymi wyspami, stanowiącymi ostoje ptactwa i innej fauny oraz flory i, jako takie, objętymi ochroną w ramach europejskiego systemu Natura 2000. W części zachodniej rozlewa się w zaporowe Jezioro Włocławskie, akwen o dużym potencjale dla sportów wodnych, a jednocześnie siedlisko fauny, która nauczyła się współegzystować z człowiekiem. Nietrudno tu zobaczyć bobry, czaple – siwe i białe, kormorany, a przy odrobinie szczęścia – także bieliki.

Unikalny na Mazowszu charakter rzeki podgórskiej ma Skrwa Prawa, a gmina Brudzeń Duży, przez którą płynie, dumnie określa się, z racji nietypowego dla Mazowsza ukształtowania terenu, mianem *Mazowieckiej Szwajcarii*. Nie tylko ornitologów, zachwyci też dolina rzeki Przysowy, w której można ciągle poczuć klimat dawnej mazowieckiej wsi.

Regaty na Wiśle w Nowym Duninowie

Jezioro Białe, gm. Gostynin

Bogactwo przyrody obszaru uzasadnia objęcie jej różnorodnymi formami ochrony. Znajdują się tu dwa (z ogółem dziewięciu na Mazowszu) parki krajobrazowe: Gostynińsko-Włocławski i Brudzeński, siedem obszarów Natura 2000: ptasie - *Dolina Środkowej Wisły, Dolina Przysowy i Słudwi oraz siedliskowe – Sikórz, Dolina Skrwy Lewej, Drzesno, Kampinoska Dolina Wisły, oraz Uroczyńska Łąckie*. O walorach przyrodniczych obszaru świadczy także liczba i różnorodność znajdujących się na nim rezerwatów przyrody. Są to rezerваты: *Komory – jeziorno-leśny, Lucień – leśny, Lubaty – leśno-jeziorny, Dolina Skrwy (Lewej) – krajobrazowo-leśny, Osetnica – krajobrazowy, Dybanka – geomorfologiczny, Łąck – leśny, Korzeń Łącki - leśny, Dąbrowa Łącka – leśno-krajobrazowy, Jastrzębek – krajobrazowo-leśny, Kresy – leśny, Rzepki – leśny, Drzewce – rezerwat leśny, Kępa Wykowska, Ławice Troszyńskie, Wyspy Białobrzegie, Wyspy Zakrzewskie, Kępa Antonińska, Kępa Rakowska – wiślane rezerваты ornitologiczne, Jezioro Szczawińskie - jeziorny, Brudzeńskie Jary - leśny, Sikórz – krajobrazowy, Brwilno - leśny.*

O ile udaje się zachowywać powyższe walory przyrodnicze obszaru, to stopniowej, ale ciągłej, degradacji podlegają jego walory krajobrazowe. Główne przyczyny tego zjawiska to niski poziom świadomości estetycznej społeczności obszaru oraz brak efektywnego systemu ochrony krajobrazu przez odpowiedzialne instytucje, lokalne i ponadlokalne.

Duże walory turystyczne ma też dziedzictwo kulturowe obszaru LGD. Wyróżnikiem i atutem obszaru jest twórczość i obrzędowość ludowa, trwająca dzięki działalności szeregu zespołów pieśni i tańca i nadal sporego grona autentycznych artystów ludowych.

Znajdują się tu też miejsca związane z tak istotnymi dla polskiej kultury i historii postaciami jak: genialny muzyk Fryderyk Chopin, premier II RP Felicjan Sławoj-Składkowski, marszałek Edward Rydz-Śmigły, twórca polskiego harcerstwa Andrzej Juliusz Małkowski, pisarka Maria Kownacka, premier Waldemar Pawlak.

Obszar objęty aktywnością LGD jest zamieszkiwany od tysiącleci, czego śladem dowiodły wykopaliska archeologiczne, m. in. w Karolewie w gminie Gąbin, czy też średniowieczne grodziska w Gostyninie, Brudzeniu Dużym i Proboszczewicach w gminie Stara Biała. Zamek w Gostyninie gościł koronowane głowy: Władysława Jagiełłę, Kazimierza Jagiellończyka, Zygmunta Starego i Zygmunta Augusta, a być może także królową Bonę. W zamku więziony był wraz z rodziną i zmarł car Rosji, Wasyl Szujski, pojmany przez wojsko Stefana Batorego w Moskwie. Na całym obszarze patrioci toczyli w Powstaniu Styczniowym w latach 1863-64 walki z carskimi wojskami. Pod Życkiem koło Słubic miała miejsce jedna z ostatnich bitew Powstania. Papiernia w Soczewce, której wyroby nagradzano na wystawach w Petersburgu i Londynie, była miejscem rewolucyjnych wystąpień w 1905 roku. Pałac i Stado ogierów w Łącku upodobały sobie wywodzące się z Polskiej Organizacji Wojskowej elity sanacyjne, w tym marszałek Rydz-Śmigły. Ostatnim przebywającym w Łącku polskim międzywojennym dowódcą był, we wrześniu 1939 roku, generał Anders. Wschodnia część obszaru była w kampanii wrześniowej 1939 roku miejscem krwawej Bitwy nad Bzurą.

Na obszarze LGD AKTYWNI RAZEM są jeszcze miejsca, w których przetrwała tradycyjna zabudowa chłopska. Tereny te to, z jednej strony, najbiedniejsze okolice puszczańskie, a z drugiej - nadwiślańskie wsie olenderskie, przez wieki rozwijające się swoim rytmem. W różnym stanie zachowały się dziesiątki ziemiańskich dworów i pałacyków, m.in. w: Giżycach, Słubicach, Studzieńcu, Sannikach (związany z dziedzictwem Chopina), Luszynie, Słupie (rodzinny dom pisarki Marii Kownackiej), Trębkach (miejsce urodzin Andrzeja Małkowskiego – twórcy polskiego harcerstwa), Łącku (letnia rezydencja marszałka Rydza-Śmigłego), Nowym Duninowie, Sikorzu i Srebrnej.

Obszar posiada też liczne zabytki architektury sakralnej, w tym: późnoromański kościółek w Rokiciu z XIII w., gotycki kościół z XV w. w Giżycach, gotycko-renesansowy kościół w Siecieniu z początku XVII w., drewniane kościoły z XVII i XVIII w. w Sokołowie, Troszynie i Dobrzykowie, barokowe kościoły murowane w Szczawinie Kościelnym i Hłowie, kościoły neoklasyczne w Słubicach, Sannikach i Osmolinie oraz kościoły neogotyckie w Soczewce, Nowym Duninowie i Sikorzu.

W warstwie narodowościowej region przez wieki był wspólnym domem Polaków oraz mniejszości - Żydów, Niemców i Olendrów, co wiązało się ze zróżnicowaniem wyznaniowym i współobecnością katolicyzmu, protestantyzmu i judaizmu. Śladem ich obecności są cmentarze i dawne zbory ewangelickie i menonickie w Wiączeminie, Nowym Troszynie i Nowym Wymyślu. Przy pierwszym z nich, z inicjatywy i przy wsparciu finansowym LGD Fundacji AKTYWNI RAZEM, Muzeum Mazowieckie w Płocku utworzyło, cieszące się dużym zainteresowaniem, Muzeum Osadnictwa Nadwiślańskiego.

W opracowaniach waloryzacyjnych Instytutu Geografii PAN, obszar LGD AKTYWNI RAZEM jest jedynym w centralnej Polsce obszarem o wysokich walorach estetycznych. Ogromnie ważnym aspektem potencjału rozwojowego regionu, jako destynacji turystycznej, jest jego położenie w odległości zaledwie kilkadziesiąt minut jazdy z aglomeracji: warszawskiej i łódzkiej, których mieszkańcy stanowią czteromilionowy rynek turystyczny i które ponadto są celem podróży milionów turystów zagranicznych.

Zdecydowana większość turystów odwiedzających region pochodzi z Polski, przy czym dominują goście z okolic Warszawy i Łodzi. Dalej plasują się między innymi Śląsk i Kraków oraz pobliskie duże miasta, tj. Płock, Włocławek, Kutno. Turyści zagraniczni stanowią bardzo niewielki segment rynku, dla którego magnesem jest między innymi związany z Chopinem pałac w Sannikach i projekty lokalnych organizacji i instytucji. Są wśród nich młodzi i starsi uczestnicy dorocznych konferencji *Dobre Żniwa* Stowarzyszenia *Ziarno* w Grzybowie, wydarzeń organizowanych przez Muzeum Osadnictwa Nadwiślańskiego w Wiączeminie i międzynarodowych projektów współpracy, realizowanych przez LGD AKTYWNI RAZEM. Profil społeczny turystów odwiedzających region jest dość zróżnicowany, przy czym dominują osoby raczej mniej zamożne, w tym w wieku przedemerytalnym lub emerytalnym, rodziny z dziećmi oraz młodzież szkolna. Turyści o wyższym statusie materialnym to między innymi turyści kulturowi z zagranicy oraz biznesmeni ze stolicy (turystryka konferencyjna), a także pewna część właścicieli działek letniskowych. Są oni relatywnie nieliczni z racji niskiego standardu i braków infrastruktury turystycznej (m.in. przystani, pól dla kamperów, możliwości czarteru jachtów), postępujących negatywnych zmian w krajobrazie obszaru oraz niedostatku (pakietów) produktów turystycznych o odpowiednim profilu i standardzie.

Według danych GUS liczba obiektów noclegowych na obszarze LGD w lipcu 2021 roku wynosiła 14, z czego 12 było obiektami całorocznymi. W okresie 2015-2021 liczba podlegała fluktuacji, malejąc z poziomu 15/12 (obiekty ogółem/obiekty całoroczne) w 2015 roku do 13/11 w 2017 roku, następnie wzrastając do 15/13 w 2018 i 2019 roku, by ponownie zmaleć do 14/12 w 2020 i 2021 roku.

Pięć z tych obiektów (po jednym w: mieście Gostynin i gminach Gąbin, Łąck, Nowy Duninów i Słubice), czyli około 42% obiektów całorocznych, posiadało sale konferencyjne. Wskazuje to, że turystyka konferencyjna ma istotne znaczenie dla funkcjonowania całorocznych obiektów noclegowych (i w ogóle, gdyż obiekty całoroczne dominują), mimo że ich liczba zmalała w stosunku do 2009 roku, gdy było ich 8.

Tabela 4. Obiekty noclegowe ogółem/całoroczne w lipcu w okresie 2015-2021

Obszar	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	486/445	528/488	554/514	614/575	626/587	561/531	558/523
Obszar LGD	15/12	13/11	13/11	15/13	15/13	14/12	14/12

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Liczba miejsc noclegowych ogółem (sezonowych i całorocznych) na obszarze LGD w lipcu 2021 roku wynosiła 998, było to o 11% więcej niż w 2015 roku. Dynamika wzrostu liczby miejsc noclegowych jest sporo niższa niż dla Mazowsza (+33%) ale jest to powód do optymizmu. Według dostępnych danych GUS, wzrost liczby miejsc noclegowych to wynik nowych miejsc noclegowych w gminie wiejskiej Gostynin (od 2018 roku).

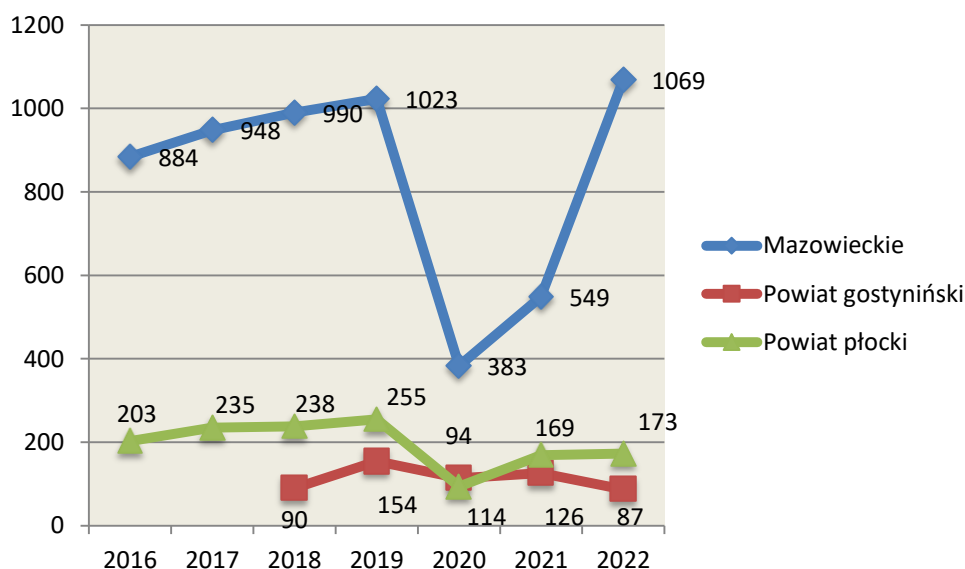
Tabela 5. Miejsca noclegowe ogółem/całoroczne w lipcu w okresie 2015-2021

Obszar	Rok 2015	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021
MAZOWIECKIE	48982 /45312	53429 /50085	56704 /52635	62745 /58925	64402 /60584	60075 /56786	65253 /62175
Obszar LGD	945/718	866/661	941/837	992/783	994/719	1024/815	998/789

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Nie są dostępne dane na poziomie gmin prezentujące wskaźnik Schneidera (liczbę turystów korzystających z noclegów na 1000 mieszkańców). Jednak obraz sytuacji w tym zakresie pokazują dane dla powiatów: gostynińskiego - w całości wchodzącego w skład obszaru LGD oraz, w pewnym stopniu, płockiego, którego 6 gmin (na 15) wchodzi w skład obszaru LGD.

Wskaźnik Schneidera dla obszaru LGD, mierzony liczbą turystów korzystających z noclegów na 1000 mieszkańców, jest - w porównaniu z wartością dla województwa mazowieckiego – bardzo niski, nawet jeśli wziąć pod uwagę, że wskaźnik mazowiecki tworzy w dużej mierze Warszawa.

Wykres 14. Wskaźnik Schneidera

Opracowanie własne; źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS

Liczba noclegów udzielonych w turystycznych obiektach noclegowych na 1000 mieszkańców na obszarze LGD miała do 2019 roku tendencję rosnącą. Po załamaniu spowodowanym pandemią COVID-19 nie odzyskała wartości 2019 (w przypadku powiatu gostynińskiego) i 2017 (w przypadku powiatu płockiego) roku.

Tabela 6. Noclegi udzielone w turystycznych obiektach noclegowych na 1000 mieszkańców w okresie 2016-2021

Obszar	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022
MAZOWIECKIE	10008	1653	1743	1794	735	993	1868
Powiat gostyniński	bd	bd	238	460	415	357	238
Powiat płocki	492	576	529	488	257	406	319

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Liczba noclegów turystów zagranicznych na obszarze LGD - jeszcze 6 lat temu śladowa, znacznie wzrosła w 2018 i 2019 roku. W latach 2016-2018 więcej noclegów udzielono turystom zagranicznym w gminach powiatu płockiego (choć niekoniecznie na obszarze LGD), w kolejnych latach dominowały już noclegi tej grupy na terenie powiatu gostynińskiego. Pandemiczne lata 2020-2021 i także, w pewnym stopniu, 2022 spowodowały jej spadek. Zjawisko to było dużo bardziej wyraźne w gminach powiatu płockiego niż gostynińskiego. Spadek ten ma dość trwały charakter, gdyż mimo zakończenia pandemii, noclegi turystów zagranicznych nie osiągnęły poziomu sprzed niej.

Tabela 7. Noclegi w turystycznych obiektach noclegowych udzielone turystom zagranicznym

Obszar	Rok 2016	Rok 2017	Rok 2018	Rok 2019	Rok 2020	Rok 2021	Rok 2022
MAZOWIECKIE	2777517	3016383	3143832	3132967	872358	1108739	2881838
Powiat gostyniński	61	82	1353	3801	3751	1925	1678
Powiat płocki	209	361	2038	1513	870	1075	763

Źródło: GUS, Bank Danych Lokalnych

Rozwój turystyki na obszarze hamowany jest przez braki w infrastrukturze turystycznej, w której najlepiej wypada, mimo że też już wymaga odnowienia, dość gęsta sieć szlaków turystycznych. Brakuje zwłaszcza przystani, pomostów, urządzonych plaż, strzeżonych kąpielisk, stołów i wiat wycoczynkowych.

Problemem jest także niewystarczający poziom ochrony obiektów dziedzictwa kulturowego. Wiele z nich niszczy się i popada w zapomnienie.

Mankamentem jest też zaśmiecanie lasów i nieład architektoniczny wielu miejscowości, wynikający z niskiej świadomości potrzeby ochrony krajobrazu. Słabą stroną jest również brak markowych produktów obszaru LGD.

Mimo wzrostu liczby miejsc noclegowych (relatywnie małego), zmniejsza się liczba obiektów noclegowych, a zwłaszcza, najbardziej dostępnych finansowo i atrakcyjnych dla miłośników wsi, gospodarstw agroturystycznych – ich właściciele starzeją się, a sezonowość branży, a co za tym idzie wysokość dochodów, nie zachęca ich dzieci do kontynuowania działalności.

Opinie mieszkańców dotyczące potencjału turystycznego

W odniesieniu do środowiska naturalnego, za atut obszaru LGD AKTYWNI RAZEM mieszkańcy wszystkich gmin uznają przede wszystkim jego walory przyrodnicze, a co za tym idzie – walory turystyczne. Na walory te składa się występowanie jezior i dużych kompleksów leśnych na znacznej części obszaru, a dodatkowo – terenów wchodzących w skład europejskiej sieci obszarów chronionych Natura 2000. Te ostatnie związane są zwłaszcza z doliną Wisły oraz doliną Przysowy. Z naturalnymi lub zbliżonymi do naturalnych siedliskami wiąże się występowanie wielu cennych i rzadkich gatunków zwierząt, zwłaszcza ptaków (np. orlika, bociana czarnego, bataliona), i roślin.

Docenianym przez mieszkańców, elementem środowiska są ryby, uznawane za walor kulinarny i lokalną potrawę. Mieszkańcy gminy Gąbin za jej atut środowiskowy uznali także czyste powietrze w mieście.

Za słabą stroną obszaru w aspekcie środowiska naturalnego mieszkańcy uznali ograniczenia dla korzystania z jego walorów, jaki tworzy ochrona rezerwatowa (w gminie Brudzeń Duży) oraz administracyjna podległość tych walorów resortowym instytucjom, takim jak Lasy Państwowe czy PGW Wody Polskie. Utrudniają one, a czasem uniemożliwiają rozwój infrastruktury turystycznej.

Inny, często zgłaszany, problem to zaśmiecanie cennych przyrodniczo terenów, zwłaszcza leśnych, szczególnie w pobliżu skupisk działek letniskowych, chociaż nie tylko.

Równie często wspomiano o złym stanie podstawowego dla zdrowia i życia człowieka elementu środowiska, jakim jest powietrze, w odniesieniu do okresu grzewczego. Jest on skutkiem ciągle powszechnego używania paliwa niskiej jakości, czy wręcz palenia śmieci. Problemem też są lokalne emisje odorów.

W opinii mieszkańców, walory krajobrazowe, a co za tym idzie – i turystyczne, obszaru LGD ogranicza także dość powszechny nieład przestrzenny – niskiej jakości architektura obiektów budowlanych, niedocenywanie estetycznych walorów roślin przydomowych, czy też nadmiar i brzydota reklam w przestrzeni publicznej.

W zasadzie wszystkie powyższe słabe strony środowiska obszaru LGD są „zasługą” człowieka, gdyż wynikają z, uśredniając, niskiej świadomości ekologicznej społeczności obszaru (podobnie jak reszty społeczeństwa polskiego) – mieszkańców, przedsiębiorców, samorządowców i urzędników państwowych. Wiąże się ona z niskim poziomem szkolnej edukacji ekologicznej i, w zasadzie, brakiem takiej na dalszych etapach życia i kariery zawodowej. Nie jest pociechą, że problem ten dotyczy nie tylko obszaru LGD AKTYWNI RAZEM, ale całego kraju.

Do atutów obszaru, stanowiących potencjał dla rozwoju turystyki, jego mieszkańcy zaliczają także „bogate dziedzictwo historyczne” i spuściznę kulturową, między innymi reprezentowane przez dwory i pałace. Mieszkańcy obszaru cenią sobie wydarzenia kulturalne integrujące społeczność. Podkreślają znaczenie pielęgnowania kultury i tradycji, w tym kultywowanie tradycji kulinarnych – temu ostatniemu sprzyja dynamiczny rozwój Kół Gospodyń Wiejskich.

Atutem obszaru, w opinii jego mieszkańców, jest pielęgnowanie tradycji historycznych. Doceniają też, chociaż zapewne nie wszyscy, wielokulturowy dorobek historyczny. Szczególne miejsce, dzięki utworzeniu skansenu w Wiączemnie Polskim, zajmuje w nim kulturowe dziedzictwo materialne i niematerialne osadników nadwiślańskich, ale też nie pomijają znacznie słabiej zachowanego i upamiętnionego dziedzictwa niegdysiejszych żydowskich mieszkańców obszaru. W tym kontekście podnoszono kwestię zaniedbanych cmentarzy – świadectwa niegdysiejszej obecności innych kultur na obszarze.

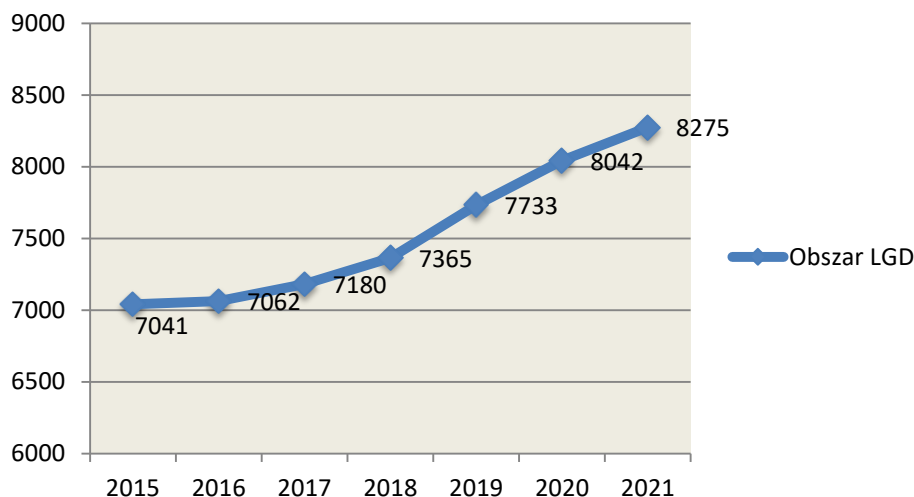
Wielokrotnie oceniano krytycznie także stan infrastruktury turystycznej: niedoinwestowaną bazę pobytową (ośrodki turystyczne), bardzo słabą lub brak infrastruktury nad jeziorami, brak lub ograniczony dostęp publiczny do niektórych z nich, brak parkingów, miejsc gastronomicznych, ścieżek rowerowych, brak gospodarstw agroturystycznych (w kontrze do innych opinii na ten temat), zepsuty most na drodze do ośrodka w Cierszewie. Jeden z głosów brzmiał „słabe wykorzystanie walorów przyrodniczych”, a drugi - „brak turystyki”, co razem można rozumieć jako wiele niższy poziom ruchu turystycznego niż pozwala na to potencjał obszaru przy jego odpowiednim wykorzystaniu.

W kontekście rozwoju turystyki i aktywności sportowej – mieszkańcy regionu wskazywali również na zanieczyszczenie powietrza, spowodowane głównie niską emisją z palenisk w sezonie grzewczym, a sporadycznie także z zakładów ORLEN-u.

Gospodarka obszaru LGD AKTYWNI RAZEM

Rośnie liczba podmiotów gospodarki narodowej na obszarze LGD. W latach 2015 – 2021 wzrosła o 17,5%. Jest to jednak mniej, niż wzrost dla województwa mazowieckiego, który wyniósł 21%. Najszybszy wzrost liczby przedsiębiorstw miał miejsce w gminie Łąck (+48%) i Szczawin Kościelny (+40%). W gminie miejskiej Gostynin podmiotów gospodarki narodowej jest najwięcej 1828, a w gminie Pacyna, najmniej (241).

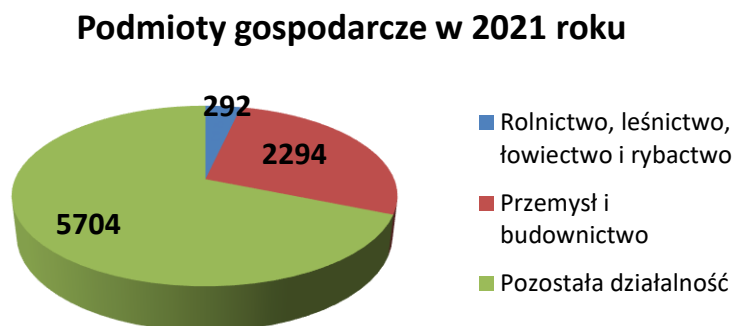
Wykres 15. Podmioty gospodarki narodowej na obszarze LGD w okresie 2015-2021

Opracowanie własne; źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS

W okresie 2014-2021 najbardziej, aż o 50,8%, przybyło podmiotów w sektorze przemysł i budownictwo. W 2021 roku stanowiły one 27,7% ogólnej liczby podmiotów, wobec 25,2% w 2014 roku. Największą część stanowiły na obszarze LGD podmioty z sektora „Pozostała działalność”, obejmującego w dużej mierze usługi. Ich liczba wzrosła w okresie 2014-2021 o 34,6%, ale udział w ogólnej liczbie podmiotów zmalał (wyniósł 68,8%, wobec 70,3% w roku 2014). Przybyło także firm z sektora „Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” – o 9,8%, ale ich udział wyniósł w 2021 roku 3,5%, co oznaczało spadek wobec 4,5% udziału w 2014 roku. Jeszcze wyraźniejszy spadek udziału w ogólnej liczbie firm sektor ten zanotował w okresie 2010 – 2021, o ponad połowę, z 7,4%.

Wykres 16. Podmioty gospodarcze na obszarze LGD w 2021 roku wg sektorów

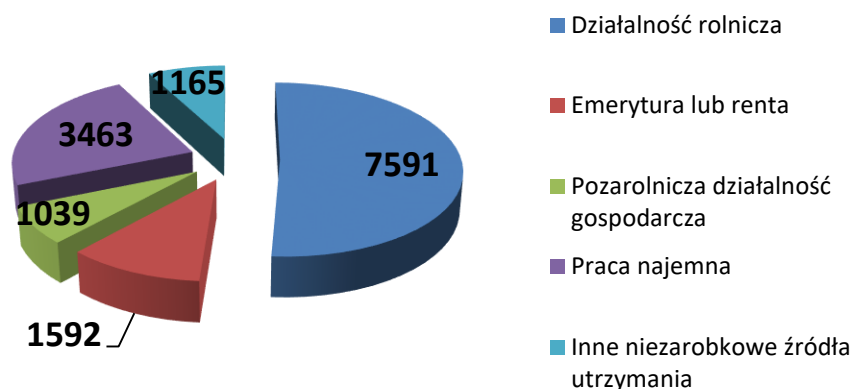

Opracowanie własne, źródło danych: GUS, Bank Danych Lokalnych

W 2020 roku działalność rolnicza stanowiła źródło dochodów w 7 591 rolniczych gospodarstwach domowych, co czyniło z niej główne źródło dochodów rodzin rolniczych (w 2010 roku – w 8 231). Drugim, co do znaczenia, źródłem była praca najemna - 3 463 gospodarstwa (w 2010 roku – 3 578), a kolejne – emerytury lub renty - 1 592 gospodarstwa (w 2010 roku – 1 721). Działalność pozarolnicza stanowiła źródło utrzymania w tylko 1 039/1653 gospodarstwach. Relatywnie dużo gospodarstw czerpało dochody z innych niezarobkowych źródeł poza emeryturą i rentą – 1165 (w 2010 roku tylko 383).

Wykres 17. Główne źródła dochodu w rolniczych gospodarstwach domowych w 2020 roku

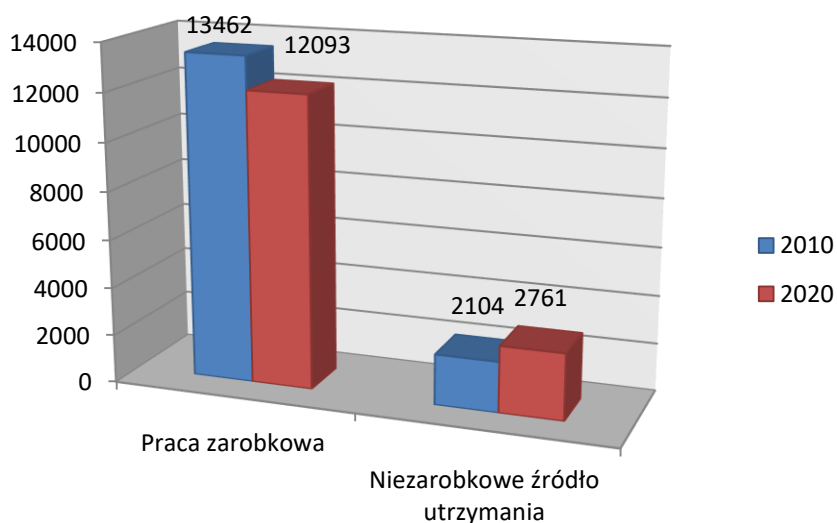
Liczba gospodarstw w 2020 roku

Opracowanie własne, źródło danych: GUS, Bank Danych Lokalnych

Daje się zauważyć zmniejszenie w okresie 2010 – 2020 liczby gospodarstw domowych, których głównym źródłem utrzymania jest praca zarobkowa i zwiększenie liczby gospodarstw domowych, których główne źródło utrzymania ma charakter niezarobkowy.

Wykres 18. Zarobkowe i niezarobkowe źródła dochodu w rolniczych gospodarstwach domowych w 2010 i 2020 roku

Opracowanie własne, źródło danych: GUS, Bank Danych Lokalnych

Kierunki specjalizacji gospodarki obszaru LGD AKTYWNI RAZEM

Przedsiębiorstwa na obszarze LGD cechuje dość duża różnorodność branżowa. Nowym elementem gospodarki obszaru są firmy z terenu gminy Stara Biała w powiecie płońskim, która niedawno przystąpiła do partnerstwa. Są wśród nich zakłady należące do Polskiego Koncernu Naftowego ORLEN i firmy powiązane z nimi technologicznie jak np. A. Schulman Polska Sp. z o.o. (tworzywa sztuczne). Na terenie tej gminy, w Kobiernikach, zlokalizowane jest Przedsiębiorstwo Gospodarowania Odpadami Komunalnymi w Płocku Sp. z o.o. oraz firma Ergis-Recycling w Nowej Białej.

W skali całego obszaru LGD daje się zauważyć regionalna specjalizacja w kierunku sektora rolno- spożywczego: uprawa zbóż, owoców (truskawki, jabłka), przetwórstwo mięsa, piekarnictwo, handel owocami i warzywami. Do

największych firm w tym sektorze należy zaliczyć zlokalizowany w Nowych Proboszczewicach magazyn zbóż ELEWARR, zlokalizowane w Gostyninie zakłady DUBIMEX (wyroby mięsne i wędliniarskie) i Przedsiębiorstwo Rolno-Spożywcze DUBIELAK (piekarnia) oraz Żawakol w Gąbinie (wyroby wędliniarskie). Inne bardziej znaczące firmy to: Fructoplant (ogrodnictwo), HOMAR H. i R. Kalinowski S.J.P.P.H (ryby-hodowla, przetwórstwo), Laboratorium Badawcze EKO-LAB Sp. z o.o. (m.in. badania żywności), Zakład piekarniczy Z. Broda i S-Ka Sp. J. (piekarnia), Zakład Obrotu Rolnego „Rol-Bud” – Brudzeń Duży, Firma Usługowo - Handlowa, „Rolmex” s.j.– Brudzeń Duży, „Pasieki Rodziny Sadowskich” w Srebrnej, Gospodarstwo Rolno-Agroturystyczne J. Rykalski, Giotto Polonia, Wymyśle Polskie - produkcja sadzonek truskawek, Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Sannikach, Grupa Producentów owoców i warzyw Wilga Fruit Sp. z o. o. – sprzedaż owoców i warzyw, Milex (profesjonalne systemy nawadniania) w Dobrzykowie.

Ważną branżą jest budownictwo – produkcja materiałów budowlanych, handel nimi i usługi budowlane, reprezentowane przez takie przedsiębiorstwa jak Izolbet Sp. z o.o. w Gostyninie (materiały budowlane, chemia budowlana), Inter-Mar (sprzedaż materiałów budowlanych), Modular System Sp. z o.o. w Ogorzelicach (jeden z największych w Europie producent kontenerów użytkowych i systemów modułowych), Zakład Produkcyjny „Drewno” S.A. – Parzeń, Tartak Brząkalski Janusz – Sendeń, WIRBUD Meble Sp. z o.o. w Osmolinie.

Jedną ze specjalizacji gospodarczych obszaru LGD jest także transport: Trans-Petrol Przedsiębiorstwo Transportowo-Handlowe Stefan Wawrzyński, MDJ Marek Tarka - transport międzynarodowy, Żawakol, DAPOL S.J – transport owoców i warzyw, „Trans-Kop” SC – Siecień. Szczególna koncentracja firm transportowych ma miejsce w gminie Iłów.

Duża część przedsiębiorstw obszaru bazuje na lokalnych zasobach, głównie rolnych i leśnych. Zasoby przyrodnicze i, w pewnym stopniu, kulturowe obszaru LGD są także podstawą świadczonych usług turystycznych. Wśród świadczących je firm należy wymienić: Ultimę sp. z o.o. - Hotel „Kawallo” w gminie Słubice, Ośrodek Rekreacyjno - Szkoleniowy w Cierszewie w gminie Brudzeń Duży, Centrum Wypoczynkowo-Szkoleniowe *Magdalena* i Ośrodek Wypoczynkowy *Zacisze Bis* w Koszelówce w gminie Gąbin, Ośrodek szkoleniowo-Wypoczynkowy *Mazowsze* w Soczewce w gminie Nowy Duninów.

Z racji sezonowości świadczonych usług, firmy w tej branży nie generują zbyt dużego stałego zatrudnienia. Są jednak źródłem znaczącego zatrudnienia sezonowego. Usługi turystyczne generują też miejsca w innych sektorach, zwiększając liczbę ich klientów o osoby spoza obszaru LGD.

Warunki produkcji rolniczej w regionie są generalnie mniej korzystne niż na terenach sąsiednich z powodu bardzo dużego udziału najstabszych gleb (głównie V i VI klasy), a także rosnącego deficytu wody.

Rolnictwo ma znaczenie gospodarcze głównie w gminach w południowej i północno-zachodniej części obszaru LGD (gminy: Pacyna, Szczawin Kościelny, Sanniki, Iłów, Brudzeń Duży), o korzystniejszych warunkach glebowych. Podobnie jak w całym regionie, dominuje tu uprawa zbóż, a w produkcji zwierzęcej – hodowla trzody chlewnej i bydła mlecznego. Dość znacząca jest też hodowla drobiu.

Uprawa warzyw gruntowych z jednej strony wymaga dobrych warunków glebowych a z drugiej – możliwości zbytu. W związku z powyższymi, zagłębieniem warzywnym obszaru LGD jest, położona najbliżej Warszawy, gmina Iłów, natomiast ze względu na złe gleby prawie zupełnie nie uprawia się warzyw w gminach centralnych, sąsiadujących z Płockiem i Gostyninem. Najśłynniejszym rolnym produktem eksportowym regionu, a ściślej, jego wschodniej części, są truskawki. Tutaj znajdują bardzo dogodne warunki dzięki obecności lekkich, ale dość żyznych i zasobnych w materię organiczną gleb murszowych, powstałych na osuszonych zalewiskach Wisły.

Rozwojowi produkcji rolnej sprzyja wsparcie środkami unijnymi i Rządu RP i zachodzący dość szybki (mimo że spowalniany dopłatami bezpośrednimi) proces koncentracji własności ziemi. Problemami są: wspomniany niedostatek wody, braki pracowników, rosnące koszty pracy i materiałów dla rolnictwa, niekorzystne ceny skupu powodujące nieopłacalność niektórych kierunków produkcji rolnej.

Opinie mieszkańców dotyczące gospodarki obszaru LGD

Za atut obszaru LGD AKTYWNI RAZEM, sprzyjający jego rozwojowi gospodarczemu uczestnicy spotkań i respondenci ankiety uznali jego dogodne położenie – przy „głównych” szlakach komunikacyjnych, blisko Warszawy, Łodzi i Płocka, a w przypadku południowej części obszaru – także blisko strefy ekonomicznej (Łódzkiej).

Innymi atutami obszaru, wraz z wyżej wzmiankowanym, umożliwiającymi rozwój turystyki, są jego walory przyrodnicze i krajobrazowe („lasy, jeziora”), infrastruktura turystyczna, m.in. ścieżki rowerowe, baza noclegowo-gastronomiczna, w tym hotel Kawallo z basenem i spa, gospodarstwa agroturystyczne i atrakcje jak Stado Ogierów w Łącku i Skansen Osadnictwa Nadwiślańskiego w Wiączemnie Polskim.

Atutem są także okresowo zamieszkujący obszar działkowicze, stanowiący źródło dochodów dla wielu mieszkańców i lokalnych firm.

Zdaniem wielu mieszkańców, mocną stroną obszaru LGD jest rozwinięte rolnictwo, czemu sprzyja m.in. „dobra ziemia (...) nad Wisłą” (a zwłaszcza w jego południowej części). Niektórzy uważają za położoną w tej części gminę Pacyna za „leadera w produkcji mleka w Polsce”. Pozytywem są także „rozwinięte sadownictwo: truskawki, śliwy, jabłonie”, „zagłębienie truskawkowe” i „duża liczba pasiek”. Ten profil produkcji rolnej cechuje głównie wschodnią część obszaru – gminy Iłów, Słubice, częściowo też Sanniki i Gąbin. Także przetwórstwo spożywcze: owocowo-warzywne (dżemy, soki, powidła) i wyrób serów i ekologicznych wędlin (mimo dość ograniczonej skali) uznawane są za atut obszaru.

Z innych branż lokalnej gospodarki, uznawanych za jej mocną stronę, wymieniono dużą liczbę firm transportowych, usługi typu domy weselne i gospoda oraz strzelnicę przy pałacu w Luszyńcu.

Do atutów obszaru zaliczono także przychylność władz dla rozwoju (w przypadku Gąbina), tereny pod inwestycje, którymi to miasto dysponuje oraz dobrze utwardzone drogi (gmina Słubice), a także światłowód (tam, gdzie już jest).

Znacznie więcej uwag związanych z szeroko pojętą sferą gospodarki dotyczyło słabych stron obszaru LGD. Za taką uznano m.in. dużą odległość od wielkich ośrodków miejskich jak Warszawa, co nie koresponduje z innymi opiniami odnoszącymi się do położenia obszaru. W odniesieniu do infrastruktury, najwięcej krytycznych ocen dotyczyło stanu dróg i braku szerokopasmowego internetu. Za hamulce rozwoju gospodarczego uznano też: brak gazociągu, braki infrastruktury noclegowo-gastronomicznej i braki w dostawach wody (w przypadku gmin Łąck i Sanniki).

Wielokrotnie też oceniono krytycznie stan infrastruktury turystycznej.

Za inne słabości, potencjalnie skutkujące słabością rynku pracy, uznano: „brak kapitału inwestycyjnego”, „brak strategicznego myślenia w działaniach inwestycyjnych w gminie”, „brak terenów przemysłowych”, „brak promocji miasta”, „słabą ofertę hotelowo-gastronomiczną”, „brak miejsc noclegowych dla większej grupy na terenie gminy”, „brak mieszkań oraz gruntów pod zabudowę”.

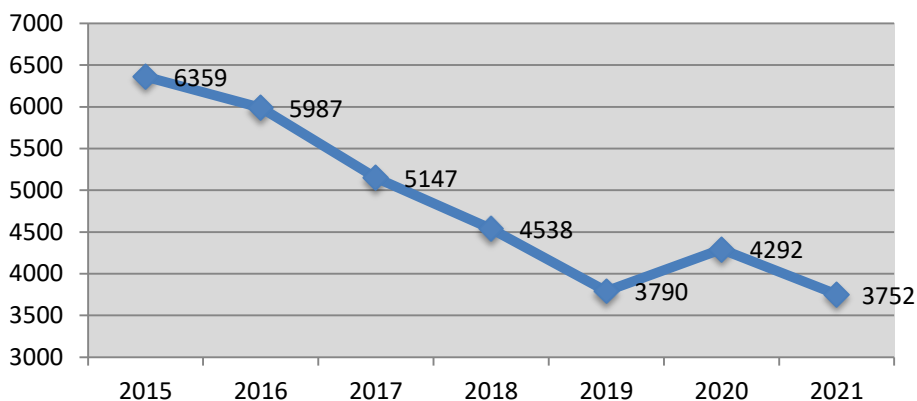
Wielokrotnie też wskazywano na „słabą dostępność komunikacyjną” obszaru, rozumianą jako braki w transporcie publicznym, zarówno w obrębie obszaru, jak i z sąsiadującymi ośrodkami miejskimi – Płockiem, Kutnem, Łodzią, Warszawą. Jej skutkiem jest m.in. „brak możliwości dojazdu do szkół dla młodzieży”.

Za słabą stroną gospodarki obszaru uznano także to, że powszechną formą rolnictwa jest rolnictwo konwencjonalne.

Rynek pracy

W badanym okresie liczba zarejestrowanych na obszarze LGD bezrobotnych zmniejszyła się znacząco. W ciągu sześciu lat liczba bezrobotnych zmniejszyła się o 2607 osób, co oznacza spadek o 41%. Jest to minimalnie silniejszy trend spadkowy niż dla całego Mazowsza (40,3%). Najbardziej (w wartościach względnych) ubyło bezrobotnych w gminie Iłów (-61%), najmniej - w sąsiedniej gminie Słubice (-29%). W gminie wiejskiej Gostynin i w gminie miejskiej Gostynin w 2021 roku było zarejestrowanych łącznie 1437 bezrobotnych, co stanowiło 38,3% wszystkich bezrobotnych na obszarze LGD. To sporo więcej niż wynosi udział ludności tych gmin w ogólnej liczbie mieszkańców obszaru LGD (31,3%).

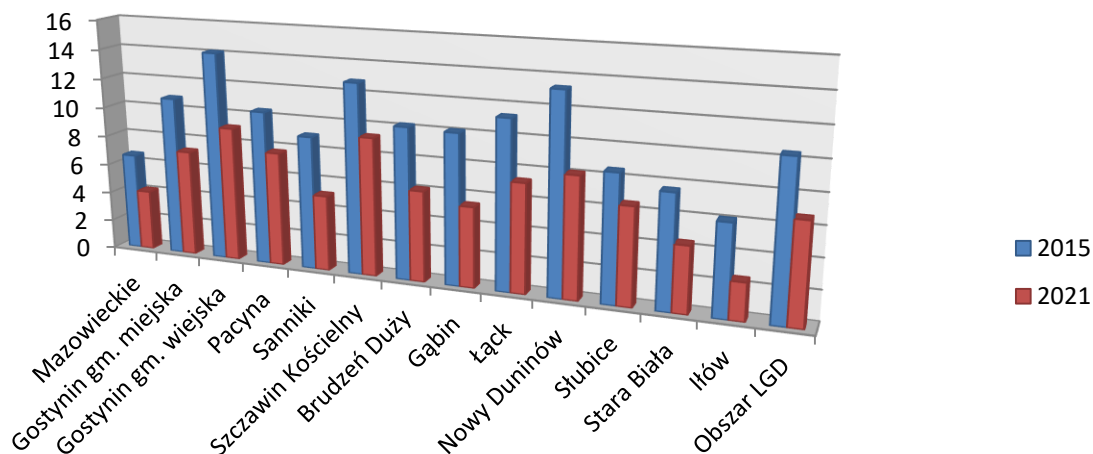
Wykres 19. Bezrobotni zarejestrowani na obszarze LGD ogółem w okresie 2015-2021

Opracowanie własne, źródło danych: GUS, Bank Danych Lokalnych

Udział bezrobotnych w grupie osób w wieku produkcyjnym był w 2021 roku wyższy na obszarze Lokalnej Grupy Działania niż w całym województwie mazowieckim (6,6% wobec 4,1%) – wskaźnik dla prawie wszystkich gmin obszaru był sporo wyższy niż dla województwa. Wyjątek stanowił Iłów, w której to gminie udział bezrobotnych wynosił 2,5%. Największy odsetek zarejestrowanych bezrobotnych miała gmina Szczawin Kościelny (9,3%), niewiele mniej – gmina wiejska Gostynin. Wysoki wskaźnik miała także gmina miejska Gostynin, co jest zjawiskiem nietypowym, świadczącym o słabości rynku pracy w tym mieście.

Wykres 20. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie osób w wieku produkcyjnym (w %) w okresie 2015-2021

Opracowanie własne, źródło danych: GUS, Bank Danych Lokalnych

Z Raportu ewaluacyjnego zrealizowanego przez firmę OMIKRON wynika, że osoby bezrobotne to grupa, która niechętnie sięga po dofinansowanie uruchomienia działalności gospodarczej. Często są to osoby, dla których status bezrobotnego to sposób na uzyskanie ubezpieczenia społecznego. Dodatkowo zdarzały się przedsiębiorstwa, które po dwóch latach finansowania kończyły swoją działalność, a sprzęt zakupiony ze środków był sprzedawany. Ale, z drugiej strony, osoby młode, ambitne, z pomysłami chcą rozpocząć swoją działalność gospodarczą. I tutaj wsparcie LGD jest bardzo potrzebne. Drugą grupą to pracownicy z doświadczeniem, którzy chcieliby otworzyć swoją firmę.

Opinie mieszkańców dotyczące rynku pracy

Wiele opinii mieszkańców dotyczyło rynku pracy na obszarze, nie realizującego ich potrzeb w tym zakresie: „brak miejsc pracy” (wielokrotnie), „brak dużych zakładów pracy (generujących miejsca pracy), „brak przemysłu

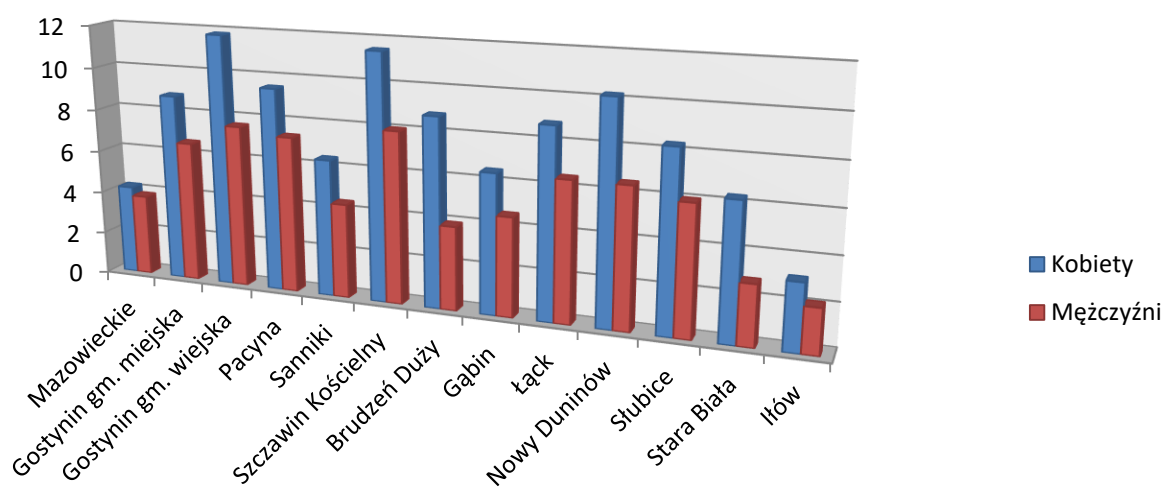
produkcyjnego”, „brak miejsc pracy dla ludzi wykształconych - miasto jako zaplecze sypialne dla Płocka” (Gąbin), „brak zakładów pracy dla młodych”(Słubice). Jednocześnie stwierdzano braki w podaży nisko wykwalifikowanych pracowników. Wskazywano zjawiska będące skutkiem (a w przypadku braku podaży – przyczyną) tego stanu: „migracja młodych do miast”, „emigracja młodzieży”, „brak młodzieży”.

Grupy docelowe szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji LSR, w tym osoby w niekorzystnej sytuacji

Identyfikacja grup docelowych, szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR (rozwoju obszaru LGD) była oparta o opinie mieszkańców obszaru wyrażone na spotkaniach aktywizujących i w ankietach, opinie członków LGD zebrane na spotkaniach, a także o dane statystyczne i analizy dotyczące zachodzących na obszarze LGD (i szerzej – w kraju) procesach społecznych i gospodarczych. Do grup tych zaliczono:

- **seniorów** (osoby powyżej 60 roku życia) – są oni czasami ofiarami wykluczenia zawodowego (gdy chcą kontynuować pracę), a często – społecznego; wiele z nich, zwłaszcza mężczyzn, nie potrafi odnaleźć się w nowej sytuacji życiowej, po zakończeniu pracy; dokuczają im też problemy zdrowotne, fizyczne i psychiczne - bardzo wiele (w miarę starzenia się coraz więcej) cierpi z powodu samotności (syndrom opuszczonego gniazda”, śmierć współmałżonka/partnera);
- **ludzi młodych** (do 25 roku życia) – grupę tę cechują ograniczone możliwości kształcenia pozaszkolnego i rozwoju osobistego, co zmniejsza ich szanse życiowe, a w ich odbiorze czyni obszar LGD mało atrakcyjnym miejscem do życia; szczególnie dotyczy to dzieci i młodzieży ze słabiej sytuowanych materialnie rodzin; z tego powodu wiele młodych osób myśli o opuszczeniu obszaru LGD;
- **osoby z niepełnosprawnościami (i ich opiekunów)** – bardzo często doznają wykluczenia społecznego z racji ograniczonej mobilności, w wielu wypadkach utrudnionej komunikacji (werbalnej, mentalnej) oraz świadomej lub nieświadomej dyskryminacji ze strony „zdrowych” członków społeczności lokalnej; z tych samych powodów oraz z powodu niedostatecznego poziomu wsparcia państwa często też są ofiarami wykluczenia ekonomicznego;
- **osoby poszukujące zatrudnienia, zwłaszcza ludzi młodych (do 25 roku życia) i kobiety** – ze względu na ograniczoną ofertę pracy na obszarze LGD, osoby te mają problem z zatrudnieniem odpowiadającym ich kwalifikacjom i aspiracjom; jednocześnie część tej grupy nie posiada wystarczających kwalifikacji wymaganych przez pracodawców lub do prowadzenia własnej firmy; kobiety są często ofiarami dyskryminacji ze strony potencjalnych pracodawców ze względu na wiek lub sytuację rodzinną (dzieci); efektem powyższych problemów jest często degradacja ekonomiczna i społeczna lub, w przypadku młodych ludzi, opuszczenie obszaru LGD.

Wykres 21. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w 2021 roku według płci

Opracowanie własne, źródło danych: GUS, Bank Danych Lokalnych

- **rolników z małych gospodarstw** – na obszarze zidentyfikowano niewystarczającą bazę wypoczynkowo-rekreacyjną, przedstawiciele ośrodka gospodarstwa rolniczego (ODR) oraz sami mieszkańcy wskazywali na konieczność wsparcia dla istniejących gospodarstw agroturystycznych oraz wsparcia utworzenia nowych gospodarstw agroturystycznych lub zagród edukacyjnych. Największe skupisko gospodarstw agroturystycznych znajduje się na terenie gminy Gostynin. Wg ODR rolnicy z małych gospodarstw najczęściej tworzą lub prowadzą gospodarstwa agroturystyczne.

- **migrantów** – podczas spotkań z mieszkańcami wskazywano na obecność migrantów (wojna w Ukrainie, budowa przez Orlen kompleksu Olefiny III) i potrzebę lepszej ich integracji.

Powyższy wybór grup został oparty nie tylko o potrzeby (problemy) danej grupy, ale także – o znaczenie (potencjał) danej grupy dla rozwoju obszaru LGD AKTYWNI RAZEM.

Sposoby wspierania inicjatyw lokalnych i ponadlokalnych przez LGD AKTYWNI RAZEM

Sposoby te, odnoszące się do wszystkich grup społecznych, zostały opisane w rozdziale V. Specyficznym adresatem działań LSR są grupy docelowe, szczególnie istotne z punktu widzenia realizacji LSR

Sposoby wspierania inicjatyw lokalnych i ponadlokalnych adresowane do zdefiniowanych grup docelowych, szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR są następujące (w tym osób w niekorzystnej sytuacji):

- w przypadku **seniorów** (osób powyżej 60 roku życia) → projekty grantowe na rozwijanie aktywności kulturalnej i społecznej z udziałem seniorów (dodatkowe punkty);

- w przypadku **młodych ludzi** (do 25 roku życia) → projekty grantowe o charakterze szeroko pojętej edukacji, w tym edukacji regionalnej i rozwijania ich poczucia tożsamości (dodatkowe punkty), krajowy projekt współpracy

- w przypadku **osób z niepełnosprawnościami (i ich opiekunów)** → projekty grantowe wspierające komfort życia, projekty infrastrukturalne w zakresie małej architektury ułatwiającej uczestnictwo seniorów w życiu społecznym – dostępność (dodatkowe punkty), dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej (dodatkowe punkty)

- w przypadku **osób poszukujących zatrudnienia** → dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej, → dotacje na rozwój działalności gospodarczej (nowe miejsca pracy), w tym:

- ludzi młodych → dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej (dodatkowe punkty), krajowy projekt współpracy z LGD Razem dla Rozwoju (szkolenia i doradztwo z zakresu prowadzenia działalności gospodarczej)

- kobiet → dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej (dodatkowe punkty)

- w przypadku **rolników z małych gospodarstw** → dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej, → dotacje na rozwój działalności gospodarczej (nowe miejsca pracy), dotacje na rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie tworzenia lub rozwijania gospodarstw agroturystycznych i zagród edukacyjnych, dotacje obejmujące rozwój współpracy poprzez tworzenie krótkich łańcuchów żywnościowych

- w przypadku **migrantów** → projekt grantowy obejmujący działania integrujące migrantów (gł. ukraińskich) realizowane przez NGO (dodatkowe punkty)

Projekty własne LGD będą służyć zwiększeniu efektywności działań → wizyty studyjne umożliwiające realizatorom działań pozyskanie wartościowej wiedzy i kontaktów w obszarach tematycznych działań (przedsięwzięciach) w ramach LSR.

Efektywne działania na rzecz grup osób w niekorzystnej sytuacji nie będą możliwe bez zastosowania sposobów animacji, komunikacji i informowania odpowiadających poszczególnym grupom. Chodzi zarówno dotarcie do odpowiedniej liczby adresatów działań, zmotywowanie ich do uczestnictwa w tych działaniach oraz dostosowanie metody danego działania do potrzeb i preferencji danej grupy. Inne metody, instrumenty i kanały informacji będą stosowane w odniesieniu do seniorów, inne do ludzi młodych, inne – do osób z niepełnosprawnościami, a jeszcze inne – do osób poszukujących zatrudnienia.

Rozdział V. Spójność, komplementarność i synergia

W ramach LSR LGD AKTYWNI RAZEM zostały zdefiniowane dwa obszary (cele): Cel 1: *Rozwój zielonej gospodarki na obszarze LGD AKTYWNI RAZEM* i Cel 2: *Aktywizacja społeczności obszaru LGD AKTYWNI RAZEM*. Oba cele dotyczą zasobów obszaru LGD: przyrodniczych i kulturowych (Cel 1), jako bazy do rozwoju zielonej gospodarki oraz ludzkich

(Cel 2), jako warunku, między innymi, zachowania i wykorzystania tych zasobów przyrodniczych i kulturowych (odpowiednia jakość zasobów ludzkich – kompetencje indywidualne oraz chęć i umiejętności współpracy). Taki dobór celów daje LSR LGD AKTYWNI RAZEM walor spójności.

W ramach każdego celu przewidziano realizację 3 przedsięwzięć. W przypadku Celu 1: *Rozwój zielonej gospodarki na obszarze LGD AKTYWNI RAZEM* są to przedsięwzięcia: „Natura i kultura się opłaca”, „Natura smakuje” oraz „Kraina Sztuki”. Pierwsze z nich koncentruje się na rozwoju biogospodarki, w tym turystyki (infrastruktury, produktów turystycznych), lokalnych produktów spożywczych i zrównoważonego rolnictwa oraz gastronomii wykorzystującej lokalne produkty i receptury. Drugie przedsięwzięcie uzupełnia pierwsze o działania marketingowe: tworzenie marki lokalnej („koszyk regionalny” to nazwa techniczna) i platformy promocji i sprzedaży produktów lokalnych. W jego ramach zrealizowany zostanie m.in. projekt współpracy dla wykorzystania zagranicznych doświadczeń w tym zakresie. Trzecie przedsięwzięcie służy wykorzystaniu specyficznego zasobu obszaru LGD AKTYWNI RAZEM, jakim jest ciągle żywa kultura i sztuka ludowa, jako produktu turystycznego, uzupełniającego produkty oparte na zasobach przyrodniczych obszaru.

W przypadku Celu 2: *Aktywizacja społeczności obszaru LGD AKTYWNI RAZEM* będą to przedsięwzięcia: „Korzenie”, „Współpraca się opłaca” i „Pomocna dłoń”. Pierwsze ma służyć zachowaniu dziedzictwa kulturowego obszaru i wykorzystaniu go na rzecz jego rozwoju, między innymi przez budowanie poczucia tożsamości, będącego warunkiem zaangażowania się mieszkańców w ochronę zasobów obszaru. Drugie ma skutkować wyższym poziomem zaangażowania, jakim jest współpraca mieszkańców i podmiotów obszaru na rzecz ochrony przyrody, dziedzictwa kulturowego i rozwoju zrównoważonej turystyki (Forum Przyrodniczo-Turystyczne) oraz na rzecz aktywizacji i rozwiązywania problemów społecznych i gospodarczych obszaru LGD AKTYWNI RAZEM (Forum Organizacji Pozarządowych). W ramach tego przedsięwzięcia będą realizowane działania o charakterze edukacji regionalnej, między innymi w ramach krajowego projektu partnerskiego, zorientowanego na dzieci i młodzież, obok innych zajęć aktywizacyjnych, edukacyjnych, kulturalnych. Rozwojowi współpracy mieszkańców będzie też służyć przygotowanie i wsparcie realizacji koncepcji inteligentnych wsi. Trzecie przedsięwzięcie ma służyć wykorzystaniu niedocenianych zasobów ludzkich, jakimi są grupy zagrożone wykluczeniem: seniorzy, migranci, osoby mające problemy z wejściem na rynek pracy, w tym kobiety i młodzież. Wiele z nich może znaleźć zatrudnienie (różnego typu) w efekcie realizacji działań w ramach celu 1 lub przynajmniej czerpać satysfakcję z wkładu w realizację przedsięwzięć Celu 2.

Na podstawie przeprowadzonej analizy i wyciągniętych wniosków dokonano doboru zakresów wsparcia PS WPR:

1. rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki poprzez:
  - a. podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne,
  - b. rozwijanie pozarolniczej działalności gospodarczej;
2. rozwój pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych w zakresie tworzenia lub rozwijania:
  - a. gospodarstw agroturystycznych,
  - b. zagród edukacyjnych,
3. rozwój współpracy poprzez tworzenie krótkich łańcuchów żywnościowych;
4. poprawa dostępu do usług dla lokalnych społeczności;
5. przygotowanie koncepcji inteligentnej wsi;
6. poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej;
7. kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji lub przedsiębiorczości a także wzmocnienie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego;
8. włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych lub osób w niekorzystnej sytuacji;
9. ochrona dziedzictwa kulturowego lub przyrodniczego polskiej wsi.

Strategia LGD Aktywni Razem jest LSR jednofunduszową i realizowana będzie w ramach PS WPR, jednak dla wzmocnienia efektu planowane jest także złożenie wniosków o przyznanie pomocy ze środków programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Mazowsza na projekty wskazane podczas prac na tworzeniem dokumentu strategicznego LGD. Dla osiągnięcia założonych celów i wskaźników LGD planuje realizację wielozakresowych naborów oraz harmonizację zakresów tematycznych następujących po sobie naborów wniosków

np. organizacja tematycznych wizyt studyjnych przed ogłoszeniem naborów. Zasadnym jest, aby obok prowadzenia naborów na realizację operacji, realizować założone cele metodami angażującymi organizacje pozarządowe, które bardzo licznie i z powodzeniem ubiegały się o granty w okresie wdrażania LSR 2014-2020. Ich dorobek i doświadczenie sprawi, że LGD będzie realizować LSR w duchu oddolnego podejścia Leader (projekty grantowe, projekty partnerskie, operacje realizowane w partnerstwie). Wzmocnieniem planowanych do osiągnięcia efektów będzie inicjatywa powołania forów: Forum Przyrodniczo-Turystycznego oraz Forum Organizacji Pozarządowych.

Zgodność celów i przedsięwzięć LSR LGD AKTYWNI RAZEM z innymi dokumentami planistycznymi/strategiami

LSR LGD AKTYWNI RAZEM wpisuje się w cele szczegółowe i potrzeby zdefiniowane w Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej, w szczególności w cel szczegółowy 8. Ponadto LSR cechuje wysoki poziom zgodności z dokumentem strategicznym regionu, w którego skład wchodzi obszar LGD - Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ *Innowacyjne Mazowsze*, jak również planu operacyjnego na poziomie regionalnym, jakim jest program Fundusze Europejskie dla Mazowsza.

LSR LGD AKTYWNI RAZEM wpisuje się także w cele i kierunki działań strategii ponadlokalnej (IIT) Partnerstwa „Obszar Funkcjonalny Miasta Płocka”, obejmującego m. in. prawie cały obszar LGD (z wyjątkiem gminy Iłów). Poniższa tabela zawiera listę celów, potrzeb, kierunków działań i działań zawartych w tych dokumentach, z którymi są zgodne poszczególne cele i przedsięwzięcia LSR.

LSR LGD AR - Cel i przedsięwzięcie	Cel 1. <i>Rozwój zielonej gospodarki na obszarze LGD AKTYWNI RAZEM</i> Przedsięwzięcie 1.1: „Natura i kultura się opłaca”
Odpowiadające: cel, szczegółowy (SO) i potrzeba (P) Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej	<p><u>SO7. Przyciąganie i wspieranie młodych rolników i innych nowych rolników oraz ułatwienie zrównoważonego rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich</u></p> <p>P1. Poprawa dostępu do usług związanych z rolnictwem i leśnictwem, dywersyfikacja dochodów gospodarstw</p> <p>P6. Poprawa dochodów młodych rolników</p> <p><u>SO8. Promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa</u></p> <p>P4. Poprawa dostępu do infrastruktury turystycznorekreacyjnej</p> <p>P6. Poprawa dostępu do usług publicznych w zakresie opieki, zdrowia, kultury i dziedzictwa kulturowego</p> <p>P8. Rozwój form współpracy na obszarach wiejskich w wymiarze produkcyjnym, usługowym, społecznym</p> <p>P9. Rozwój przedsiębiorczości poprzez tworzenie i utrzymanie miejsc pracy i dywersyfikację dochodów</p> <p>P10. Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obsz. wiejskich</p> <p>P11. Stymulowanie rozwoju lokalnego przez innowacje, cyfryzację i wykorzystanie potencjału endogenicznego</p> <p>P13. Rozwój wiedzy/umiejętności: cyfryzacja, oszczędność zasobów, przedsiębiorczość, środowisko, klimat</p>
Odpowiadające: cel, kierunek działań (KD) i działanie (D) SRWM 2030+ Innowacyjne Mazowsze	<p><u>Cel: Konkurencyjne i innowacyjne Mazowsze. Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii.</u></p> <p>KD1. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości</p> <p>D1.1. Wspieranie przedsiębiorstw na etapie start-up i scale-up oraz na etapie wdrażania nowych technologii i rozwoju produktów, D1.2. Wspieranie przedsiębiorstw w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy</p> <p>KD4. Rozwój konkurencyjnej gospodarki</p> <p>D4.3. Wzmacnianie zielonej transformacji przedsiębiorstw w kierunku gospodarki obiegu zamkniętego, D 4.4. Wspieranie powstawania i funkcjonowania sieci współpracy i klastrów, w tym na obszarach wiejskich;</p> <p>KD6. Aktywizacja gospodarcza obszarów wiejskich</p>

	<p>D6.1. Wzmacnianie wykształconych kierunków produkcji rolniczej i przemysłu rolno-spożywczego, D6.3. Wspieranie dywersyfikacji działalności gospodarczej oraz tworzenie pozarolniczych miejsc pracy</p> <p><u>Cel: Mazowsze zintegrowane społecznie. Poprawa jakości i dostępności do usług społecznych oraz wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego w ramach nowoczesnej gospodarki.</u></p> <p>KD17. Aktywizacja społeczno-gospodarcza mieszkańców</p> <p>D17.1. Aktywizacja zawodowa osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy, w tym osób sprawujących opiekę nad osobami zależnymi, z niepełnosprawnościami, absolwentów i osób w wieku 50+,</p> <p>D17.3. Wspieranie reorientacji zawodowej osób poszukujących i zmieniających pracę,</p> <p>D17.4. Wspieranie postaw przedsiębiorczych oraz samozatrudnienia</p>
<p>Odpowiadające: cel polityki (CP) UE i cel szczegółowy (CS) programu Fundusze Europejskie dla Mazowsza</p>	<p><u>CP 1. Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej</u></p> <p>CS 1(iii) wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne,</p> <p><u>CP 2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej</u></p> <p>CS 2(vi) wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej</p> <p><u>CP 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych</u></p> <p>CS 4(vi) wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych,</p> <p>CS 4(a) poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej,</p> <p>CS 4(c) wspieranie zrównoważonego pod względem płci uczestnictwa w rynku pracy, równych warunków pracy oraz lepszej równowagi między życiem zawodowym a prywatnym, w tym poprzez dostęp do przystępnej cenowo opieki nad dziećmi i osobami wymagającymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu,</p> <p>CS 4(h) wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji;</p> <p><u>CP 5. Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów oraz inicjatyw lokalnych</u></p> <p>CS 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie.</p>
<p>Odpowiadające: cel szczegółowy (CS), operacyjny (CO) i kierunek</p>	<p><u>CS 2. Atrakcyjne przestrzenie zamieszkania</u></p> <p><u>CO 2.4: Poprawa dostępności do oferty wypoczynkowo-turystycznej OFMP z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych</u></p>

<p>działań (KD) strategii ponadlokalnej Partnerstwa Obszar Funkcjonalny Miasta Płocka (OFMP)</p>	<p>KD 2.4.1. Rozwój infrastruktury dla turystyki wodnej/rekreacji na rzekach i jeziorach, KD 2.4.2. Rozwój infrastruktury dla turystyki rowerowej, KD 2.4.3. Rozwój infrastruktury towarzyszącej (parkingi, system informacji, baza noclegowa i gastronomiczna, itd.), KD 2.4.4. Stworzenie pakietów produktów turystycznych adresowanych do określonych grup docelowych, w tym turystycznych szlaków tematycznych, KD 2.4.5. Rozwój operatora turystycznego oferującego pakiety produktów turystycznych (promocja oferty, świadczenie/ sprzedaż usług), KD 2.4.6. Integracja oferty i promocji turystycznej, KD 2.4.7. Wsparcie szkoleniowe, doradcze i finansowe dla podmiotów świadczących usługi turystyczne, KD 2.4.8. Utworzenie aplikacji ułatwiających zwiedzanie atrakcji turystycznych OFMP.</p> <p><u>CS 3: Zrównoważony rozwój gospodarczy obszaru</u> <u>CO 3.1: Sprzyjające warunki dla rozwoju obszaru Partnerstwa i przedsiębiorczości</u> KD 3.1.3. Wsparcie rozwoju start-upów i inkubatorów przedsiębiorczości, KD 3.1.4. Wsparcie samozatrudnienia, KD 3.1.5. Realizacja projektów związanych ze współpracą podmiotów, w tym partnerstwa publiczno-prywatnego, KD 3.1.6. Lepszy dostęp lokalnych produktów dla mieszkańców, w tym w ramach lokalnych targowisk czy dystrybucji online; <u>Cel operacyjny 3.3: Gospodarka o obiegu zamkniętym</u> KD 3.3.3. Wprowadzanie rozwiązań na rzecz oszczędzania zasobów, w tym projektów wtórnego wykorzystania obiegu wody.</p>
<p>LSR LGD AR - Cel i przedsięwzięcie</p>	<p>Cel 1. Rozwój zielonej gospodarki na obszarze LGD AKTYWNI RAZEM Przedsięwzięcie 1.2: „Natura smakuje”</p>
<p>Odpowiadające: cel, szczegółowy (SO) i potrzeba (P) Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej</p>	<p><u>SO7. Przyciąganie i wspieranie młodych rolników i innych nowych rolników oraz ułatwienie zrównoważonego rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich</u> P1. Poprawa dostępu do usług związanych z rolnictwem i leśnictwem, dywersyfikacja dochodów gospodarstw P6. Poprawa dochodów młodych rolników <u>SO8. Promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa</u> P8. Rozwój form współpracy na obszarach wiejskich w wymiarze produkcyjnym, usługowym, społecznym P9. Rozwój przedsiębiorczości poprzez tworzenie i utrzymanie miejsc pracy i dywersyfikację dochodów P10. Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obsz. wiejskich P11. Stymulowanie rozwoju lokalnego przez innowacje, cyfryzację i wykorzystanie potencjału endogenicznego P13. Rozwój wiedzy/umiejętności: cyfryzacja, oszczędność zasobów, przedsiębiorczość, środowisko, klimat</p>
<p>Odpowiadające: cel, kierunek działań (KD) i działanie (D) SRWM 2030+ Innowacyjne Mazowsze</p>	<p><u>Cel: Konkurencyjne i innowacyjne Mazowsze. Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii.</u> KD1. Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości D1.1. Wspieranie przedsiębiorstw na etapie start-up i scale-up oraz na etapie wdrażania nowych technologii i rozwoju produktów, D1.2. Wspieranie przedsiębiorstw w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy KD4. Rozwój konkurencyjnej gospodarki D4.3. Wzmacnianie zielonej transformacji przedsiębiorstw w kierunku gospodarki obiegu zamkniętego, D 4.4. Wspieranie powstawania i funkcjonowania sieci współpracy i klastrów, w tym na obszarach wiejskich KD6. Aktywizacja gospodarcza obszarów wiejskich</p>

	<p>D6.1. Wzmacnianie wykształconych kierunków produkcji rolniczej i przemysłu rolno-spożywczego, D6.3. Wspieranie dywersyfikacji działalności gospodarczej oraz tworzenie pozarolniczych miejsc pracy</p> <p><u>Cel: Mazowsze zintegrowane społecznie. Poprawa jakości i dostępności do usług społecznych oraz wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego w ramach nowoczesnej gospodarki</u></p> <p>KD17. Aktywizacja społeczno-gospodarcza mieszkańców</p> <p>D17.1. Aktywizacja zawodowa osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy, w tym osób sprawujących opiekę nad osobami zależnymi, z niepełnosprawnościami, absolwentów i osób w wieku 50+, D17.3. Wspieranie reorientacji zawodowej osób poszukujących i zmieniających pracę, D17.4. Wspieranie postaw przedsiębiorczych oraz samozatrudnienia</p>
<p>Odpowiadające: cel polityki (CP) UE i cel szczegółowy (CS) programu Fundusze Europejskie dla Mazowsza</p>	<p><u>CP 1. Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa dzięki wspieraniu innowacyjnej i inteligentnej transformacji gospodarczej oraz regionalnej łączności cyfrowej</u></p> <p>CS 1(iii) wzmacnianie trwałego wzrostu i konkurencyjności MŚP oraz tworzenie miejsc pracy w MŚP, w tym poprzez inwestycje produkcyjne,</p> <p><u>CP 2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej</u></p> <p>CS 2(vi) wspieranie transformacji w kierunku gospodarki o obiegu zamkniętym i gospodarki zasobooszczędnej</p> <p><u>CP 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych</u></p> <p>CS 4(vi) wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych,</p> <p>CS 4(a) poprawa dostępu do zatrudnienia i działań aktywizujących dla wszystkich osób poszukujących pracy, w szczególności osób młodych, zwłaszcza poprzez wdrażanie gwarancji dla młodzieży, długotrwale bezrobotnych oraz grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rynku pracy, jak również dla osób biernych zawodowo, a także poprzez promowanie samozatrudnienia i ekonomii społecznej,</p> <p>CS 4(c) wspieranie zrównoważonego pod względem płci uczestnictwa w rynku pracy, równych warunków pracy oraz lepszej równowagi między życiem zawodowym a prywatnym, w tym poprzez dostęp do przystępnej cenowo opieki nad dziećmi i osobami wymagającymi wsparcia w codziennym funkcjonowaniu,</p> <p>CS 4(h) wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji;</p> <p><u>CP 5. Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów oraz inicjatyw lokalnych</u></p> <p>CS 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie.</p>
<p>Odpowiadające: cel szczegółowy (CS), operacyjny (CO) i kierunek działań (KD)</p>	<p><u>CS 3: Zrównoważony rozwój gospodarczy obszaru</u></p> <p><u>CO 3.1: Sprzyjające warunki dla rozwoju obszaru Partnerstwa i przedsiębiorczości</u></p> <p>KD 3.1.3. Wsparcie rozwoju start-upów i inkubatorów przedsiębiorczości, KD 3.1.4. Wsparcie samozatrudnienia, KD 3.1.5. Realizacja projektów związanych ze współpracą</p>

strategii ponadlokalnej Partnerstwa OFMP	podmiotów, w tym partnerstwa publiczno-prywatnego, KD 3.1.6. Lepszy dostęp lokalnych produktów dla mieszkańców, w tym w ramach lokalnych targowisk czy dystrybucji online.
LSR LGD AR - Cel i przedsięwzięcie	Cel 1. <i>Rozwój zielonej gospodarki na obszarze LGD AKTYWNI RAZEM</i> Przedsięwzięcie 1.3: „Kraina Sztuki”
Odpowiadające: cel, szczegółowy (SO) i potrzeba (P) Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej	<p><u>SO8. Promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa</u></p> <p>P6. Poprawa dostępu do usług publicznych w zakresie opieki, zdrowia, kultury i dziedzictwa kulturowego</p> <p>P8. Rozwój form współpracy na obszarach wiejskich w wymiarze produkcyjnym, usługowym, społecznym</p> <p>P10. Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obsz. wiejskich</p> <p>P11. Stymulowanie rozwoju lokalnego przez innowacje, cyfryzacje i wykorzystanie potencjału endogenicznego</p> <p>P12. Zaangażowanie młodych w życie lokalne, w tym w podejmowaniu decyzji, tworzenie sieci społeczność</p> <p>P13. Rozwój wiedzy/umiejętności: cyfryzacja, oszczędność zasobów, przedsiębiorczość, środowisko, klimat</p>
Odpowiadające: cel, kierunek działań (KD) i działanie (D) SRWM 2030+ Innowacyjne Mazowsze	<p><u>Cel: Mazowsze bogate kulturowo. Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju województwa i poprawy jakości życia</u></p> <p>KD21. Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego, potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju gospodarczego i promocji województwa</p> <p>D21.1. Zwiększenie atrakcyjności turystycznej w oparciu o walory kulturowe i przyrodnicze, D21.2. Rozwój infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej, D21.3. Wspieranie rozwoju różnych form turystyki, produktów oraz wydarzeń turystycznych, D21.4. Wspieranie działalności stowarzyszeń i organizacji, w tym o znaczeniu międzynarodowym, D21.5. Ochrona, pielęgnowanie i promowanie spuścizny kulturowej (materialnej i niematerialnej), w tym podnoszenie świadomości kulturowej, D21.6. Kreowanie ośrodków i kształtowanie regionalnej tożsamości kulturowej, D21.7. Wspieranie i promocja różnorodności kulturowej, D21.8. Wspieranie przedsiębiorczości i współpracy w obszarze kultury, dziedzictwa kulturowego i turystyki</p> <p>KD22. Upowszechnianie kultury i twórczości</p> <p>D22.1. Rozwój infrastruktury kultury, wydarzeń i projektów kulturalnych, D22.2. Wspieranie rozwoju edukacji kulturalnej i artystycznej, D22.3. Wspieranie rozwoju przemysłu kreatywnego, D22.4. Wzmacnianie uczestnictwa w kulturze, w tym poprzez technologię cyfrową (e-kultura, digitalizacja)</p> <p>KD23. Kreowanie miast i wsi jako centrów aktywności kulturalnej i turystycznej</p> <p>D23.1. Wspieranie ośrodków miejskich i wiejskich w upowszechnianiu potencjału kultury wraz z rozwojem funkcji turystycznych</p>
Odpowiadające: cel polityki (CP) UE i cel szczegółowy (CS) programu Fundusze Europejskie dla Mazowsza	<p><u>CP 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych</u></p> <p>CS 4(vi) wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych</p> <p><u>CP 5. Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów oraz inicjatyw lokalnych</u></p>

	CS 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie.
Odpowiadające: cel szczegółowy (CS), operacyjny (CO) i kierunek działań (KD) strategii ponadlokalnej Partnerstwa OFMP	<u>CO 2: Atrakcyjne przestrzenie zamieszkania</u> <u>CS 2.2: Rozwój infrastruktury do prowadzenia działalności społeczno-kulturalnej i aktywizacji społeczności OFMP</u> KD 2.2.2. Wspieranie twórczości artystycznej, KD 2.2.3. Zwiększanie uczestnictwa w kulturze poprzez wprowadzenie nowych form udostępniania (udostępnia <i>online</i> , wirtualne spacer, digitalizacja zbiorów, itd.), KD 2.2.4. Upowszechnianie i ochrona dziedzictwa kulturowego
LSR LGD AR - Cel i przedsięwzięcie	Cel 2. Aktywizacja społeczności obszaru LGD AKTYWNI RAZEM Przedsięwzięcie 2.1: „Korzenie”
Odpowiadające: cel, szczegółowy (SO) i potrzeba (P) Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej	<u>SO8. Promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa</u> SO8. P6. Poprawa dostępu do usług publicznych w zakresie opieki, zdrowia, kultury i dziedzictwa kulturowego SO8. P8. Rozwój form współpracy na obszarach wiejskich w wymiarze produkcyjnym, usługowym, społecznym SO8. P10. Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obszarach wiejskich SO8. P11. Stymulowanie rozwoju lokalnego przez innowacje, cyfryzacje i wykorzystanie potencjału endogenicznego SO8. P12. Zaangażowanie młodych w życie lokalne, w tym w podejmowaniu decyzji, tworzenie sieci społecznościowych
Odpowiadające: cel, kierunek działań (KD) i działanie (D) SRWM 2030+ Innowacyjne Mazowsze	<u>Cel: Mazowsze bogate kulturowo. Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju województwa i poprawy jakości życia</u> KD20. Ochrona i wykorzystanie zasobów dziedzictwa kulturowego D20.1. Wspieranie prac konserwatorskich (w tym restauratorskich, renowacyjnych, rewaloryzacyjnych), rewitalizacja obiektów i obszarów zabytkowych oraz kulturowych, D20.2. Adaptacja obiektów zabytkowych do nowych funkcji, w tym kulturalnych, turystycznych i społecznych, D20.3. Inwentaryzacja i digitalizacja zasobów dziedzictwa kulturowego; KD21. Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego, potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju gospodarczego i promocji województwa D21.1. Zwiększenie atrakcyjności turystycznej w oparciu o walory kulturowe i przyrodnicze, D21.2. Rozwój infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej, D21.3. Wspieranie rozwoju różnych form turystyki, produktów oraz wydarzeń turystycznych, D21.4. Wspieranie działalności stowarzyszeń i organizacji, w tym o znaczeniu międzynarodowym, D21.5. Ochrona, pielęgnowanie i promowanie spuścizny kulturowej (materialnej i niematerialnej), w tym podnoszenie świadomości kulturowej, D21.6. Kreowanie ośrodków i kształtowanie regionalnej tożsamości kulturowej, D21.7. Wspieranie i promocja różnorodności kulturowej, D21.8. Wspieranie przedsiębiorczości i współpracy w obszarze kultury, dziedzictwa kulturowego i turystyki.
Odpowiadające: cel polityki (CP) UE i cel	<u>CP 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych</u>

szczegółowy (CS) programu Fundusze Europejskie dla Mazowsza	CS 4(vi) wzmocnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych CP 5. Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów oraz inicjatyw lokalnych CS 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie.
Odpowiadające: cel szczegółowy (CS), operacyjny (CO) i kierunek działań (KD) strategii ponadlokalnej Partnerstwa OFMP	CO 1: Wzmocnienie kapitału ludzkiego i potencjałów służących trwałemu zabezpieczeniu jakości warunków życia CS 1.1: Wzmocnienie jakościowe potencjału demograficznego OFMP KD 1.1.1. Opracowanie i wdrożenie rozwiązań polityki demograficznej OFMP, w tym włączenia imigrantów w funkcjonowanie społeczności lokalnych, KD 1.1.2. Rozwijanie kapitału społecznego OFMP, w tym wspieranie aktywności obywatelskiej oraz włączanie mieszkańców, KD 1.1.3. Zwiększanie stopnia identyfikacji mieszkańców z obszarem.
LSR LGD AR – Cel i przedsięwzięcie	Cel 2. Aktywizacja społeczności obszaru LGD AKTYWNI RAZEM Przedsięwzięcie 2.2: „Współpraca się opłaca”
Odpowiadające: cel, szczegółowy (SO) i potrzeba (P) Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej	SO8. Promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa P8. Rozwój form współpracy na obszarach wiejskich w wymiarze produkcyjnym, usługowym, społecznym P10. Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obszarach wiejskich SO8. P11. Stymulowanie rozwoju lokalnego przez innowacje, cyfryzacje i wykorzystanie potencjału endogenicznego SO8. P12. Zaangażowanie młodych w życie lokalne, w tym w podejmowaniu decyzji, tworzenie sieci społecznościowych SO8. P13. Rozwój wiedzy/umiejętności: cyfryzacja, oszczędność zasobów, przedsiębiorczość, środowisko, klimat
Odpowiadające: cel, kierunek działań (KD) i działanie (D) SRWM 2030+ Innowacyjne Mazowsze	Cel: Dostępne i mobilne Mazowsze. Poprawa dostępności i spójności terytorialnej regionu przy ograniczeniu presji na przestrzeń i środowisko, kształtowanie ładu przestrzennego KD8. Rozwój uporządkowanej sieci osadniczej, sprzyjającej wykorzystaniu transportu zbiorowego i ruchowi niezmotoryzowanemu D8.1. Zapobieganie rozlewaniu i rozpraszaniu zabudowy i minimalizacja presji urbanistycznej na tereny otwarte, D8.6. Zwiększanie dostępności przestrzeni publicznej dla osób o ograniczonej mobilności, D8.7. Zwiększanie udziału zieleni, w tym wysokiej, w pasie drogowym; Cel: Zielone, niskoemisyjne Mazowsze. Poprawa stanu środowiska poprzez racjonalne gospodarowanie zasobami przyrody KD10. Zapewnienie trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz zachowanie wysokich walorów środowiska D10.1. Ochrona obszarów cennych przyrodniczo (w tym objętych ochroną prawną) i przeciwdziałanie ich fragmentacji, D10.3. Racjonalne gospodarowanie zasobami wodnymi, D10.4. Ochrona i kształtowanie krajobrazu, D10.5. Ochrona przed zanieczyszczeniem powietrza i ograniczenie hałasu, D10.6. Zwiększanie lesistości regionu, D10.7. Kształtowanie świadomości ekologicznej, D10.8. Racjonalne gospodarowanie przestrzenią z poszanowaniem potrzeb ochrony środowiska;

	<p>KD12. Przeciwdziałanie zagrożeniom naturalnym i adaptacja do zmian klimatu D12.2. Zwiększanie powierzchni terenów zieleni, w szczególności ogólnodostępnych, na obszarach zurbanizowanych, D12.3. Zapobieganie suszy i łagodzenie jej skutków, D12.4. Zwiększenie retencji wodnej, w tym wód opadowych, kształtowanie niebieskiej i zielonej infrastruktury w miastach;</p> <p>KD13. Poprawa jakości środowiska D13.4. Prowadzenie monitoringu zanieczyszczeń środowiska i wprowadzanie regulacji ograniczających zanieczyszczanie</p> <p><u>Cel: Mazowsze zintegrowane społecznie. Poprawa jakości i dostępności do usług społecznych oraz wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego w ramach nowoczesnej gospodarki</u></p> <p>KD15. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego D15.4. Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i kształtowanie postaw prospołecznych</p>
<p>Odpowiadające: cel polityki (CP) UE i cel szczegółowy (CS) programu</p> <p>Fundusze Europejskie dla Mazowsza</p>	<p><u>CP 2. Bardziej przyjazna dla środowiska, niskoemisyjna i przechodząca w kierunku gospodarki zeroemisyjnej oraz odporna Europa dzięki promowaniu czystej i sprawiedliwej transformacji energetycznej, zielonych i niebieskich inwestycji, gospodarki o obiegu zamkniętym, łagodzenia zmian klimatu i przystosowania się do nich, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem, oraz zrównoważonej mobilności miejskiej</u></p> <p>CS 2(iv) wspieranie przystosowania się do zmiany klimatu i zapobiegania ryzyku związanemu z klęskami żywiołowymi i katastrofami, a także odporności, z uwzględnieniem podejścia ekosystemowego</p> <p>CS 2(vii) wzmocnianie ochrony i zachowania przyrody, różnorodności biologicznej oraz zielonej infrastruktury, w tym na obszarach miejskich, oraz ograniczanie wszelkich rodzajów zanieczyszczenia;</p> <p><u>CP 5. Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów oraz inicjatyw lokalnych</u></p> <p>CS 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie.</p>
<p>Odpowiadające: cel szczegółowy (CS), operacyjny (CO) i kierunek działań (KD) strategii ponad-lokalnej Partnerstwa OFMP</p>	<p><u>CS 1: Wzmocnienie kapitału ludzkiego i potencjałów służących trwałemu zabezpieczeniu jakości warunków życia</u></p> <p><u>CO 1.1: Wzmocnienie jakościowe potencjału demograficznego OFMP</u></p> <p>KD 1.1.1. Opracowanie i wdrożenie rozwiązań polityki demograficznej OFMP, w tym włączenia imigrantów w funkcjonowanie społeczności lokalnych, KD 1.1.2. Rozwijanie kapitału społecznego OFMP, w tym wspieranie aktywności obywatelskiej oraz włączanie mieszkańców,</p> <p>KD 1.1.3. Zwiększanie stopnia identyfikacji mieszkańców z obszarem.</p>
LSR LGD AR - Cel i przedsięwzięcie	Cel 2. Aktywizacja społeczności obszaru LGD AKTYWNI RAZEM Przedsięwzięcie 2.3: „Pomocna dłoń”
<p>Odpowiadające: cel, szczegółowy (SO) i potrzeba (P) Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej</p>	<p><u>SO8. Promowanie zatrudnienia, wzrostu, równości płci, w tym udziału kobiet w rolnictwie, włączenia społecznego i rozwoju lokalnego na obszarach wiejskich, w tym biogospodarki o obiegu zamkniętym i zrównoważonego leśnictwa</u></p> <p>P6. Poprawa dostępu do usług publicznych w zakresie opieki, zdrowia, kultury i dziedzictwa kulturowego</p> <p>P8. Rozwój form współpracy na obszarach wiejskich w wymiarze produkcyjnym, usługowym, społecznym</p> <p>P10. Włączenie osób z grup defaworyzowanych lub wykluczonych na obsz. wiejskich</p>

	<p>P11. Stymulowanie rozwoju lokalnego przez innowacje, cyfryzacje i wykorzystanie potencjału endogenicznego</p> <p>SO8. P12. Zaangażowanie młodych w życie lokalne, w tym w podejmowaniu decyzji, tworzenie sieci społecznościowych</p> <p>P13. Rozwój wiedzy/umiejętności: cyfryzacja, oszczędność zasobów, przedsiębiorczość, środowisko, klimat</p>
<p>Odpowiadające: cel, kierunek działań (KD) i działanie (D) SRWM 2030+ Innowacyjne Mazowsze</p>	<p><u>Cel: Mazowsze zintegrowane społecznie. Poprawa jakości i dostępności do usług społecznych oraz wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego w ramach nowoczesnej gospodarki</u></p> <p>KD15. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego</p> <p>D15.3. Wspieranie uczenia się przez całe życie oraz podnoszenie umiejętności i kwalifikacji zawodowych, D15.4. Wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i kształtowanie postaw prospołecznych, D15.9. Podnoszenie umiejętności cyfrowych mieszkańców województwa, D15.11. Wspieranie bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców;</p> <p>KD16. Podnoszenie standardów funkcjonowania infrastruktury społecznej oraz zmniejszenie różnic w dostępie do świadczeń zdrowotnych i opiekuńczych</p> <p>D16.1. Budowa i rozwój infrastruktury społecznej, w tym o zasięgu regionalnym, D16.3. Kształtowanie warunków sprzyjających aktywności fizycznej mieszkańców, D16.4. Wspieranie profilaktyki i promocji zdrowia, D16.5. Poprawa jakości i dostępności oraz rozwój różnych form usług zdrowotnych i społecznych, w tym pielęgnacyjno-opiekuńczych, paliatywno-hospicyjnych i lecznictwa uzdrowiskowego;</p> <p>KD17. Aktywizacja społeczno-gospodarcza mieszkańców</p> <p>D17.1. Aktywizacja zawodowa osób w szczególnej sytuacji na rynku pracy, w tym osób sprawujących opiekę nad osobami zależnymi, z niepełnosprawnościami, absolwentów i osób w wieku 50+, D17.2. Upowszechnianie opieki żłobkowej i wychowania przedszkolnego;</p> <p>KD19. Włączenie i integracja społeczna</p> <p>D19.1. Przeciwdziałanie marginalizacji społecznej, w szczególności osób z niepełnosprawnościami, starszych oraz w trudnej sytuacji życiowej, D19.2. Wspomaganie włączenia społecznego i przeciwdziałanie ubóstwu, D19.3. Wspieranie rozwoju ekonomii społecznej.</p>
<p>Odpowiadające: cel polityki (CP) UE i cel szczegółowy (CS) programu Fundusze Europejskie dla Mazowsza</p>	<p><u>CP 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych</u></p> <p>CS 4(h) wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji,</p> <p>CS 4(i) wspieranie integracji społeczno-gospodarczej obywateli państw trzecich, w tym migrantów,</p> <p>CS 4(l) wspieranie integracji społecznej osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, w tym osób najbardziej potrzebujących i dzieci;</p> <p><u>CP 5. Europa bliższa obywatelom dzięki wspieraniu zrównoważonego i zintegrowanego rozwoju wszystkich rodzajów terytoriów oraz inicjatyw lokalnych</u></p> <p>CS 5(ii) wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie.</p>
<p>Odpowiadające: cel szczegółowy (CS), operacyjny (CO) i kierunek</p>	<p><u>CS 1: Wzmocnienie kapitału ludzkiego i potencjałów służących trwałemu zabezpieczeniu jakości warunków życia</u></p> <p><u>CO 1.2: Poprawa dostępności i jakości usług społecznych i zdrowotnych</u></p>

<p>działania (KD) strategii ponadlokalnej Partnerstwa OFMP</p>	<p>KD 1.2.3. Zwiększanie zasięgu działań akcji profilaktycznych i realizacja programów zdrowotnych, KD 1.2.5. Tworzenie warunków do prowadzenia zdrowego i aktywnego stylu życia, KD 1.2.6. Rozwój różnorodnych form opieki i spędzania czasu przez dzieci i młodzież, KD 1.2.9. Wdrażanie innowacyjnych form opieki środowiskowej, w tym rozwój środowiskowego wolontariatu na rzecz opieki nad osobami mniej/niesamodzielnymi, KD 1.2.10. Włączanie społeczne grup marginalizowanych oraz rozwój usług społecznych na rzecz dzieci i młodzieży, w tym w ramach usług wsparcia systemu pieczy zastępczej KD 1.2.11. Rozwijanie kapitału społecznego ośrodków pomocy społecznej, w tym zwiększanie wsparcia JST dla organizacji społecznych oraz stworzenie przestrzeni do rozwoju działalności PES.</p>
--	--

Wartość dodana podejścia LEADER w realizacji LSR i jego wpływ na rozwój społeczny

Korzyści wynikające z realizacji lokalnej strategii rozwoju LGD AKTYWNI RAZEM na lata 2024-2027 wynikają z cech podejścia LEADER, którego emanacją jest LSR. Choć strategia realizuje unijną i krajową politykę, to zachowuje swój oddolny charakter - powstała i będzie realizowana z szerokim udziałem społeczności lokalnej. Dzięki temu wykorzystane będą lokalne zasoby ludzkie, w postaci wiedzy, czasu i pracy mieszkańców obszaru LGD, w znacznie szerszym zakresie niż ma to miejsce w przypadku innych instrumentów wsparcia (pojedynczych projektów realizowanych przez pojedyncze podmioty), co skutkuje także efektem synergii – wygenerowane zostaną dodatkowe rezultaty oraz wzmocnione zostaną lokalne więzi i umiejętność współpracy (wzmocniony kapitał społeczny). **Sieciowanie i współpraca** (kolejna cecha podejścia LEADER) umożliwią wymianę doświadczeń i rozpowszechnianie dobrych praktyk, ale także łączenie zasobów lokalnych podmiotów, co skutkuje zwiększeniem potencjału rozwojowego obszaru LGD.

Będzie to trwała korzyść społeczności lokalnej wykraczająca poza bezpośrednie produkty i rezultaty projektów. W tym kontekście szczególne znaczenie będzie miało przedsięwzięcie „Współpraca się opłaca” – powołanie i funkcjonowanie Forum Przyrodniczo-Turystycznego oraz Forum Organizacji Pozarządowych, ale także realizacja projektów partnerskich oraz projektów grantowych przez organizacje społeczne.

Tworzeniu efektu synergii będzie sprzyjać **terytorialność** - realizacja strategii na wykraczającym poza granice pojedynczej gminy, a jednocześnie - ograniczonym i spójnym obszarze, dzięki czemu efekty projektów będą oddziaływać na inne podmioty/lokalne społeczności obszaru. Przykładem mogą być projekty w ramach przedsięwzięć „Natura i kultura się opłaca” i „Natura smakuje” – powstałe lub rozwinięte lokalne produkty będą podnosić atrakcyjność turystyczną całego obszaru.

Efekt synergii (w więc dodatkowe, względem założonych, korzyści) da także **zintegrowany charakter strategii** - współpraca różnych grup interesu, na przykład w przedsięwzięciach: „Kraina sztuki”, „Korzenie” i „Pomocna dłoń” (sektor publiczny i społeczny) czy „Natura i kultura się opłaca” i „Natura smakuje” i „Współpraca się opłaca” (sektor publiczny i społeczny). **Zintegrowany charakter strategii** to także łączenie różnych dziedzin gospodarki i życia: na przykład działania chroniące i promujące dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe (przedsięwzięcia „Współpraca się opłaca”, „Korzenie” będą wspierać rozwój turystyki, a rozwój turystyki służyć zachowaniu i promocji dziedzictwa. Z kolei rozwój szerokiej biogospodarki będzie sprzyjać zachowaniu/rozwojowi rolnictwa i vice versa.

Współpraca różnych grup interesu w ramach przedsięwzięć jest także realizacją LEADER-owskiej zasady **partnerstwa, jest ona możliwa dzięki temu, że** zasadę tę realizuje w aspekcie instytucjonalnym sama Lokalna Grupa Działania - lokalne partnerstwo podmiotów z sektora publicznego, społecznego i gospodarczego.

Korzyści z realizacji LSR LGD AKTYWNI RAZEM wiążą się także z **innowacyjnością samej LSR** oraz projektów w jej ramach (więcej o niej w opisie wdrażania LSR).

Niewątpliwą korzyścią wynikającą z zastosowania podejścia LEADER będzie efektywność kosztowa realizacji LSR, wynikająca z **decentralizacji zarządzania i finansowania** – pozwoli ona na trafniejszą alokację środków LGD dzięki lepszej znajomości potrzeb społeczności obszaru i dopasowaniu działań do nich.

Działania na rzecz osiągnięcia wspólnych i komplementarnych celów;

Środki, jakimi będzie dysponować LGD AKTYWNI RAZEM będą niewystarczające nawet do zrealizowania potrzeb społeczności lokalnej w ograniczonych strategią obszarach tematycznych (celach), nie mówiąc o innych sferach życia

mieszkańców. Jednak efekty wykorzystania tych środków będą się sumować z efektami działań innych podmiotów w danej dziedzinie, na przykład w obszarze ochrony dziedzictwa kulturowego (remont i nadanie nowej funkcji dawnemu zborowi menonickiemu w Wymyśle przez Muzeum Mazowieckie); wykorzystanie kulturowego i turystycznego potencjału gostynińskiego zamku przez samorząd Gostynina itd.). Można też przyjąć, że relatywnie ograniczone środki LGD na organizację wizyt studyjnych w ramach wszystkich przedsięwzięć spowodują uruchomienie zasobów JST, firm i organizacji dla realizacji działań zainspirowanych poznanymi dobrymi praktykami. Przykładem doświadczenia LGD AKTYWNI RAZEM w realizacji zadań na rzecz osiągnięcia wspólnych i komplementarnych celów z innymi podmiotami jest zainicjowane i wsparte środkami programu LEADER utworzenie w 2018 roku przez Muzeum Mazowieckie w Płocku Skansenu Osadnictwa Nadwiślańskiego w Wiączemnie Polskim.

Dzięki ograniczeniu dostępu sektora publicznego do środków LGD na realizację strategii możliwe będzie większe wsparcie projektów realizowanych przez sektor gospodarczy, a zwłaszcza społeczny – dysponujący najmniejszymi zasobami. Ten sam efekt da, nie zawsze cechujący polskie LGD, brak dominacji sektora publicznego w procesie definiowania i realizacji kierunków wsparcia LGD AKTYWNI RAZEM.

Rozdział VI. Cele i wskaźniki

1. Specyfikacja i opis celów, przypisanych im przedsięwzięć oraz uzasadnienie ich sformułowania w oparciu o konsultacje społeczne i powiązanie ich z analizą potrzeb i potencjału obszaru w zintegrowany sposób celów

Cele zostały sformułowane w oparciu o problemy i potrzeby społeczności obszaru LGD, zgłaszane przez jej przedstawicieli w trakcie spotkań konsultacyjnych i warsztatów, grup fokusowych, indywidualnych wywiadów i badań ankietowych. Te same formy partycypacji społecznej zostały wykorzystane dla zdefiniowania samych celów. Przedsięwzięcia LSR zostały zdefiniowane w oparciu o propozycje działań ograniczających problemy i realizujących potrzeby społeczności lokalnej zgłaszane przez jej przedstawicieli w trakcie spotkań konsultacyjnych i warsztatów, grup fokusowych, indywidualnych wywiadów i badań ankietowych.

Spis celów i szczegółowych oraz przedsięwzięć zawiera tabela *Cele i przedsięwzięcia*.

LSR obejmuje dwa cele, w każdym po trzy przedsięwzięcia.

Cel 1. Rozwój zielonej gospodarki na obszarze LGD AKTYWNI RAZEM

Cel 1. odpowiada na potrzebę zapewnienia większej liczby miejsc pracy na obszarze LGD dla zwiększenia szans na zatrudnienie osobom poszukującym pracy, ograniczenia konieczności dojazdów do pracy poza obszar oraz dla stworzenia perspektyw zawodowych młodym mieszkańcom i, co za tym idzie, zatrzymania ich na obszarze. Rozwój zielonej gospodarki może także przyczynić się do jakościowej poprawy oferty pracy na obszarze. Rozwój zielonej gospodarki na obszarze LGD będzie oznaczał pełniejsze wykorzystanie ponadprzeciętnych walorów przyrodniczych i kulturowych obszaru, a co za tym idzie – potencjału turystycznego, a także potencjału jego rolnictwa. Pełniejsze wykorzystanie lokalnych zasobów nada gospodarce obszaru LGD bardziej zrównoważony charakter.

Osiągnięciu Celu 1. będzie służyła realizacja operacji w ramach 3 przedsięwzięć:

Przedsięwzięcie 1.1: „Natura i kultura się opłaca”

Przedsięwzięcie 1.2: „Natura smakuje”

Przedsięwzięcie 1.3: „Kraina Sztuki”

Cel 2. Aktywizacja społeczności obszaru LGD AKTYWNI RAZEM

Cel 2. odpowiada na potrzebę zwiększenia aktywności mieszkańców obszaru, zawodowej i społecznej, dla podniesienia poziomu jego rozwoju gospodarczego i społecznego, a co za tym idzie – podniesienia atrakcyjności obszaru jako miejsca życia, w szczególności dla młodych mieszkańców, którzy mają tendencję do emigracji. Większa aktywność zawodowa i społeczna to także sposób na dłuższe i lepsze życie mieszkańców oraz odporność (resilience) społeczności obszaru LGD na różnorodne kryzysy, obecne i przyszłe. Ważnym aspektem aktywizacji jest włączenie społeczne różnych grup w niekorzystnej sytuacji, gdyż wzmacnia ono ogólny kapitał ludzki obszaru, jednocześnie zmniejszając koszty (finansowe, społeczne, ekonomiczne) wynikające z wykluczenia tych grup.

Aktywizacja społeczności obszaru LGD będzie oparta na 3 filarach: budowaniu tożsamości lokalnej, integracji i współpracy oraz właśnie włączeniu społecznym. W dużym stopniu będą się z nimi pokrywać (bo aspekty te będą też obecne w działaniach Celu 1) planowane w ramach Celu 2 przedsięwzięcia.

Osiągnięciu Celu 2. będzie służyła realizacja operacji w ramach 3 przedsięwzięć:

Przedsięwzięcie 2.1: „Korzenie”

Przedsięwzięcie 2.2: „Współpraca się opłaca”

Przedsięwzięcie 2.3: „Pomocna dłoń”

2. Przedstawienie celów z podziałem na źródła finansowania.

Cele LSR będą finansowane ze środków EFRROW w ramach PS WPR na lata 2023-2027 – LSR jednofunduszowa.

3. Przedstawienie przedsięwzięć realizowanych w ramach RLKS, a także wskazanie sposobu ich realizacji wraz z uzasadnieniem.

LSR obejmuje 6 przedsięwzięć realizowanych w ramach RLKS:

1) Przedsięwzięcie 1.1: „Natura i kultura się opłaca”

W jego ramach udzielane będą dotacje na rozpoczęcie i rozwijanie działalności gospodarczej w zakresie zielonej gospodarki, w tym zwłaszcza biogospodarki – produkcji, przetwórstwa oraz wykorzystania zasobów o biologicznym pochodzeniu, turystyki oraz gastronomii wykorzystującej lokalne produkty i receptury. Dodatkowo punktowane będą wnioski o dotacje składane przez osoby w niekorzystnej sytuacji.

Wspierane będzie tworzenie i rozwijanie przez właścicieli małych gospodarstw rolnych obiektów agroturystycznych i zagród edukacyjnych, rozwój rekreacyjnej/turystycznej infrastruktury nadwodnej (kąpieliska, pomosty, toalety, itp.), kempingów, pól kamperowych, parkingów przy szlakach i obiektach turystycznych; wypożyczalni sprzętu turystycznego - w sposób chroniący środowisko/nie prowadzący do jego degradacji; rozwój lokalnych muzeów, zagospodarowanie przestrzeni publicznej, oznakowanie turystyczne, wyposażenie istniejących obiektów infrastruktury.

W ramach konkursów i projektu własnego zrealizowane zostaną: wsparcie dla tworzenia i promocji pakietów produktów turystycznych dla określonych grup docelowych, opracowanie przewodników turystycznych, szkolenie przewodników turystycznych oraz aplikacja na urządzenia mobilne dot. promocji turystycznej regionu.

Planowane jest także wsparcie środkami FEM zagospodarowania dawnego młyna w Gąbinie na potrzeby „zielonych startupów”.

Zapewnieniu jak największej efektywności operacji realizowanych w ramach tego przedsięwzięcia będą służyć wizyty studyjne prezentujące dobre praktyki w poszczególnych obszarach tematycznych.

Sposób realizacji: konkursy, projekt grantowy, operacja własna, animacja.

2) Przedsięwzięcie 1.2: „Natura smakuje”

W ramach przedsięwzięcia planowane jest wsparcie utworzenia „koszyka regionalnego” – platformy sprzedaży online lokalnych produktów spożywczych obszaru LGD AKTYWNI RAZEM, szkolenia w zakresie zrównoważonego rolnictwa i imprezy promujące jego produkty. Wsparta zostanie także realizacja międzynarodowego projektu partnerskiego w obszarze rozwoju i promocji lokalnych produktów spożywczych, krótkich łańcuchów żywnościowych i zrównoważonego rolnictwa.

Zapewnieniu jak największej efektywności operacji realizowanych w ramach tego przedsięwzięcia będą służyć tematyczne wizyty studyjne dla podmiotów z sektora rolno-spożywczego.

Sposób realizacji: Konkursy, w tym konkurs na projekt partnerski (partner zagraniczny), projekt grantowy, operacja własna, animacja.

3) Przedsięwzięcie 1.3: „Kraina Sztuki”

W ramach przedsięwzięcia planowane jest wsparcie na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego regionu dla zespołów ludowych i orkiestr dętych, murale tematyczne, zagospodarowanie miejsc związanych z powstaniem filmów, książek, dzieł sztuki, itp., oznakowanie tras, tablice tematyczne, imprezy prezentujące sztukę ludową obszaru, utworzenie miejsca służącego promocji lokalnej sztuki ludowej (współpraca twórców

z młodzieżą), prezentacja elementów dziedzictwa kulturowego w przestrzeni publicznej, imprez prezentujących sztukę ludową obszaru LGD AKTYWNI RAZEM, jak również kontynuacji promocji sztuki obszaru LGD w przestrzeni publicznej. Ze środków FEM planowane jest także utworzenie i promocja „Szlaku Muz”, obejmującego miejsca na obszarze związane z aktywnością wybitnych polskich twórców kinematografii, literatury, muzyki itp.; inwestycje związane z przebudową/budową/rozbudową budynków szkół muzycznych w Gostyninie i Gąbinie w celu poprawy infrastruktury kulturalnej, w tym poszerzanie/rozwijanie ich działalności w obrębie upowszechniania muzyki, edukacji muzycznej, archiwizacji i realizacji nagrań muzycznych wywodzących się z tradycji kulturalnych regionu.

Ze względu na ich istotną rolę w realizacji przedsięwzięcia, planowana jest wizyta studyjna dla JST i ich jednostek organizacyjnych, prezentująca dobre praktyki w zakresie wspierania i wykorzystania sztuki dla promocji obszaru. Będzie ona służyć zapewnieniu jak największej efektywności operacji realizowanych w ramach tego przedsięwzięcia.

Sposób realizacji: konkursy, operacje własne, animacja.

4) Przedsięwzięcie 2.1: „Korzenie”

Przedsięwzięcie jest zorientowane na zachowanie dziedzictwa kulturowego obszaru i wykorzystanie go na rzecz jego rozwoju, między innymi przez budowanie poczucia tożsamości. Będzie obejmowało działania zgłaszane przez mieszkańców na spotkaniach aktywizujących, takie jak: opracowanie przez społeczności wiejskie i ustawienie tablic prezentujących historię ich wsi, ścieżki edukacyjne, uporządkowanie obiektów pamięci, np. "pomnik 96. dębów" w gminie Słubice, starych cmentarzy i innych obiektów kulturowych; opracowanie dotyczące tradycyjnej architektury obszaru LGD i konkurs na współczesne projekty architektoniczne wykorzystujące elementy tej tradycji, murale prezentujące historię i dziedzictwo kulturowe obszaru.

Planowane jest także wsparcie środkami FEM realizacji następujących działań: zagospodarowanie dawnego mennonickiego zboru w Wymyśle Nowym, Wirtualna Synagoga (Gąbin) – izba pamięci Żydów w Gąbinie i na obszarze LGD, wizualizacja historii zamku w Gostyninie, ze szczególnym uwzględnieniem historii uwięzienia rodzina carskiej, zagospodarowanie dawnego młyna w Gąbinie na potrzeby organizacji społecznych, zagospodarowanie grodziska wraz z otoczeniem w miejscowości Nowe Proboszczewice, przebudowa budynków po byłym gimnazjum na potrzeby miejskiej biblioteki publicznej w Gostyninie w celu upowszechniania kultury poprzez organizację spotkań autorskich, koncertów, wieczorków poetyckich, warsztatów, itp.

Zapewnieniu jak największej efektywności operacji realizowanych w ramach tego przedsięwzięcia będą służyć tematyczne wizyty studyjne dla organizacji społecznych i JST.

Sposób realizacji: konkursy, projekty grantowe, animacja.

5) Przedsięwzięcie 2.2: „Współpraca się opłaca”

W ramach przedsięwzięcia planowane jest powołanie dwóch platform współpracy: Forum Przyrodniczo-Turystyczne - platformy rozwoju wiedzy, umiejętności i współpracy na rzecz ochrony przyrody, dziedzictwa kulturowego i rozwoju zrównoważonej turystyki oraz Forum Organizacji Pozarządowych - platformy rozwoju wiedzy, umiejętności i współpracy na rzecz aktywizacji i rozwiązywania problemów społecznych i gospodarczych obszaru LGD AKTYWNI RAZEM.

Aktywizacja społeczności wymaga identyfikowania się mieszkańców z ich miejscem zamieszkania, czemu będą służyć działania charakterze edukacji regionalnej, między innymi w ramach krajowego projektu partnerskiego, zorientowanego na dzieci i młodzież, obok innych zajęć aktywizacyjnych, edukacyjnych, kulturalnych.

Rozwojowi współpracy mieszkańców będzie też służyć przygotowanie i wsparcie realizacji koncepcji inteligentnych wsi. Wsparciem dla zainteresowanych społeczności będzie wizyta studyjna u społeczności już realizujących takie strategie.

Sposób realizacji: projekt grantowy, konkurs- projekt partnerski (partner krajowy), operacje własne, animacja.

6) Przedsięwzięcie 2.3: „Pomocna dłoń”

W ramach przedsięwzięcia planowane jest wsparcie środkami PS WPR działań na rzecz aktywizacji seniorów w ramach lokalnych organizacji społecznych, tworzenia jadłodzielni, doposażenia organizacji aktywizujących seniorów, a także działania integrujących migrantów, realizowanych przez lokalne organizacje społeczne.

Planowane jest też wykorzystanie środków FEM dla realizacji działań na rzecz rozwoju wolontariatu i pomocy sąsiedzkiej osobom niesamodzielnym w ramach istniejących organizacji społecznych i w szkołach, stworzenie Lokalnego Ośrodka Wiedzy i Edukacji w Gostyninie, budowa budynku użyteczności publicznej przedszkola ze żłobkiem w miejscowości Maszewo Duże.

Ważną rolę, motywacyjną i edukacyjną, zwiększającą efektywność działań, odegrają tematyczne wizyty studyjne dla organizacji społecznych.

Sposób realizacji: projekty grantowe, animacja.

Sposób realizacji poszczególnych przedsięwzięć zawarty jest w tabeli *Cele i przedsięwzięcia*. Wynika on z zakresu wsparcia dla RLKS przewidzianego w Planie Strategicznym dla WPR oraz typów działań adekwatnych dla danego zakresu wsparcia: konkursów, projektów grantowych, projektów własnych, aktywizacji i projektów partnerskich.

4. Przypisanie wskaźników do celów i przedsięwzięć w kontekście ich adekwatności do celów i przedsięwzięć oraz zgodności ze wskaźnikami dla programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR.

Cel 1: Rozwój zielonej gospodarki na obszarze LGD AKTYWNI RAZEM

Wskaźniki rezultatu PS WPR (wg katalogu obowiązkowych wskaźników):

Przedsięwzięcie 1.1: „Natura i kultura się opłaca”

R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich: nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR (liczba utworzonych miejsc pracy: 20)

R.39 Rozwój gospodarki wiejskiej: liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR (liczba przedsiębiorstw: 16)

R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR (liczba osób: 19000)

R.1PR Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom: liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami (liczba osób: 1550)

Przedsięwzięcie 1.2: „Natura smakuje”

R.10PR Lepsza organizacja łańcucha dostaw: odsetek gospodarstw uczestniczących w grupach producentów, organizacjach producentów, lokalnych rynkach, krótkich cyklach łańcucha dostaw i systemach jakości objętych wsparciem WPR (liczba gospodarstw/rolników:5)

R.1PR Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom: liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami (liczba osób: 545)

Przedsięwzięcie 1.3: „Kraina Sztuki”

R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego (liczba osób: 6000)

R.1PR Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom: liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami (liczba osób: 20)

Cel 2: Aktywizacja społeczności obszaru LGD AKTYWNI RAZEM

Wskaźniki rezultatu PS WPR (wg katalogu obowiązkowych wskaźników):

Przedsięwzięcie 2.1: „Korzenie”

R.1PR Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom: liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami (liczba osób: 300)

R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie: odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR (liczba osób: 9500)

Przedsięwzięcie 2.2: „Współpraca się opłaca”

R.1PR Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom: liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami (liczba osób: 580)

R.40 Inteligentna przemiana gospodarki wiejskiej: liczba wspieranych strategii inteligentnych wsi (liczba strategii: 5)

Przedsięwzięcie 2.3: „Pomocna dłoń”

R.1PR Poprawa realizacji celów dzięki wiedzy i innowacjom: liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami (liczba osób: 240)

R.42 Promowanie włączenia społecznego: liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego (liczba osób: 720)

Wskaźniki odnoszące się do projektów planowanych do wsparcia ze środków FEM – Programu regionalnego Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027:

Przedsięwzięcie 1.1: „Natura i kultura się opłaca”

Przedsięwzięcie 1.3: „Kraina Sztuki”

Cel szczegółowy (4vi)

Działanie 5.5 Kultura i turystyka (EFRR)

Typ projektu: Rozwój infrastruktury do prowadzenia działalności kulturalnej ważnej dla edukacji i aktywności kulturalnej

- Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem: 6
- Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem: 4000

Przedsięwzięcie 2.1: „Korzenie”

Typ projektu: Turystyczne szlaki tematyczne i produkty turystyczne (odwołujące się do walorów historycznych, kulturowych, przyrodniczych i kulinarnych)

- Liczba szlaków tematycznych i produktów turystycznych objętych wsparciem: 6
- Liczba osób odwiedzających szlaki tematyczne i produkty turystyczne objęte wsparciem: 28000

Przedsięwzięcie 2.3: „Pomocna dłoń”

Cel szczegółowy (4g)

Działanie 7.4 Kształcenie osób dorosłych poza Bazą Usług Rozwojowych (EFS)

Typ projektu: Wsparcie lokalnych inicjatyw na rzecz kształcenia osób dorosłych (na przykładzie LOWE) np. poprzez tworzenie lokalnych punktów wsparcia kształcenia osób dorosłych, w tym służących aktywizacji osób starszych, osób o niskich kwalifikacjach, osób z niepełnosprawnościami

- Liczba osób dorosłych objętych wsparciem w zakresie umiejętności podstawowych, realizowanym poza Bazą Usług Rozwojowych: 50
- Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje cyfrowe po opuszczeniu programu: 30

Innowacyjność LSR w kontekście lokalnym

Ważnym aspektem LSR LGD AKTYWNI RAZEM działań jest promowanie innowacyjności, rozumianej jako **opracowanie i zastosowanie, nowych na obszarze lub słabo na nim upowszechnionych, sposobów lepszego wykorzystania jego zasobów lub/i ograniczania/eliminowania problemów społeczności obszaru**. Promocja innowacyjności dotyczy zarówno etapu opracowania LSR, jak i etapu jej realizacji (projektów).

Innowacyjny charakter LSR polega na jej tematycznej spójności, komplementarności i synergii, zarówno celów jak i przedsięwzięć (patrz: Rozdział V LSR) oraz strukturze przewidzianych w ramach przedsięwzięć działań na rzecz społeczno-gospodarczego rozwoju obszaru. Te ostatnie tworzą niejako 3 szczeble. Szczebel 1 stanowią wizyty studyjne w ramach każdego przedsięwzięcia dotyczące właściwych mu obszarów tematycznych. Ich funkcją jest inspirowanie i motywowanie interesariuszy procesu rozwoju poprzez poznawanie dobrych praktyk właściwych dla danego obszaru tematycznego. Szczebel 2 to fora współpracy jako platformy wymiany wiedzy i opinii między interesariuszami procesu rozwoju, także o funkcji inspiracyjnej (transfer wiedzy) i motywacyjnej (socjologiczny efekt demonstracji), a ponadto – integracyjnej (wspólnota zainteresowań, uzgadnianie stanowisk). Szczebel 3 to realizacja projektów przez zmotywowanych i wyposażonych w wiedzę interesariuszy, w tym projektów partnerskich (współpraca będąca efektem działań na szczeblach 1 i 2).

Promocji innowacyjności na etapie realizacji projektów w ramach LSR będą służyć:

- 1/ Premiowanie innowacyjności projektów w naborze (dedykowane kryterium lokalne) – w ramach wszystkich 6 przedsięwzięć,
- 2/ Operacja własna LGD w ramach przedsięwzięcia „Natura i kultura się opłaca” obejmująca szkolenia i doradztwo z zakresu prowadzenia działalności gospodarczej, powiązane z dotacjami na rozpoczęcie działalności gospodarczej (= zwiększenie szans powodzenia rozpoczynanej działalności),
- 3/ Krajowy projekt partnerski z LGD Razem dla Rozwoju: m.in. promocja/wykorzystanie unikalnych doświadczeń fińskich w edukacji młodzieży dla przedsiębiorczości (w Polsce jest aktualnie tworzone prawo umożliwiające realizację podobnych działań),
- 4/ Operacje własne LGD, obejmujące wizyty studyjne – jako merytoryczne przygotowanie beneficjentów do realizacji projektów w danym obszarze tematycznym.

ROZDZIAŁ VII. Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

1. Ogólna charakterystyka wewnętrznej organizacji pracy LGD, w tym przyjętych rozwiązań formalno-instytucjonalnych wraz ze związłą informacją wskazującą sposób powstawania poszczególnych procedur, ich kluczowe cele i założenia.

Walne Zebranie Członków uchwała: Statut; Lokalną Strategię Rozwoju; kierunki i program działania Stowarzyszenia, w tym kierunki Lokalnej Strategii Rozwoju; regulamin obrad Walnego Zebrania Członków oraz regulaminy innych władz Stowarzyszenia; zasady wykluczania lub zmiany członka Rady w przypadku występowania powiązań z projektem (lub jego wnioskodawcą) ocenianym przez Radę lub innych okoliczności budzących uzasadnione wątpliwości co do bezstronności i obiektywizmu członka Rady w zakresie oceny wniosków dokonywanej przez Radę. Do kompetencji Zarządu należy: uchwalanie zmian LSR oraz kryteriów wyboru operacji zgodnie z przyjętymi przez Walne Zebranie Członków kierunkami LSR wynikających z wezwań Instytucji Zarządzającej, Instytucji Wdrażającej, wyników monitoringu, ewaluacji i oceny własnej wdrażania LSR lub wynikających ze zmian aktów prawnych i innych dokumentów dotyczących wdrażania Inicjatywy Leader; opracowanie, uchwalanie i zmienianie regulaminów obowiązujących w Stowarzyszeniu z wyłączeniem regulaminów zastrzeżonych do kompetencji innych władz. Wyżej wymienione dokumenty regulują między innymi takie kwestie jak zasady zwoływania i organizacji posiedzeń organów, sposób powoływania organów i możliwości kandydowania do nich przez członków Stowarzyszenia, zasady w zakresie określania kworum i systemu głosowania, zasady protokołowania posiedzeń oraz szczegółowo regulują sprawy związane z wykonywaniem zadań przewidzianych dla poszczególnych organów bądź biura LGD.

Realizacja LSR LGD AKTYWNI RAZEM obejmuje następujące typy operacji:

- indywidualne operacje beneficjentów innych niż LGD wybierane w drodze konkursu przez organ decyzyjny LGD i przekazywane do weryfikacji przez UMWM,
- projekty grantowe,

- operacje własne LGD, których wnioskodawcą i realizatorem jest sama LGD,
- projekty partnerskie – międzynarodowy i krajowy.

Uregulowania sposobu wyboru i oceny operacji, a także stosowanych podczas tego procesu kryteriów, są zaprojektowane w sposób zapewniający zgodność zapisów z przepisami dotyczącymi RLKS, a także – w przypadku kryteriów – uwzględniający specyfikę obszaru objętego LSR. Przyjęte rozwiązania formalno - instytucjonalne mają umożliwić sprawny i transparentny wybór operacji realizujących przedsięwzięcia, cele i wskaźniki LSR, a przez to odnoszących się do problemów i potrzeb obszaru LGD.

Sposób wyboru i oceny operacji określają stosowne procedury: oceny zgodności operacji z LSR oraz wyboru operacji wg lokalnych kryteriów wyboru w ramach konkursów i operacji własnych oraz wyboru i oceny grantobiorców w ramach projektów grantowych, a także dotyczący tych kategorii - Regulamin Rady.

Procedury opracowywane są przez zespół roboczy LGD i wynikają z obowiązującego prawa i wytycznych Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Cele i założenia procedur i Regulaminu Rady:

- określenie zasad dotyczących kolejnych etapów i elementów procesu oceny i wyboru operacji/grantobiorców, dotyczące m.in.:
  - ogłoszenia o naborze wniosków – terminów i zawartości ogłoszenia, wniosku o przyznanie pomocy – terminu i sposobu złożenia, ogólnej jego zawartości,
  - możliwości wycofania i skorzystania z konsultacji LGD, rejestracji i oceny wniosków,
  - zasad podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji, w tym zasad oraz sposobu wyłączenia członków organu decyzyjnego z oceny i wyboru operacji,
  - sposobu informowania o wynikach oceny i możliwości wniesienia protestu;
- ujednoczenie postępowania w ramach wyboru operacji do dofinansowania, zapewnienie przejrzystości i poprawności, a także usprawnienie pracy Rady;
- wskazanie szczegółowych zasad i trybu postępowania w przypadku zastosowania procedury odwoławczej (termin, warunki i sposób wniesienia protestu) zgodnie z obowiązującymi przepisami;
- określenie sposobu postępowania w sytuacji rozbieżnych ocen w ramach kryteriów;
- opracowanie wzorów dokumentów, stanowiących załączniki do procedur: np. kart oceny wniosków, obowiązujących formularzy i załączników.

2. Sposób ustanawiania i zmiany kryteriów wyboru zgodnie z wymogami określonymi dla programów, w ramach których planowane jest finansowanie LSR z uwzględnieniem powiązania kryteriów wyboru z diagnozą obszaru, celami i wskaźnikami.

Lokalne kryteria wyboru zatwierdza Walne Zebranie Członków. Lokalne kryteria wyboru mogą być zmienione na pisemny wniosek: Zarządu LGD, Komisji Rewizyjnej lub co najmniej 10 członków LGD AKTYWNI RAZEM. Wniosek o zmianę lokalnych kryteriów wyboru składa się wraz z uzasadnieniem do Zarządu Stowarzyszenia. Zarząd przygotowuje i w uzasadnionych przypadkach zatwierdza projekt zmiany lokalnych kryteriów wyboru i przedstawia Walnemu Zebraniu do zatwierdzenia. W przypadku uwzględnienia zmiany lokalnych kryteriów wyboru będą one obowiązywać dla konkursów ogłoszonych po dniu zatwierdzenia zmian. Zarząd może dokonać zmian kryteriów wyboru operacji, zgodnie z przyjętymi przez Walne Zebranie Członków kierunkami LSR, wynikających z wezwań Instytucji Zarządzającej, Instytucji Wdrażającej, wyników monitoringu, ewaluacji i oceny własnej wdrażania LSR lub wynikających ze zmian aktów prawnych i innych dokumentów dotyczących wdrażania RLKS.

Kryteria są rezultatem uspołecznionego procesu, uwzględniają specyfikę obszaru. Ich brzmienie prowadzi do właściwej realizacji celów i wskaźników LSR, będących rezultatem diagnozy obszaru LGD.

3. Wskazanie w jaki sposób w kryteriach wyboru operacji zostanie uwzględniona innowacyjność oraz przedstawienie ich definicji i zasad oceny, a także operacji realizowanych w partnerstwie na obszarze LSR, o ile zostały przewidziane w LSR.

Ważnym aspektem zaplanowanych działań jest promowanie innowacyjności, rozumianej jako **opracowanie i zastosowanie, nowych na obszarze lub słabo na nim upowszechnionych, sposobów lepszego wykorzystania jego zasobów lub/i ograniczania/eliminowania problemów społeczności obszaru**. Ocena będzie dotyczyła wszystkich składanych do LGD wniosków o wsparcie i będzie odnosiła się do innowacyjności na terenie miejscowości lub gminy lub całego obszaru LGD.

Innowacyjność zostanie zastosowana we wszystkich przedsięwzięciach (1.1., 1.2, 1.3, 2.1, 2.2, 2.3) - przewidziano w nich najpierw działania animacyjne służące wdrażaniu innowacji. Będą to tematyczne wizyty studyjne (prezentacja dobrych przykładów i rozwiązań), które poprzedzą ogłaszanie konkursów na poszczególne operacje. Szczególnie innowacyjność zostanie podjęta w przedsięwzięciu 2.2 „Współpraca się opłaca” poprzez zainicjowanie forów współpracy jako platformy wymiany wiedzy i opinii między interesariuszami procesu rozwoju, także o funkcji inspiracyjnej (transfer wiedzy) i motywacyjnej (socjologiczny efekt demonstracji), a ponadto – integracyjnej (wspólnota zainteresowań, uzgadnianie stanowisk).

Metody wdrożenia innowacji i ich oczekiwany wpływ na rozwój obszaru:

- 1/ Premiowanie innowacyjności projektów w naborze (dedykowane kryterium lokalne) – w ramach wszystkich 6 przedsięwzięć,
- 2/ Operacja własna LGD w ramach przedsięwzięcia „Natura i kultura się opłaca” obejmująca szkolenia i doradztwo z zakresu prowadzenia działalności gospodarczej, powiązane z dotacjami na rozpoczęcie działalności gospodarczej (= zwiększenie szans powodzenia rozpoczynanej działalności),
- 3/ Krajowy projekt partnerski z LGD Razem dla Rozwoju: m.in. promocja/wykorzystanie unikalnych doświadczeń fińskich w edukacji młodzieży dla przedsiębiorczości (w Polsce jest aktualnie tworzone prawo umożliwiające realizację podobnych działań),
- 4/ Operacje własne LGD, obejmujące wizyty studyjne – jako merytoryczne przygotowanie beneficjentów do realizacji projektów w danym obszarze tematycznym,
- 5/ Premiowanie poprzez kryterium lokalne operacji realizowanych w partnerstwie (np. utworzenie krótkiego łańcucha żywnościowego, wspólnej realizacji operacji tworzących produkty turystyczne regionu, tworzenie wspólnego wizerunku obszaru, wypracowywanie marki regionu, itp.).

4. Informacja o ewentualnej realizacji projektów grantowych, w tym projektów obejmujących przygotowanie koncepcji inteligentnej wsi (smart village) i/lub operacji własnych i/lub operacji realizowanych w partnerstwie z partnerami spoza obszaru danej LSR.

LSR przewiduje realizację projektów grantowych (7 szt.), w tym obejmującego przygotowanie koncepcji inteligentnej wsi (smart village), operacji własnych (7szt.) i operacji realizowanych w partnerstwie z partnerami spoza obszaru LSR LGD Aktywni Razem (2 szt. - partner krajowy i partner zagraniczny). Tematyka współpracy z partnerami spoza obszaru danej LSR była podejmowana na etapie diagnozowania potrzeb, jako potrzeba kontynuacji zrealizowanych i realizowanych przez LGD Aktywni Razem kilku projektów współpracy w okresie programowania 2014-2020 skierowanych do młodzieży (działania edukacyjne, nauka przedsiębiorczości, dziedzictwo kulturowe i historyczne obszaru) oraz służących rozwojowi i promocji lokalnych produktów spożywczych i zrównoważonego rolnictwa.

ROZDZIAŁ VIII. PLAN DZIAŁANIA

Realizacja działań w ramach LSR została zaplanowana w sześciu, wskazanych w formularzu konkursowym o wybór LSR, etapach:

etap I: do 31.12.2024

etap II: do 31.12.2025

etap III: do 31.12.2026

etap IV: do 31.12.2027

etap V: do 31.12.2028

etap VI: do 31.12.2029

Realizacja operacji, w celu ograniczenia ryzyka dotyczącego niezrealizowania wskaźników i budżetu LSR, została rozłożona równomiernie na cztery pierwsze etapy. Dwa ostatnie przeznaczono na realizację 10% budżetu LSR.

Planowane wykorzystanie budżetu LSR w etapie I wyniesie: 18% (cele i wskaźniki dla P.1.1)

Planowane wykorzystanie budżetu LSR w etapie II wyniesie: 32% (cele i wskaźniki dla P.1.1, P.1.2, P.1.3, P.2.1, P.2.2, P.2.3)

Planowane wykorzystanie budżetu LSR w etapie III wyniesie: 20% (cele i wskaźniki dla P.1.1, P.1.2, P.1.3, P.2.2, P.2.3)

Planowane wykorzystanie budżetu LSR w etapie IV wyniesie: 20% (cele i wskaźniki dla P.1.1, P.1.2, P.2.1, P.2.2)

Planowane wykorzystanie budżetu LSR w etapie V wyniesie: 5% (cele i wskaźniki dla P.1.1, P.2.2)

Planowane wykorzystanie budżetu LSR w etapie VI wyniesie: 5% (cele i wskaźniki dla P.1.1)

ROZDZIAŁ IX. Plan finansowy LSR

Realizacja *Strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność LGD Aktywni Razem na lata 2024-2029*, opierać się będzie o:

- środki EFRROW,
- środki budżetu Państwa,
- wkład własny beneficjentów.

Ogólna kwota wsparcia środkami w ramach PS WPR wyniesie 3 362 500 EUR, z czego:

- 2 750 000 EUR przeznaczone zostanie na wdrażanie operacji,
- 612 500 EUR na koszty związane z zarządzaniem LSR obejmujące koszty operacyjne, koszty personelu, koszty szkoleń, koszty związane z public relations, koszty finansowe, a także koszty związane z monitorowaniem wdrażania strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność i operacji będących przedmiotem wsparcia oraz przeprowadzaniem szczegółowych działań ewaluacyjnych związanych z tą strategią, animowanie realizacji LSR w celu ułatwienia wymiany między zainteresowanymi podmiotami, aby zapewniać informacje i propagować strategię oraz aby wspierać potencjalnych beneficjentów w celu opracowywania operacji i przygotowywania wniosków, a także aby prezentować dobre praktyki, realizować szkolenia i doradztwo oraz wyjazdy studyjne (aktywizację).

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	Program/Fundusz			Środki ogółem (EUR)
	PS WPR	EFRR*	EFS*	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	2 750 000	0	0	2 750 000
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	612 500	0	0	612 500
Razem	3 362 500	0	0	3 362 500
* Wysokość środków danego funduszu na RLKS dostępnych dla LGD w danym województwie będzie wyższa o wartość wkładu krajowego, którego procentowy udział w tej kwocie jest określony dla danego FEW.				
** W wierszu odpowiadającemu danemu EFSI, z którego LSR nie będzie finansowana, należy wstawić wartość „0”.				

W ramach realizacji LSR następujące kwoty zostaną przeznaczone na poszczególne cele i przedsięwzięcia LSR:

Cel ogólny 1: *Rozwój zielonej gospodarki na obszarze LGD AKTYWNI RAZEM* – 2 430 000 EUR, w tym:

Przedsięwzięcie 1.1: „Natura i kultura się opłaca” – 1 930 000 EUR

Przedsięwzięcie 1.2: „Natura smakuje” – 162 500 EUR

Przedsięwzięcie 1.3: „Kraina Sztuki” – 337 500 EUR

Cel ogólny 2: *Aktywizacja społeczności obszaru LGD AKTYWNI RAZEM* – 320 000 EUR, w tym:

Przedsięwzięcie 2.1: „Korzenie” – 175 000 EUR

Przedsięwzięcie 2.2: „Współpraca się opłaca” – 45 000 EUR

Przedsięwzięcie 2.3: „Pomocna dłoń” – 100 000 EUR

Przewidywane inne potencjalne źródła finansowania przedsięwzięć wynikających z LSR:

- Program regionalny Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027
Priorytet V – Fundusze Europejskie dla wyższej jakości życia na Mazowszu
Cel szczegółowy 4(vi) Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych
Działanie w SzOP: Działanie 5.5 Kultura i turystyka (EFRR).
Priorytet VII – Fundusze Europejskie dla nowoczesnej i dostępnej edukacji na Mazowszu
Cel szczegółowy 4(g) Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej
Działanie w SzOP: Działanie 7.4 Kształcenie osób dorosłych poza Bazą Usług Rozwojowych (EFS).

ROZDZIAŁ X. Monitoring i ewaluacja

Instrumentami stosowanymi do oceny postępów procesu wdrażania LSR będą monitoring realizacji zadań przyjętych w strategii i operacji będących przedmiotem wsparcia oraz prowadzenie ewaluacji procesu wdrażania LSR zgodnie z wytycznymi w zakresie monitoringu i ewaluacji LSR.

Ponieważ jakość i intensywność procesu wdrażania strategii - jego zgodność z założonym harmonogramem, planem działania i budżetem, będą zależały od jakości funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania - poziomu jej aktywności i profesjonalizmu, monitoringowi i ewaluacji zostaną poddane zarówno wdrażanie LSR, jak też funkcjonowanie LGD.

Zgodnie z metodologią monitoring jest (na podst. www.ngo.pl):

- Procesem zbierania informacji
- Systematycznym badaniem, czy projekt przebiega zgodnie z planem, czy osiąga zamierzone na danym etapie produkty i rezultaty
- Procedurą wykonywaną w trakcie realizacji projektu, badającą jego trzy elementy: harmonogram działań, budżet i rezultaty, pod kątem ich zgodności z planem
- Procesem, za który odpowiedzialne są osoby zarządzające projektem

Monitoring wdrażania LSR obejmie następujące zagadnienia:

- stopień realizacji wskaźników przyjętych dla celów i przedsięwzięć
- stopień realizacji budżetu (liczba i wartość podpisanych umów z beneficjentami)
- efektywność (zakres i oddziaływanie) podejmowanych działań komunikacyjnych,
- zgodność procesu wdrażania LSR z założonym harmonogramem,
- poziom wydatkowania środków finansowych i jego zgodność z przeznaczonym na poszczególne przedsięwzięcia budżetem,
- zakres, zasięg i jakość świadczonego doradztwa,

→ zakres, zasięg i jakość organizowanych przedsięwzięć z zakresu animacji lokalnej,

Monitoring funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania obejmuje:

- ilość i jakość prowadzonych szkoleń - na podstawie list i ankiet uczestników,
- aktywność organów LGD - mierzoną z wykorzystaniem list obecności i protokołów spotkań,
- aktywność pracowników - mierzoną z wykorzystaniem list obecności i udziału w imprezach, targach, szkoleniach itp.,
- aktywność informacyjno-promocyjną Biura LGD (treść strony www, liczba artykułów w mediach, audycji radiowych i telewizyjnych, stoisk informacyjnych, itp.),
- jakość i sprawność pracy biura (badanie ankietowe klientów)
- ilość świadczonych usług doradczych - na podstawie ewidencji doradztwa,
- jakość świadczonego doradztwa (badanie ankietowe poziomu zadowolenia klientów),
- jakość współpracy z Partnerami (wywiady),
- ocenę przebiegu konkursów pod kątem trafności, skuteczności, terminowości - poprzez analizę protokołów i sprawozdań

Czas i okres pomiaru, sposób pozyskiwania danych

Monitoring będzie procesem stałym – będzie dotyczył całego okresu wdrażania LSR. Pomiaru będą dokonywane na koniec roku. Dane będą pozyskiwane od beneficjentów, klientów (potencjalnych beneficjentów), partnerów LGD, Samorządu Województwa, jak również będą to dane własne LGD (np. protokoły Rady, sprawozdania z działań własnych LGD, ewidencje usług) albo informacje zleceniobiorców LGD (np. mediów).

Zgodnie z metodologią ewaluacja jest (na podst. www.ngo.pl):

- Badaniem wybranych elementów projektu
- Procesem odpowiadającym na pytanie: czy i jak udało nam się osiągnąć zamierzone cele oraz w jaki sposób udało nam się je osiągnąć?
- Procesem wykonywanym po wybranym elemencie projektu lub po całościowej realizacji projektu
- Procesem, za który są odpowiedzialne osoby zarządzające projektem (ewaluacja wewnętrzna) albo wynajęta instytucja/osoba (ewaluacja zewnętrzna)

Elementy podlegające ewaluacji

Ewaluacja jest to działanie analityczne - oceniające jakość procesów, w przypadku RLKS mające na celu ocenę efektywności realizacji jej celów i przedsięwzięć i przedstawienie wniosków lub/i rekomendacji.

W związku z powyższym ewaluacji wdrażania RLKS zostaną poddane te same elementy, co w przypadku monitoringu:

- poziom realizacji wskaźników przyjętych dla celów i przedsięwzięć
- stopień realizacji budżetu (liczba i wartość podpisanych umów z beneficjentami względem założonych)
- efektywność i oddziaływanie podejmowanych działań komunikacyjnych
- zgodność wdrażania RLKS z założonym harmonogramem
- zgodność i wysokość wydatkowania środków finansowych z przyznanym na poszczególne przedsięwzięcia budżetem
- jakość świadczonego doradztwa oraz organizowanych przedsięwzięć z zakresu animacji lokalnej

Ewaluacja funkcjonowania Lokalnej Grupy Działania będzie obejmowała:

- ilość i jakość prowadzonych szkoleń
- aktywność organów LGD
- aktywność pracowników
- aktywność informacyjno-promocyjna Biura
- jakość i sprawność pracy biura
- ilość świadzonego doradztwa

- jakość świadczonego doradztwa
- jakość współpracy z Partnerami

Czas i okres pomiaru, sposób pozyskiwania danych

W procesie ewaluacji wykorzystywane będą dane i informacje z procesu monitoringu.

LGD AKTYWNI RAZEM planuje przeprowadzenie ewaluacji realizacji LSR na koniec 2027 (ewaluacja wewnętrzna) i w latach 2028-2029 (ewaluacja zewnętrzna), w ten sposób zostanie nimi objęty cały okres wdrażania LSR, a wnioski z ewaluacji zostaną wykorzystane w kolejnym okresie działalności LGD.

Dobra ewaluacja jest procesem trudnym - dla zapewnienia fachowości bezstronności i obiektywności oceny organów oraz osób odpowiedzialnych za funkcjonowanie LGD i wdrażanie LSR ewaluacja końcowa zostanie powierzona niezależnemu ewaluatorowi, przy ścisłej współpracy z nimi i nadzoru Biura LGD AKTYWNI RAZEM.

Kryteriami ewaluacji będą:

Skuteczność – kryterium to pozwoli ocenić, w jakim stopniu zostały osiągnięte cele LSR, zdefiniowane na etapie jej tworzenia,

Efektywność – kryterium to pozwoli ocenić efektywność pracy Organów i Biura LGD oraz – pośrednio – systemu wdrażania LSR, czyli stosunek poniesionych nakładów do uzyskanych produktów (nakłady to zasoby finansowe i ludzkie oraz poświęcony czas).

Trafność – kryterium pozwoli nam ocenić, w jakim stopniu przyjęte cele LSR / sposoby funkcjonowania LGD odpowiadają zidentyfikowanym problemom / potrzebom i możliwościom beneficjentów (czy zaplanowane działania są w lokalnych warunkach wykonalne)

Wyniki ewaluacji zostaną wykorzystane do podsumowania i oceny efektów dotychczasowej realizacji LSR, poprawy jakości działań bieżących i planowanych, podniesienia poziomu uspołecznienia działań i zwiększenia poparcia społecznego, zaprezentowania efektów działań LGD.

Wykaz wykorzystanej literatury/źródeł:

Ewaluacja zewnętrzna realizacji Strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność na lata 2016-2022
LGD Aktywni Razem, Warszawa 2022

„Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027

Główny Urząd Statystyczny, Bank Danych Lokalnych

„Zaktualizowana lista gmin zagrożonych trwałą marginalizacją, programowanie 2021-2027”,

<https://www.gov.pl/web/fundusze-regiony/krajowa-strategia-rozwoju-regionalnego>

Dane statystyczne Dane zamieszczone na stronie Ministerstwa Finansów:

<https://www.gov.pl/web/finanse/wskazniki-dochodow-odatkowych-gmin-powiatow-i-wojewodztw-na-2020-r>

Akty prawne dotyczące form ochrony przyrody (pomocniczo: mapy tworzone przez serwis: Geoserwis mapy

Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska <https://geoserwis.gdos.gov.pl/mapy/>

Analiza SWOT gmin – członków LGD Aktywni Razem, 2022-2023

Raport ewaluacyjny z wdrażania Strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność za lata 2016-2018

LGD Aktywni Razem, Gąbin 2018

Rola Lokalnych Grup Działania w angażowaniu społeczności lokalnych w proces transformacji energetycznej

(LAGinET) – raport z badania

Raporty roczne monitoringu realizacji budżetu i wskaźników za lata 2016-2022, opracowania własne LGD

ZAŁĄCZNIKI DO LSR

Załącznik nr 1 – Cele i przedsięwzięcia

Załącznik nr 2 – Plan działania

Załącznik nr 3 – Budżet LSR

Załącznik nr 4 – Plan wykorzystania budżetu LSR

Formularz 1: Cele i przedsięwzięcia:

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.1 (Rozwój zielonej gospodarki na obszarze LGD AKTYWNI RAZEM)	grupy docelowe	sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja, itp.)
1 930 000	P.1.1 „Natura i kultura się opłaca”	Mieszkańcy, turyści, rolnicy (w tym z małych gospodarstw), kobiety, osoby z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunowie, osoby poszukujące zatrudnienia (w tym osoby młode, kobiety, mieszkańcy osiedli po PGR), NGO, JSFP	Konkursy, projekt grantowy, operacja własna, animacja
162 500	P.1.2 „Natura smakuje”	Mieszkańcy, rolnicy (w tym z małych gospodarstw), kobiety, osoby z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunowie, osoby poszukujące zatrudnienia (w tym osoby młode, mieszkańcy osiedli po PGR), NGO	Konkursy, w tym konkurs na projekt partnerski (partner zagraniczny), projekt grantowy, operacja własna, animacja
337 500	P.1.3 „Kraina Sztuki”	Mieszkańcy, turyści, kobiety, NGO, JSFP	Konkursy, operacje własne, animacja
Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach C.2 (Aktywizacja społeczności obszaru LGD AKTYWNI RAZEM)	grupy docelowe	sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
175 000	P.2.1. „Korzenie”	Mieszkańcy, turyści, NGO (w tym z branży turystycznej), JSFP, instytucje kultury (w tym muzea, skansen), szkoły, kobiety, osoby z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunowie, migranci, JSFP, sołtysi	Konkursy, projekty grantowe, animacja
45 000	P.2.2 „Współpraca się opłaca”	Podmioty turystyczne, parki krajobrazowe, Wody Polskie, Lasy Państwowe, NGO, osoby młode, młodzież, mieszkańcy	projekt grantowy, konkurs - projekt partnerski (partner krajowy), operacje własne, animacja
100 000	P.2.3 „Pomocna dłoń”	Mieszkańcy (w tym seniorzy), turyści, NGO, JSFP, kobiety, osoby z niepełnosprawnościami oraz ich opiekunowie, migranci	projekty grantowe, animacja

Formularz 2: Plan działania

CEL	lata		do 31.12.2024		do 31.12.2025		do 31.12.2026		do 31.12.2027		do 31.12.2028		do 31.12.2029		PROGRAM
	Nazwa wskaźnika		Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	
C.1	Rozwój zielonej gospodarki na obszarze LGD AKTYWNI RAZEM														
Przedsięwzięcie P.1.1.1	Liczba działań tworzących nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR				20	100									PS WPR
	Liczba działań rozwijających zieloną gospodarkę na obszarze LGD AKTYWNI RAZEM				5	31			6	68	5	100			PS WPR
	Liczba działań poprawiających dostęp do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR		7	50			3	71	3	85			2	100	PS WPR
	Liczba działań podnoszących poziom wiedzy, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami				6	85	1	100							PS WPR
	Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem						2								FEW
Wskaźnik rezultatu W.1.1(1)	Nowe miejsca pracy objęte wsparciem w ramach projektów WPR				20										PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.1(2)	Liczba przedsiębiorstw rolnych, w tym przedsiębiorstw zajmujących				5				6			5			PS WPR

	się biogospodarką, rozwiniętych dzięki wsparciu w ramach WPR													
Wskaźnik rezultatu W.1.1(3)	Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR	7000			8000		2000				2000			PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.1(4)	Liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami		1530		20									PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.1(5)	Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem				1000									FEW
Przedsięwzięcie P.1.2	Liczba działań wspierających rozwój i promocję lokalnych produktów spożywczych, krótkich łańcuchów żywnościowych, zrównoważonego rolnictwa						1	100						PS WPR
	Liczba działań podnoszących poziom wiedzy, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami		10	83	2	100								PS WPR

Wskaźnik rezultatu W.1.2(1)	Odsetek gospodarstw uczestniczących w grupach producentów, organizacjach producentów, lokalnych rynkach, krótkich cyklach łańcucha dostaw i systemach jakości objętych wsparciem WPR							5						PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.2(2)	Liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami			500		45								PS WPR
Przedsięwzięcie P.1.3	Liczba działań promujących włączenie społeczne			1	4	20	100							PS WPR
	Liczba działań podnoszących poziom wiedzy, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami					1	100							PS WPR
	Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych objętych wsparciem					4	100							FEW
Wskaźnik rezultatu W.1.3(1)	Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego			1000		5000								PS WPR

Wskaźnik rezultatu W.1.3(2)	Liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami				20												PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.1.3(3)	Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem				3000												FEW
C.2	Aktywizacja społeczności obszaru LGD AKTYWNI RAZEM																
Przedsięwzięcie P.2.1	Liczba działań podnoszących poziom wiedzy, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami			20	100												PS WPR
	Liczba działań poprawiających dostęp do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR			4	21			15	100								PS WPR
	Liczba szlaków tematycznych i produktów turystycznych objętych wsparciem					6											FEW
Wskaźnik rezultatu W.2.1(1)	Liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR,			300													PS WPR

	by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami													
Wskaźnik rezultatu W.2.1(2)	Odsetek ludności wiejskiej korzystającej z lepszego dostępu do usług i infrastruktury dzięki wsparciu z WPR			2000				7500						PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.1(3)	Liczba osób odwiedzających szlaki tematyczne i produkty turystyczne objęte wsparciem					28000								FEW
Przedsięwzięcie P.2.2	Liczba działań podnoszących poziom wiedzy, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami			1	33			1	66	1	100			PS WPR
	Liczba przygotowanych koncepcji inteligentnej wsi					5	100							PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.2(1)	Liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami			40				40		500				PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.2(2)	Liczba wspieranych strategii inteligentnych wsi					5								PS WPR

Przedsięwzięcie P.2.3	Liczba działań podnoszących poziom wiedzy, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami			16	100									PS WPR
	Liczba działań promujących włączenie społeczne					24	100							PS WPR
	Liczba osób dorosłych objętych wsparciem w zakresie kompetencji podstawowych, realizowanym poza Bazą Usług Rozwojowych					50	100							FEW
Wskaźnik rezultatu W.2.3(1)	Liczba osób korzystających z doradztwa, szkoleń, wymiany wiedzy lub biorących udział w grupach operacyjnych europejskiego partnerstwa innowacyjnego (EPI) wspieranych w ramach WPR, by zwiększyć zrównoważoną efektywność gospodarczą, społeczną, środowiskową, klimatyczną i w zakresie gospodarowania zasobami			240										PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.3(2)	Liczba osób objętych wspieranymi projektami włączenia społecznego					720								PS WPR
Wskaźnik rezultatu W.2.3(3)	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje cyfrowe po opuszczeniu programu					30								FEW

Formularz 3: Budżet LSR

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	Program/Fundusz			Środki ogółem (EUR)
	PS WPR	EFRR*	EFS*	
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	2 750 000	0	0	2 750 000
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	612 500	0	0	612 500
Razem	3 362 500	0	0	3 362 500

* Wysokość środków danego funduszu na RLKS dostępnych dla LGD w danym województwie będzie wyższa o wartość wkładu krajowego, którego procentowy udział w tej kwocie jest określony dla danego FEW.

** W wierszu odpowiadającemu danemu EFSI, z którego LSR nie będzie finansowana, należy wstawić wartość „0”.

Formularz 4: Plan wykorzystania budżetu LSR

fundusz	środki zakontraktowane (w Euro) do:													
	31.12.2024		31.12.2025		30.06.2026		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	kwota ogółem (UE+krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR
EFRR	500 000	18	881 375	32	267 625	10	276 000	10	545 000	20	150 000	5	130 000	5
EFS+	0	0	0	0			0	0	0	0	0	0	0	0
EFRR	0	0	0	0			0	0	0	0	0	0	0	0
RAZEM	500 000	18	881 375	32	267 625	60	276 000	70	545 000	90	150 000	95	130 000	100

Autorzy zdjęć:

1. Antoniówka w Brwilnie, gm. Stara Biała, fot. z arch. Powiatu Płockiego
2. Rzeka Skrwa Prawa w Cierszewie, gm. Brudzeń Duży, fot. z arch. Powiatu Płockiego
3. Skansen Osadnictwa Nadwiślańskiego w Wiączeminie Polskim, gm. Słubice, fot. A. Żukowska
4. Żurawie, gm. Iłów, fot. Łukasz „Leon” Wężowski
5. Zamek w Gostyninie, miasto Gostynin, fot. J. Machaj de Vargas
6. Stado Ogierów w Łącku, gm. Łąck, fot. J. Domżał
7. Dolina Przysowy w okolicy Skrzyszew, gm. Pacyna, fot. I. Kamiński
8. Dworek w Trębkach, gm. Szczawin Kościelny, fot. E. Chodorowska
9. Kościół w Sokołowie z końca XVIII wieku, gm. Gostynin, fot. z arch. Powiatu Gostynińskiego
10. Zachód słońca nad rezerwatem przyrody Ławice Troszyńskie przyrody, miasto i gmina Gąbin, fot. A. Świerzyński
11. Pałac w Sannikach, miasto i gmina Sanniki, fot. ze zbiorów Europejskiego Centrum Artystycznego im. Fryderyka Chopina w Sannikach
12. Warsztaty w inkubatorze kuchennym, fot. J. Kieszowska
13. Stoisko LGD podczas wydarzenia promocyjnego, fot. A. Żukowska
14. Regaty w Nowym Duninowie, gm. Nowy Duninów, fot. K. Majchrowska
15. Jezioro Białe, gm. Gostynin, fot. z arch. Powiatu Gostynińskiego

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Działania AKTYWNI RAZEM
KRS 0000549944, NIP 7743222776, REGON 361151989
siedziba: ul. Stary Rynek 16, 09-530 Gąbin, woj. mazowieckie
www.aktywnirazem.pl; e-mail aktywni.razem@wp.pl
tel. 24 276 61 33

Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie”. Instytucja Zarządzająca PROW 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Strategia rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność opracowana przez Lokalną Grupę Działania AKTYWNI RAZEM, współfinansowana jest ze środków Unii Europejskiej w ramach poddziałania 19.1 „Wsparcie przygotowawcze”; działanie 19 Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020. Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich; Europa inwestująca w obszary wiejskie. Instytucja Zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 – Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi.